

XIII. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia – Kolozsvár, 2010. május 14–16.

„Gyásznapból örömnep”

- a széki Bertalan-nap turisztikai vonatkozásai -

Szerző: Székely Csilla-Katalin,

Babeş-Bolyai Tudományegyetem Kolozsvár, Földrajz Kar,

Turizmusföldrajz szak, II. évfolyam

Témavezető: dr. Szikszai Mária egyetemi adjunktus,

Babeş-Bolyai Tudományegyetem Kolozsvár,

Bölcsészettudományi Kar, Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék

Tartalomjegyzék

0. Bevezetés

1. Tudománytörténet

1.1. Széki kutatások

1.2 Turizmuskutatás

2. Elmélet, módszertan

2.1. A turizmus fogalma

2.2. A turizmus típusai

2.3. Módszertani megalapozás

3. A kutatás részletes bemutatása

3.1. Szék

3.1.1 A település rövid története

3.1.2. A település turisztikai potenciálja

3.2. A Bertalan-nap

3.2.1. A Bertalan-i gyásznap eredete

3.2.2. A Bertalan-nap ünneplésének megváltozása

3.2.3. A szervezői szándék

3.3. Értelmezések

3.3.1. Eredmények és reakciók

4. Következtetések

5. Bibliográfia

6. Függelék

0. Bevezetés

(A mezőségi) Széken minden év augusztus 24-én, *Birtalankor*¹ – ahogy a székiek mondják – megemlékeznek az 1717-es tatár pusztításról, amely majdnem megsemmisítette az egykori szabad királyi várost. Az eredetileg háromszori istentisztelettel és böjttel megtartott gyásznapot ma más hangulat övezi: örömnünnepet ülnek – a lakoma, mulatság, tüzijáték és (akár rock)koncert is része a „birtalanozásnak”. Miközben résztvevőként gyakran jelen voltam az emléknapi eseményein felfigyeltem különbségekre az előző évekhez képest. Néprajzos diákként elkezdett foglalkoztatni a Bertalan-napi ünnepség megváltozásának oka és várható eredménye. A turizmus szakon szerzett ismeretek a hozzá kapcsolódó szakirodalommal kiegészülve egy teljesen más megvilágítást adtak számomra a kutatásaim folytatásához. Vizsgálni kezdtem a „birtalanozás” és a turizmus kapcsolatát: milyen szervezői elképzelések állnak a Bertalan-napi eseményei mögött, milyen próbálkozások folynak a turizmus működtetésére, illetve ezeknek esélyeit és eddigi eredményeit, és a rendezvény turisztikai potenciálját.

Dolgozatomban a következő kutatási kérdések megválaszolására vállalkozok:

- Miben változott a Bertalan-napi ünneplés az elmúlt húsz évben?
- A változások és a szervezői szándék között milyen összefüggés van?
- Mit eredményezett a szervezés a Bertalan-napi esetében?
- Hogyan osztja meg a helyieket a megváltozott(t) hagyomány?

Széki származásomnak köszönhetően számos kapcsolat fűz a településhez, és sok ismeretet sikerült összegyűjtenem vele kapcsolatban már kisgyermekkorom óta. Az utóbbi években egyre mélyebb érdeklődéssel fordultam a falu felé: néprajzi kutatásaim során foglalkoztam helynévtanával, szokásaival, hiedelmeivel, népviseletével. Mindezekről már sokan és sokat írtak, de a folyamatos változások újabb témákat szolgáltattak a kutatás számára. Bár Szék sok tekintetben megváltozott az elmúlt évtizedekben, én a legnagyobb figyelmet a Bertalan-napi fordítottam.

Jelen munka nem foglalkozik a turisták nézőpontjának vizsgálatával a Bertalan-napot illetően, sem az egyes alkalmak forgatókönyvének, eseményeinek részletes elemzésével. A célom perspektívák feltárása, általános problémák felismerése.² Témaválasztásban egyik oka, hogy érdekel Széknek a jövője, felelősséget érzek, hogy a tudásomat a javára fordítsam.

---

¹ A Széken használt íző nyelvjárásban Birtalannak mondják Bertalan-napját.

² Amelyek orvoslásáért a következőkben tehetek majd valamit.

1. Tudománytörténet

1.1. Széki kutatások

A kutatásom célpontja és helyszíne, Szék, elsősorban kulturális gazdagságának és sokszínűségének köszönhetően vált néprajzi gyűjtések kedvelt terepévé, már a múlt században sokat foglalkoztak vele a kutatók. Nehéz megközelíthetősége és zártsága miatt fennmaradt népi kultúráját számos apró részletében megvizsgálták és közzétették. Elsősorban a népzeneje és -tánca foglalkoztatta a gyűjtőket³, viszont nagyon sokat írtak a széki kézimunkázásról, díszítőművészetről is⁴, és Szék egyedülálló népviseletéről⁵. A népszokások (lakodalom, fonó, népi gyermekjátékok)⁶ mellett a szellemi kultúra részeként mesék és anekdoták gyűjtésével is foglalkoztak⁷. Készült néhány munka a széki népi építészetéről, a település házairól és református templomáról is⁸. Az említett kutatások csupán egy-egy kis területet fednek le, azt viszont részletesen, de vannak példák az ellenkező esetre is Szék kapcsán: átfogó, de rövid, kevésbé részletes munkák. Ezek inkább tájékoztató jellegű – helytörténetről, jellegzetességekről, változásokról szóló – munkák.⁹ A kimondottan Széket tematizáló tanulmányok, könyvek mellett több olyan kötet is megjelent, amelyben más települések mellett, azokkal párhuzamba állítva kap szerepet¹⁰. A széki és széki származású szerzők főleg élmény- és élettörténeteket örökítettek, illetve örökítenek meg, tehát nem kutatói nézőpontot érvényesítenek. Részben éppen ezért a belső nézőpontért tartom lényegesnek megemlíteni őket, de nem hanyagolható el az ide tartozó kötetek jelentős száma sem. A belső nézőpontot képviselő helyi szerzők közül egyet kiemelek¹¹, mert több szempontból is elkülönül a többitől: bár széki témát dolgoz fel, de tudományosabb megközelítésben, amit indokol a formai és műfajbeli különbözőség is - ugyanis szakdolgozatról van szó, és ami jelen esetben a leglényegesebb egyedisége, az a témája. A széki falusi turizmusról szól, tehát szorosan összefügg az én témámmal, ezért még vissza fogok térni rá.

---

³ Lajtha 1978, Martin 1981, Sümeghy 1944, Virágvölgyi – Felföldi 2000.

⁴ Gazdáné Olosz 1980, Kövessy 1934, Nagy Jenő 1978, Palotay 1944, Sárkány 1934, Szentimrey 1976, 1982.

⁵ Kocsis 1999, Kós 1968.

⁶ Gráfik 1992, Gráfik – Turbéky 2000, Szabó T. 1989, Nagy O. 1959, Sallai 2006, Martin 1982, Pozsony 2006

⁷ Nagy O. 1976, 1977, 1983.

⁸ Entz – K. Sebestyén 1947, Wagner 2005.

⁹ Juhosné Szász 1999, Kós 1970, 1979, Kovács 2000.

¹⁰ Dr. Kós 2000, Nagy O. 1989.

¹¹ Nagy János 2009.

A rengeteg széki témájú cikk és könyv azt a benyomást keltheti, hogy már mindent leírtak Székről, hogy nem lehet újat mondani vele kapcsolatban, viszont a Bertalan-napi ünnepről¹² viszonylag keveset lehet olvasni. Részben ez irányította rá a figyelmet, valamint az, hogy ez a változó esemény évről évre megújuló témát szolgáltat, s különösen utóbbi évtized tekinthető a kutatások fehér foltjának. Bár – látszólag – mostanig nem foglalkoztak sokat a Bertalan-nappal, mégis – legalább említés szintjén – megjelenik több széki (származású) író-költő műveiben, sőt egy ismertebb alkotó versében is felötlük a széki tatár-motívum. Kányádi Sándor Fekete-piros című költeményét¹³ a széki táncból és viseletből merített ihlet alapján alkotta.

1.2. Turizmuskutatás

A turizmus több szempontból is különleges helyzetben van a tudományok között, ugyanis tudományos kutatásának még nincs olyan múltja, szakirodalma, mint sok más területnek. Nálunk, illetve a magyar nyelvterületeken még csak most kezd kibontakozni mint „iparág”. Egy másik különlegessége, hogy több tudományterület határán helyezkedik el. A turizmus tudományos kutatása az elmúlt évtizedekre tehető, amikor a turizmus tömegjelenséggé kezdett válni. Interdiszciplinaritásának következtében a kutatás számos különböző szakterületen folyt: közgazdaságtan, jog- és politikatudomány, szociológia, antropológia, földrajz, biológia, építészet. Eleinte a kutatók csak a saját területüket érintő vonatkozásait vizsgálták a turizmusnak, ameddig rájöttek, hogy egy egységes rendszert alkot, és egészében érdemes vizsgálni.¹⁴ A ’80-as évek kutatási projektjeiben már „egyre inkább érvényesül az interdiszciplinaritás követelménye”¹⁵.

A kutatások eredményeit és megállapításait tekintve négy irányzatot lehet elkülöníteni. Ennek a besorolásnak az alapján a turizmus pozitív hatásaira koncentráló kutatók a „pártoló irányzat” képviselői, akik az ’50-’60-as években, a turizmuskutatás kezdeti időszakában alkották meg elméletüket. Ők a turizmus munkahelyteremtő képessége és más gazdasági vonzatai mellett azt állapították meg, hogy „hozzájárul a természeti és az ember alkotta környezet megóvásához, a hagyományok fejlesztéséhez.”¹⁶ A további kutatások más tudományágakra való kiterjedésével nyilvánvalóvá váltak a turizmus környezetére gyakorolt negatív hatásai is. A

---

¹² Nagy A. 1999.107-120., Csorba 2002., Pozsony 2006. 25., Hodor 1837. 652.

¹³ Ld. a 6.5.1 Függelékben

¹⁴ Puczko – Rátz 2002. 21.

¹⁵ Puczko – Rátz 2002. 22.

¹⁶ Puczko – Rátz 2002. 22.

természet- és társadalomtudományok szempontját érvényesítő „kétkedő irányzat” a ’70-es és ’80- a években rávilágított „a turizmus fejlődésének kedvezőtlen következményeire” ezeket helyezve előtérbe: „a turizmus elsősorban szakképzettséget nem igénylő és szezonális munkahelyeket teremt, tönkreteszi a természeti környezetet, áruvá változtatja a fogadó közösségeket és kultúrájukat, deviáns viselkedésekhez vezet.”¹⁷ Az említett két szélsőséges, egymással vitázó irányzat mellett a ’80-as években megszületett az „alkalmazkodó irányzat”, amely felhívta a figyelmet a turizmus kevésbé környezetromboló formáira és ezek fejlesztésére, népszerűsítésére. Az általuk javasolt alternatív turizmustípusok „tisztelőben tartják a fogadó közösség társadalmi-kulturális, természeti és ember alkotta környezetét, ugyanakkor a turista számára újszerű, gazdagító élményt jelentenek.”¹⁸ A Puczko – Rátz szerzőpáros szerint az említett turizmusfajták sajnos nem tudnak megfelelni a mostani tömeges keresletnek, nem jelentenek megoldást a turizmus jelenlegi „világméretű fejlődéséből” eredő problémáira, tehát „a turizmus egészét kell olyan módon átalakítani, hogy az elkerülhetetlen pozitív és negatív hatások mérlege kedvező legyen”.¹⁹ Ehhez viszont a turizmust rendszerként kell vizsgálni, ugyanis hatásainak elemzéséhez és befolyásához szükségszerű „a rendszer felépítésének és működésének ismerete.” Ebből a megállapításból indult ki a „megismerésen alapuló irányzat” a ’80-as évek végén, amelynek célja a turizmuskutatás tudományos alapokra való helyezése a többi irányzattal folytatott kommunikatív viszony fenntartásával és az egyensúly megteremtésével ezek között. Ez az irányzat „a jelenség egészének holisztikus megközelítését” és nem csupán a turizmus hatásainak vizsgálatát célozza. A négy nevezett irányzat időben egymást követve alakult ki egymást kiegészítve, nem pedig helyettesítve, s párhuzamosságuk ma is fennáll, „bár a rendszerszemlélet és a tudományos megközelítés igénye egyre inkább teret kap a turizmus kutatásában”.²⁰

A kutatások kérdésének egy másik megközelítése, amelyet Dombay István pár évvel később jelentett meg, a turizmusföldrajzban használt elveket, módszereket és eszközöket rendszerezi.²¹ Ennek alapján a térbeliség elvén alapuló **leíró modell** a megfigyelés módszerével jut el az eredményhez, „amit a látogatók informálására, a népszerűsítésre széles körben használnak.” Az „idegenforgalmi jelenség” kutatásában használva ezt a modellt számadatokkal és

---

¹⁷ Puczko – Rátz 2002. 22.

¹⁸ Puczko – Rátz 2002. 22.

¹⁹ Puczko – Rátz 2002. 23.

²⁰ Puczko – Rátz 2002. 23.

²¹ Ld. a 6.4.1. Függelékben

„matematikai képletekkel” meg nem fogható „minőségi alkotó elemek kiemelése” válik lehetővé. A „turisztikai folyamatok” létrejöttének kiváltó okait és az ezt követő fejlődést az okság elvén alapuló analízis módszerével, illetve a magyarázat eszközével célszerű vizsgálni.²² „Ebből **matematikai modellt** lehet alkotni, pl. képlet, egyenlet stb.” Az integrálás (beillesztés) elve alapján a szintézis módszerével és a grafikus ábrázolás eszközével létre lehet hozni a **térképészeti modellt**, így „a sajátos jelenségek olyan logikai rendszerekbe illeszthetők, a melyekkel a jelenségek objektív, törvényszerű részletei figyelhetők meg.” Az egyes elvek, módszerek, eszközök és modellek között „hierarchikus logikai kapcsolat” áll fenn. „Pl. a térbeliség elve az okság elvének az alapja, ez utóbbi elősegíti a beillesztés elvének az alkalmazását.”²³

2. Elmélet, módszertan

2.1. A turizmus fogalma

Rengeteg meghatározás keletkezett már a múlt században, amelyek már nem alkalmazhatóak, túl általánosak vagy túl szűkek. Folyamatosan változik maga a fogalom is, meg a definíciók is, néha ellent is mondanak egymásnak. Például a XX. század elején Fellner a következő meghatározást fogalmazta meg: „Idegenforgalom alatt, azt a nemzetközi személyforgalmat értjük, amidőn a külföldre távozó ideiglenes tartózkodásra keresleti tevékenység nélkül, szórakozás, gyógyulás céljából mennek külföldre.”²⁴ Nem mindennapi tevékenység volt a turizmus, de terjedésével és rétegződésével szükségessé vált a rendszerezése. Egy másik definíció szerint: „A turizmus az emberek lakóhelyén kívüli utazásából és tartózkodásából eredő kapcsolatok és jelenségek összessége feltéve, hogy az utazást és a tartózkodást nem letelepedési szándék, illetve nem jövedelmező tevékenység motiválta.”²⁵ Az üzleti turizmus elterjedésének következtében a turizmus körébe már a jövedelemszerzés is belefér, ellentmondva a korábbi definícióknak, viszont csak a második világháború után határolják el egymástól a szabadidős és hivatásturizmust.

„Annak ellenére, hogy nagy az igény a fogalmi tisztánlátásra, még mindig nincs teljesen egyértelmű és elfogadható turizmus-definíció.” Attól függ, hogy miből indulunk ki: az

---

²² Dombay 2006. 8.

²³ Dombay 2006. 9.

²⁴ Bán – Bán 2007. 14.

²⁵ Bán – Bán 2007. 15.

„idegen”, az „utazás”, esetleg a „vendégforgalom” fogalmából.²⁶ Annyiban megegyezik a szakirodalom, hogy a vendégforgalom és az idegenforgalom alatt is turizmust értenek, szinonim fogalmakként kezelik mindhármát.²⁷ A különböző meghatározási kísérletek után a Nemzetközi Turisztikai Irodák Szövetsége meghatározta, hogy:

„Minden olyan személy, aki a lakhelyén kívüli helyre utazik hazáján belül, bármilyen nem fizetett céllal, legkevesebb 24 órás tartózkodással belföldi turistának számítható, illetve minden olyan személy, aki a lakhelyét képező országon kívül végez hasonló tevékenységet nemzetközi turista”.²⁸

A turisták egy különleges csoportját álturistáknak nevezik, azokat, „akiknek utazási célja nem a pihenés: üzletemberek, sportolók, politikusok. De közben ők is meglátogathatnak turisztikai objektumokat.”²⁹

A folyamatosan fejlődés során a turizmus iparággá nőtte ki magát, és a következő fő szektorokkal rendelkezik: utaztatás, szálláshely, vendéglátás, kikapcsolódás, szórakozás, hivatástevékenység, idegenforgalmi szervezetek.³⁰ Kölcsönhatásban van a környezetével, tehát egy nyílt rendszert képez, amely a következő mellé- és fölérendelt rendszerekkel van kapcsolatban: közgazdasági környezet, társadalmi-kulturális környezet, politikai környezet, technológiai környezet, természeti környezet. Például a néphagyományok vonzerejének nagy szerepe van a turizmusban, de az negatívan hathat vissza a kultúra elüzetliesedése révén. A turizmus és környezete közötti kölcsönhatás kétféle lehet: input-(mellé- és fölérendelt rendszerek által gyakorolt hatás) és output hatás (mellé- és fölérendelt rendszerekre gyakorolt hatása).³¹

2.2. A turizmus típusai

Sokféle kategorizálás született más-más tényezők figyelembevételével, ezek közül egyik a turisták származási országa és az általuk választott célterület összehasonlítása alapján két nagy kategóriát állapít meg: **belföldi** és **nemzetközi turizmust**.³² Egy másik az utazás alapvető célja szerint a következő turizmusfajtákat különíti el: **szabadidős turizmus** („alapvető cél kikapcsolódás, pihenés, a szabadidő tartalmas eltöltése, más kultúrák megismerése, különböző

---

²⁶ Bán – Bán 2007. 19.

²⁷ Tasnádi 2002. 3.

²⁸ Dombay 2006. 10.

²⁹ Dombay 2006. 12.

³⁰ Tasnádi 2002. 115.

³¹ Bán – Bán 2007. 9-12.

³² Puczko – Rátz 2002. 23.

látnivalók megtekintése...”), **hivatásturizmus** (üzleti tárgyalások, konferenciák, „a turista munkájához, hivatásához kapcsolódó tevékenység mint utazási cél”), **rokonok és barátok meglátogatása**. Más tipológia két ellentétes fogalommal határozza meg a turizmus két nagy csoportját: **tömegturizmus** és **alternatív turizmus**. A tömegturizmust a turisták nagy létszáma, tömegtermelés és a turizmus felődésének negatív hatásai – mint a „kulturális értékek kommercializálódása” – jellemzik. Ennek ellentétéknént jelent meg a ’80-as években az alternatív turizmus fogalma különböző turizmusformák összefoglaló elnevezésére, ide tartozik a falusi turizmus, ökoturizmus, vallási, kulturális és örökségturizmus, illetve a bor- és kalandturizmus is. Ezek közös jellemzője, hogy jóval kevesebb turista választja ezeket, mint a tömegturizmus kínálatát.³³

A számos alternatív turizmustípus közül néhány csapcsolatba hozható a szűkebb témával. A **kulturális turizmusban** „a motiváció új kultúrák megismerése, kulturális eseményeken való részvétel, kulturális attrakciók meglátogatása... A vonzerő tehát a felkeresett desztináció sajátos, egyedi kultúrája, amely addig képes csak turistákat vonzani, amíg meg tudja őrizni egyediségét, autentikus mivoltát.”³⁴ Az **örökségturizmus** az egyik legkomplexebb turizmustípus, „hiszen „örökségen” szinte bármi érthető, ami a múltból maradt ránk és amit meg akarunk őrizni a jövő generációknak.” Alfajai: történelmi, régészeti, vallási, ipari, kulturális, tengeri, katonai, természeti örökség. Ezek közül egyszerre több kategóriába is beletartozhat agyazon attrakció.³⁵ Az **etnikai turizmus** kétféleképpen értelmezhető fogalom: „egyrészt az etnikai hovatarozáson mint motiváción alapuló utazást takar, másrészt pedig olyan turizmust, amelynek célja egzotikus, bennszülött etnikai csoportok életmódjának, szokásainak, kultúrájának megismerése.” A **falusi turizmus** „klasszikus értelemben olyan turisztikai tevékenységet takar, amelynek során a turista a városi strassztól mentesen, tiszta természeti környezetben megismerkedik a falusi étellel, szokásokkal, hagyományokkal, megkóstolhatja a helyi ételeket és italokat, lehetősége van bekapcsolódni a házigazdák által folytatott mezőgazdasági tevékenységbe.” Magyarországon egyelőre főleg „falun történő szobakiadást jelent”, de várható, hogy a turisták igényeinek bővülésével a faluturizmus köre a gyakorlatban is ki fog szélesedni, aminek várhatóan pozitív hozadékai lesznek, ugyanis az iránta érdeklődő turisták korlátozott

---

³³ Puczko – Rátz 2002. 24.

³⁴ Puczko – Rátz 2002. 314.

³⁵ Puczko – Rátz 2002. 315.

száma nem teszi szükségessé a fizikai környezet drasztikus átalakítását, illetve általában a kulturális különbségek sem számottevőek a vendégek és vendéglátóik között.³⁶

„Negatív hatások többnyire csak abban az esetben jelentkeznek, ha az adott desztináció saját adottságainak és teherbíró képességének figyelembevétele nélkül túlzott fejlesztésbe kezd (míg az urbanizálódás egy szintig kedvező változásnak tulajdonítható, legalábbis a helyi lakosság szempontjából, egy idő után a desztináció éppen azt a falusias hangulatot veszítheti el, ami legfőbb vonzereje.)”³⁷

Bár elméletileg az alternatív turizmus igyekszik elkerülni a tömegturizmusban felmerülő problémákat, a gyakorlatban „a turizmus fejlődéséből következő negatív változásokat még ezen turizmusformák esetében sem sikerült teljesen kiküszöbölni”.³⁸

A turizmusfajtákat a döntő motiváció és környezeti tényezők alapján osztályozva a következő fő (és al-)típusokat kapjuk: üdülő-(nyaralás, egészségturizmus, hobbiturizmus – hobbiüdülések, élményturizmus), kulturális (vallási és zárandokturizmus, képzési célú, ismeretszerző és kulturális-rendezvényturizmus, városlátogató és körutazó turizmus), társadalmi (rokon- és barátlátogató turizmus, klub- és egyesületi turizmus, kapcsolatteremtő turizmus), hivatás-gazdasági, politikai, természeti (és ökoturizmus) és sportturizmus (pl. olimpiai játékok, világbajnokságok).³⁹ A kulturális turizmus altípusai közül kiemelem a kulturálisrendezvény-turizmust, ugyanis szorosán összekepcsolódik az általam vizsgált jelenségekkel: „A kulturális rendezvények napjaink turizmusának egyre fontosabb vonzerői. Sikeres megszervezésük feltétele a helyi lakosság érzékenysége a saját kulturális örökség tekintetében, a kiemelkedő és mindennapi értékek egyenrangú közvetítése és az élménygazdag tartalom.”⁴⁰

Turizmusztikai vonatkozások gyűjtőnév alatt több különböző összetevőt értek, amelyek a turizmushoz kapcsolódnak: többek között az idegenek (nem széki származásúak) jelenlétét, szerepét, illetve a turisztikai célzatú tevékenységeket, amelyek ehhez a naphoz köthetőek, és ezek hatásait, eredményeit. A turisztikai potenciál fogalmával a turisztikai kínálatot fogom jelölni, ami tulajdonképpen „a turisztikai források és az anyagi alap térbeni társulása”, tehát magában foglalja a vonzást, a felszereltség és a megközelíthetőséget.⁴¹ Ez magában foglalja

---

³⁶ Puczko – Rátz 2002. 315-317.

³⁷ Puczko – Rátz 2002. 317.

³⁸ Puczko – Rátz 2002. 314.

³⁹ Tasnádi 2002. 76-86.

⁴⁰ Tasnádi 2002. 83.

⁴¹ Dombay 2006. 13.

a természeti és emberi eredetű vonzó tényezőket, a turisztikai célzatú emberi tevékenységeket, az elszállásolási egységeket és a közlekedési lehetőségeket. Fontos mind a vonzó tényező, mind a turisztikai infrastruktúra, együtt teremtik meg a turizmus működésének feltételeit.⁴² Az általam említendő alternatív turizmustípusok fogalmai megegyeznek az eddigiekben ismertetett Puczko – Rátz- és Tasnádi-féle fogalmakkal.

2.3. Módszertani megalapozás

A kutatásom elején megfogalmazódott **hipotéziseim** a következők:

- a Bertalan-nap gyökeresen megváltozott az utóbbi években
- szándékos (rá)szervezéssel lett a Bertalan-i gyásznappól örömnappal
- eltolódott a hangsúly a Bertalan-nap eredeti rendeltetéséről és vesztett jelentőségéből
- több látogatót vonz a kibővített programkínálat, mint a régi forgatókönyv
- a változásokhoz való viszony megosztja a helyieket

Earl Babbie kutatómódszertani besorolása alapján a témám terepmunkára alkalmasnak bizonyult.⁴³ Témaválasztásomat és a kutatási módszereimet befolyásolta, a témában való jártasságomnak köszönhető kettős szempontom: belső rálátásomat a számos Széken töltött nyár, ott szerzett tapasztalatok, (résztevő) megfigyelések alakították ki, a külső szempontot pedig mint nem helyi lakos birtoklóm. Ez utóbbit már alkalmaztam korábbi kutatások, interjúk készítése során. Az általam vizsgált problémák és jelenségek is meghatározták az alkalmazható kutatási módszereket. Kutatásaim során a következő **módszereket** alkalmaztam: (résztevő) megfigyelés,⁴⁴ interjúk készítése,⁴⁵ (felekezeti) statisztikai adatok, (konfirmációi) anyakönyvek, fényképes rögzítés. Az adatgyűjtéseket követően a statisztikai adatok és saját gyűjtés feldolgozása során jutottam el a dolgozatomban megfogalmazott következtetésekhez. Összesen 15 személlyel készítettem interjút (ebből 9 férfi és 6 nő), az átlagosan 10 órányi interjúból 48 oldal lejegyzett szöveg (8 felvétel). A kérdezettek életkor, foglalkozás, társadalmi státusz és iskolázottság szerinti eloszlására is odafigyeltem.

---

⁴² Tasnádi 2002. 111.

⁴³ Babbie 2003.318.

⁴⁴ Babbie 2003.319-320.

⁴⁵ Babbie 2003.336-338.

3. A kutatás részletes bemutatása

3.1. Szék község

3.1.1. A település rövid története⁴⁶

Kutatásaim terepe, Szék község, az erdélyi Mezőségen, Kolozs megyében található Kolozsvártól 60, Szamosújvártól 15 km-re. Egy dombon és három völgyben terül el. Három főutcája három részre osztja a települést: Felszeg (I. utca), Csipkeszeg (II. utca) és Forrószeg (III. utca). Ezek találkozásánál van a *Piac*⁴⁷ a református templommal. Ezt a nehezen megközelíthető helységet elkerülik a közutak és vasútvonalak, s ezért máig is megőrizte bizonyos mértékben elszigeteltségét. Ennek következtében népművészete, hagyományai jobban konzerválódtak, mint más mezőségi falvakéi.

A krónikákban Szék első írásos említése 1291-ben történt, amikor különleges jogokat kapott, szabad királyi várossá vált sóbányáinak köszönhetően. 1471-ben Mátyás király megerősítette a várost régi jogaiban, tehát Kolozsvárhoz, Esztergomhoz és Budához hasonlóan kiváltságjogokkal látta el. 1664-ben a kuruc-labanc seregek elszigetelt volta ellenére is felkeresték a gazdag várost és felprédálták szörnyű károkat okozva. Hasonló dúlásoknak volt kitéve Szék 1690-ben illetve 1705-ben és többször is megsarcolták. Az 1717-es tatárbetöréskor majdem elpusztult az egész város. Erről a gyászos eseményről a székiek minden év augusztus 24-én, Bertalan-napján megemlékeznek. Ugyanabban az évben pestisjárvány is pusztított Széken, s mindezek után a lakosságból alig maradt meg lélek. A települést érintő gyászos eseményeknek a lakosság viseletével is igyekezett emléket állítani, erre utalnak a női viselet domináns színei is: a fekete a gyászra, a piros pedig a vérre.⁴⁸ *Akkor fogadták fel, hogy a fehérnípek fekete kendőt viselnek, s kicsi kortól fekete kendővel jártatják a leányokat és keresztelőkor fekete selyemrojtú keszkenyővel takarják be, ennek tiszteletire* – mondta egy idős széki asszony.⁴⁹

Miután 1812-ben bezárták a széki sóbányákat, csökkent a település fontossága, sőt 1884-ben már városi rangját is elveszítette, visszaminősült nagyközséggé. 1899-ben ismét tűzvész érte a helységet, ami után a lakosok már nem tudták újból felépíteni a szép városi

⁴⁶ Juhosné Szász 1999., Hodor 1837., Kádár 1903.

⁴⁷ Így nevezik a székiek a központot, egyébként a tulajdonképpeni (heti)piac máshol szokott lenni.

⁴⁸ Erre a színszimbolikára utal Kányádi Fekete-piros című verse is (Lásd. A függelékben)

⁴⁹ B.K. (78 éves nő) – viseletkutatásomkor készített interjú során mondta 2005-ben

házaikat, parasztházak kerültek ezek helyébe, s Szék lassan elszegényedett, mint a többi mezőségi település. A bányászatot földművelés váltotta fel, majd az 1980-as évekig a széki fiatalság Szamosújvárra és Kolozsvárra járt szolgálni. Híressé váltak a székiek, többek között azért, mert jó kubikusok voltak, s a széki szolgáltók is nagyon keresettek voltak. A kollektivizálás után az építésmesterség lett az egyik legáltalánosabb foglalkozás, a földművelés mellett a széki férfiak esetében. Az 1989-es rendszerváltás óta pedig a legtöbb széki, fiatalok és idősek egyaránt Magyarországra járnak dolgozni. '97 után a Szék – Budapest direkt járat beindításával, egyre többen vállalták a távollétet, interjúalanyom szerint egy időben a falu 50%-a Magyarországon dolgozott. Annak tulajdoníja a csökkenő utazási kedvet, hogy *2008-ban itt nagyon megindult a munkalehetőség Kolozsvárt, s akkor a férfiaknak a 99%-a hazajött. Tehát ami most van: lehet, hogy egy hónap alatt nincs tíz férfi, aki kijár Budapestre dolgozni.*⁵⁰ Meglátása szerint a széki asszonyok fele – 20 évestől 60 évesig – ma is Magyarországon vállal munkát, takarítást, házvezetést, öregek, betegek gondozását. Vélhetően nem látnak lehetőséget a falujukban és annak közelében vagy nem elégszenek meg az itteni munkafeltételekkel.

3.1.2. A település turisztikai potenciálja

Szék turisztikai kínálat szempontjából két pólusúnak tekinthető. Egyrészt turisztikai forrásokban gazdag, viszont a turisztikai infrastruktúrája nagyon alacsony szinten van. Az adottság(ok), a vonzó tényező(k) a turisztikai kínálat elengedhetetlen része(i), ugyanis erőforrásként „a turisztikai jelenség kialakulásának és fejlődésének alapja, nyersanyaga”.⁵¹ Szék esetében elsődleges vonzerőt képeznek az emberi eredetű vonzó tényezők, különösen a néprajzi eredetű turisztikai források: foglalkozások és mesterségek, szokások, népviselet, népdalok, népzene és -tánc, játékok, paraszti építészet és népi technika.⁵² A népi kultúrája tette Széket nemzetközileg ismertté, elsősorban egyedi tánca és népviselete. „Ezek ülönbötetik meg egyik népet a másiktól, egyik etnikumot a másiktól.”⁵³ Ez Szék esetében hangsúlyozottan érvényes, ugyanis nem sorolható be egyik néprajzi tájegységbe sem. Jellegzetessége és az eredetisége, „magnöveli a turisztikai termék keresletét, ezen keresztül önálló piacot biztosít magának.”⁵⁴

---

⁵⁰ Sz. Zs. (48 éves nő) 2010. (6.8.6. interjú)

⁵¹ Dombay 2006, 12

⁵² Dombay 2006. 85-86.

⁵³ Dombay 2006. 89.

⁵⁴ Dombay 2006. 15.

Más emberi eredetű vonzó tényezők a vallásos épületek, a kulturális és sportlétesítmények, emlékművek, szobrok és emléktáblák. Ez utóbbi három egy külön csoportot alkot, mivel „az ember azon szükségletéből származnak, hogy megemlékezzen elődeiről, történelmi, kulturális eseményekről.”⁵⁵ Széken éppen Bertalan napján szokták megkoszorúzni a világháború áldozatainak emlékművét, amely *2002-ben lett felállítva a település 1000 éves évfordulójára.*⁵⁶ Kulturális létesítményeknek tekintetők a széki tájházak is, ugyanis „A múzeumok a bennük tárolt javakon keresztül tartoznak a kulturális létesítmények csoportjába”.⁵⁷ A tájházak a bennük látható tárgyakkal ugyan sajátos csoportját képezik a múzeumoknak, viszont „a turisták számára a népművészeti múzeumok is nagy jelentőségűek”.⁵⁸

Szék vallásos épületei közül csak a legjelentősebbet említem, amely éppen a Bertalan-napi megemlékezés színhelye. A háromhajós gótikus templom a XIII. század elején épült a Kertz-i ciszterciák révén, valószínűleg ezért is szokták a Kertz-i székesegyház kicsinyített másának nevezni. Az évszázadok során többször átépítették, bővítették, pusztítások esetén helyreállították. A legutóbbi nagy munkálatok során 1946-47-ben igyekeztek helyreállítani az eredeti formáját, illetve kibővíteni az akkori szükségleteknek megfelelően. Többek között új tornyot emeltek a régi helyett, feltárták a falfestmények megmaradt részét és szakszerűen konzerválták azokat. Ezeknek keletkezése nagyjából a tempom építésének idejére tehető, és olaszos stílusban készült, bár valószínűleg egy kolozsvári magyar festő alkotásai. A építkezések a templom stílusát változtatták időről-időre, a különböző vallási mozgalmak pedig az épületet használó felekezeteket határozták meg. Az eredetileg katolikus (cisztercita) templom az 1555-ös reformálásig volt a katolikus egyház kezében, 1638-tól, az unitarizmus megszűnésétől pedig református templomként használják.⁵⁹

A turisztikai funkciójú emberi tevékenységek szintén jelentősen hozzájárulnak egy település vonerejéhez. Ezek közé tartoznak a a népünnepélyek, a karneválok, a vásárok és kiállítások, a búcsúk és a vallásos zarándoklatok, a fesztiválok, a sportesemények és más ünnepélyek.⁶⁰ Így a Bertalan-napi rendezvénysorozat is a turisztikai potenciál részét képezi. Nála

---

⁵⁵ Dombay 2006. 58-81.

⁵⁶ D. M. (37 éves férfi) 2005. (6.8.1. interjú)

⁵⁷ Dombay 2006. 72.

⁵⁸ Dombay 2006. 74.

⁵⁹ Entz – K. Sebestyén 1947.

⁶⁰ Dombay 2006. 84.

nagyobb népszerűségnek örvendenek a külföldi turisták részéről: a Széki Napok,⁶¹ valamint a hagyományos Zsuzsánna- és Sára-bál.

Az emberi eredetű vonzó tényezők mellett, sőt még az megelőzve, meg kell említeni a természeti környezetet mint turisztikai erőforrást. Azért cseréltem fel mégis a sorrendet, mert (sajnos) Szék esetében nemcsak nincs kiaknázva a gazdag természeti környezet, hanem nem is tulajdonítanak jelentőséget neki, elhanyagolják. Bár a néprajzi értékek Szék legfontosabb vonzó tényezői, természeti adottságai is említésre méltóak: a határában található két természetvédelmi terület a nádrezervátum és a Csukás-tó, illetve a faluban és közvetlen közelében levő több sós kút és sós tó.

Amint említettem a vonzótényezők önmagukban nem elégségesek a turizmus működ(tet)éséhez, ha nem egészülnek ki a megfelelő turisztikai infrastruktúrával. Ide sorolják:

„az összes technikai, építészeti felszerelést, amelyekre egy jól megszervezett turizmusnak szüksége van (...) elszállásolási, étkeztetési létesítmények, gyógykezelési központok, közlekedési hálózat, technikai infrastruktúra (hő- és villamossági hálózat, ivóvíz, csatornázás stb.), posta, bank, egészségügyi központok. Az infrastruktúrának a turisztikai források maximális felhasználását, a kereslet teljes mértékű kielégítését és egy magas fokú turisztikai fogyasztást kell biztosítania.”⁶²

Tehát a turizmus működésének alapfeltétele a szálláshely és ellátás biztosításának képessége és a könnyű megközelíthetőség. Szék ilyen szempontból ellentmondásos helyzetben van, ugyanis éppen a félreeső helyzete miatt tudta megőrizni a legfőbb vonzerejét, néprajzi értékeit. Vasútvonal és jó minőségű közút nem vezet a faluhoz, viszont a közlekedést segíti, hogy 1997-től van helyi személyszállító cég a faluban, amely 2003-tól menetrend szerinti járatot működtet Szék és Budapest között, naponta két-két járatot. Az utazások időszaka a nemzetközi buszjáratokkal, a nyárra tehető, általában négy hónapig van forgalmuk, máskor kevésbé. Mostanában kizárólag mikrobuszokkal szállítják az utasokat, ezek időnként meg sem telnek, máskor meg kevésnek bizonyulnak. Erről a szállítási vállalat képviselője így nyilatkozott: *most jelenleg 4 tizenhatszemélyesünk, és 4 nyolcszemélyes kisbusz... De viszont, az amikor mind az egész forgalomban van, az a húsvét, meg ilyenek.*⁶³ A szezonális mellett más okból is nagyon lecsökkent ezek kihasználtsági foka utóbbi két évben, hiszen az utasok javarésze széki volt,

---

⁶¹ Egyhetes népzene- és néptánc tábor, amelyet minden augusztusban megszerveznek.

⁶² Dombay 2006. 12-13.

⁶³ Sz. Zs. (48 éves nő) 2010. (6.8.6. interjú)

akiknek egy része mostmár inkább az otthonához közel keres munkát. Az eddigi legnagyobb kihasználtsági fokot 2006-ban érték el, akkor vásároltak nagy férőhelyes autóbust is, de csak két évig volt érdemes fenntartani, addig volt igény akkora kapacitásra és volt szükség több alkalommal különjárat indítására is. Bár a mostani helyzet csökkent bevételt jelent a szóban forgó cég számára, a konkurenciától mégsem tartanak, hiszen megvannak a hűséges utasaik, és a másik helyi utasszállító szerintük nem veszélyezteti az ő utaspiacukat, vagy csak elenyésző mértékben.

A turisztikai infrastruktúra felsorolt elemei közül az utazás mellett a másik elengedhetetlenül fontos a szállás-ellátás lehetősége. „A panziók és magán szálláshelyek minőségi szolgáltatásokat biztosítanak olyan helyeken, ahol nincs vagy nem kielégítő az elszállásolási hálózat.”⁶⁴ Széken még ez az összetevő is gyengén fejlett, két panzió⁶⁵ és három vendégház⁶⁶ van a faluban, amelyek hivatalosan működnek, mások vagy nem hirdetik vagy nem pénzért szállásolnak.⁶⁷ Bár a csatornázás még nem valósult meg Széken és az infrastruktúra terén más hiányosságok is mutatkoznak, néhány erősségét meg lehet említeni: van posta a faluban és bankfiók, több vegyesbolt és mulatók, bárók.

Midezek mellett sok más tényező is befolyásolhatja a turisztikai jelenség kialakulását, mint a demográfiai, gazdasági, politikai, pszichológiai, társadalmi tényezők.⁶⁸ Később még visszatérek ezekre, különösen a politikai befolyásra, amelynek jelentős szerepe van a Bertalan-nap ünneplésének megváltozásában, a turizmus (ki)alakításában.

3.2. A Bertalan-nap

3.2.1. A Bertalan-i gyásznapi eredete

1717. augusztus 24-én, Szent Bertalan napján a tatárok megtámadták a széki református templomban tartózkodó híveket, elrabolták a templomi edényeket, sokakat megöltek és többszáz embert elraboltak. Abban az évben a lakosság száma 100 főre⁶⁹ csökkent. Akik túléltek a pusztítást, esküt tettek Isten előtt és megfogadták, hogy Bertalan napját minden évben háromszori istentisztelettel és szigorú böjttel megtartják, ilyen módon igyekeztek elhárítani Isten csapásait, amelyekből bőven volt részük abban az esztendőben tatár dúlás, pestisjárvány és

---

⁶⁴ Dombay 2006. 101.

⁶⁵ www.soviragpanzio.ro

⁶⁶ www.erdelyiturizmus.hu

⁶⁷ N. J. (23 éves férfi) 2010. (6.8.3. interjú), Sz. Zs. (48 éves nő) 2010. (6.8.6. interjú)

⁶⁸ Dombay 2006. 18.

⁶⁹ asszonyokkal és gyermekekkel együtt

szárazság formájában. Idővel, azonban megfeledkeztek fogadásukról a székiek, de 1758-ban egy újabb tatár veszély eszükbe juttatta esküjüket. Éppen ezért 1759-ben a széki presbitérium és városi előljáróság Szentsimoni János lelkipásztor irányításával megfogalmazta a Memoriale⁷⁰-t, amelyben átokformulával erősítik meg és hagyják meg az utókornak, hogy Bertalan napját azontúl „mindvégiglen”⁷¹ megtartsák. Ez a fennmaradt dokumentum Isteni csapásként értelmezi az 1717-es Bertalan-napi eseményeket: „E városnak, mind az egész hazának is sok bűneiért a Szent Isten, a dühös pogány tatárrali pusztító, rablás alá bocsátotta volt mások felett példásabb ítéletével ezt a bűnös helységet.”⁷² A Bertalan-nap eseményeit és a Memoriale szövegét azóta minden év augusztus 24-én fel szokták olvasni megemlékezési szertartás során.⁷³

3.2.2. A Bertalan-nap ünneplésének megváltozása

A változási folyamat elkerülhetetlen, sőt szükségszerű. A 300 éves megemlékezési szertartás bizonyára sokat változott az évszázadok során. Dolgozatomban az utóbbi 20 évre koncentrálok a dolgozatomban. Ennek két oka van: egyik az, hogy ebben az időszakban alkalmam volt figyelemmel kísérni a Bertalan-nap eseményeit, a másik pedig az, hogy a turisztikai vonatkozások hangsúlyosabban jelentkeztek a rendszerváltás után. Bár a változást az ünneplés módjában vizsgáltam, felkeltette érdeklődésemet az írásos forrásokban található visszhangja a Bertalan-i megemlékezésnek. Egyik forrás a gyűjtésem során beszerzett információkkal ellentétben nem a *csapás*⁷⁴ emlékének tulajdonítja az ünneplést, hanem „annak emlékezetéül, hogy Tatárok rabságából... szerencsésen megszabadúlhattak”⁷⁵. Ez a gondolat köszön vissza a helyi elit réteg véleményéből, amely egyre inkább hangsúlyozza ezt a „pozitív” oldalát az eseményeknek. *Tehát ünneplünk, mert az a nép, amelyik ünnepel, amelyik a múltjára büszke, amelyik büszke még arra is, hogy itt egy vérengzés után talpra tudott állni és meg tudott maradni ez a község...*⁷⁶

Mielőtt rátérek a '90-es évek óta zajló változások tárgyalására, fontosnak tartom röviden megemlíteni, hogy milyen előzményei voltak, és milyen fordulat következett be a

---

⁷⁰ Ld. Függelék 6.3.2. Memoriale

⁷¹ Ld. Függelék 6.3.2. Memoriale

⁷² Ld. Függelék 6.3.2. Memoriale

⁷³ Ld. Függelék 6.3.1. és 6.3.2.

⁷⁴ 2005-ben készített interjúmban többen használták ezt a kifejezést a bertalani eseményekre

⁷⁵ Hodor Károly 1837. 652.

⁷⁶ D. M. (37 éves férfi) 2005. (6.8.1. interjú)

rendszer váltással. Az 1989-es forradalom előtti időszakot illetően kétféle nézettel találkoztam Széken. Az egyik nézet képviselője úgy véli, hogy a kommunista rendszerben *fogóddzó*⁷⁷ volt az erdélyi⁷⁸ magyarok számára a Bertalan-napi ünnep, s azért lehetett megtartani, mert augusztus 23-a⁷⁹ utáni napon volt és azt a látszatot keltette, mintha a munka ünnepének másodnapja lenne. Ezt azt állítást többen is alátámasztották: *El is lett volna tiltva, de egybe esett 23-ával, s még erősítette.*⁸⁰ Van, aki éppen az ellenkezőjét állítja, s hozzáteszi, hogy ezzel a vélemlénnel egyedül van. Állítása szerint más nem is tudja, még a Széken szolgáló lelképásztorok sem, hogy a Bertalan-nap miért nem esett áldoztául a kommunizmusnak. Így nyilatkozott: *a helyi vezetőség, tehát persze felsőbb rendeleltre szándékosan kétnaposra tervezte a nemzeti ünnepet, s összeszedték az embereket... és erővel szállították ki őket – úgymond – „kirándulni” a ligetbe, és ott hatalmas ilyen hússütések, meg ivászatok, ami eleve kizárta, hogy akkor a Bertalan-nap meg legyen tartva.* Interjúalanyom magabiztosan állítja, hogy a Bertalan-nap ünneplésének fennmaradása *egyetlen személyen múltott, az akkori református papon,*⁸¹ aki felismerte Bertalan-nap jelentőségét, s szeretett volna tenni valami azért, hogy a kommunista diktatúra ne semmisítse meg ezt az ősi hagyományt. Ezért áttette a konfirmálás időpontját húsvétról augusztus 24-ére. Negyven évi szolgálata alatt végig egyszerre tartották a két ünnepet, ezzel igyekezett motiválni a székiet, hogy nem a „kirándulást” válasszák, hanem a templomi ünnepségen való részvételt. Próbálkozása nem aratott osztatlan sikert, mert a fiatalokat jobban vonzotta a szabadtéri mulatozás, viszont főleg az idősek és a konfirmándusok hozzátartozói részt vettek a kettős ünneplésen. Adatközlőm így vélekedik: *senki nem gondolt arra, hogy mekkora veszélyben lesz a Bertalan-nap, ha erről leveszik,*⁸² *és úgy van.*⁸³ Ugyanis mostmár ismét külön ünneplik a két alkalmat. Utánanézttem, hogy mióta választották szét a két ünnepet. A konfirmációi anyakönyvek alapján 1993-ban volt az utolsó közös ünneplés, 1994-ben már augusztus 21-én tartották a konfirmációt, 1995-ben pedig áprilisban, Virágvasárnapkor.⁸⁴

A rendszerváltás már a külön való ünneplést megelőzően változásokat eredményezett a Bertalan-napot illetően. Egyesek szerint a résztvevők számának csökkenét idézte elő, ugyanis a

---

⁷⁷ D. M. (37 éves férfi) 2005. (6.8.1. interjú)

⁷⁸ Nem világos, hogy a helyi hagyományos ünnep miért terjeszti ki a teljes erdélyi magyarságra.

⁷⁹ állami ünnepnap

⁸⁰ Sz. I. (78 éves férfi) 2005-ben készült interjú (csak hanganyag)

⁸¹ J.Sz.R. (52 éves nő) 2010. (6.8.2. interjú)

⁸² Már mint a konfirmálást a Bertalan-napról

⁸³ J.Sz.R. (52 éves nő) 2010. (6.8.2. interjú)

⁸⁴ Azóta minden évben Virágvasárnapkor van a konfirmálás Széken.

határok megnyílásának köszönhetően '90 után nagyon sokan Magyarországra kezdtek járn dolgozni, és nem jöttek haza az ünnepre. Más vélemény pedig az ellenkezőjét állítja. Sajnos statisztikai adatok nincsenek a látogatók számára vonatkozóan, senki sem számolja a résztvevőket. A véleményellentét abból adódik, hogy nem ugyanazt értik résztvevők alatt. Azt történt, hogy a helyiek részvételi aránya csökkent egyidejűleg az idegenek számának megnövekedésével.

3.2.3. A szervezői szándék

Tíz év elteltével néhány széki közéleti személy szükségesnek látta, hogy közbelépjen, és tegyen valamit a látogatók csökkenő tendenciája ellen. Egyikük így fogalmazta meg az akkori szándékukat: az ünnepet *visszaemelni arra a rangra, amely őt megilleti*, ezért úgy döntöttek, hogy *kihozzák* az ünnepet a templomból.⁸⁵ Ezt úgy valósították meg, hogy egy szabadtéri rendezvénnyel toldották meg a templomban zajló hagyományos megemlékező istentiszteleteket. Erre a rendezvényre olyan politikusokat, művészeket igyekeznek meghívni, akik odavonzzák az embertömegeket. A főszervező nyilatkozatából egyértelműen látszik, hogy a (tömeg)turizmust szeretné hozzákapcsolni a helyi vonatkozású eseményekhez, bevallott célja, hogy ezek: *vonzzák a tömeget, vonzzák a magyarokat úgy Székről, mind a környező falvakból vagy Magyarországról vagy a környező helyekről*.⁸⁶ 2000-ben volt az első próbálkozás egy ilyen típusú kibővített ünnep megrendezésére és annak mintájára azóta is minden évben megszervezik.

A mostani főszervező elmondása szerint már '93-ban felmerült az ötlet, hogy tágítsák ki az ünnepet. Így fogalmazott: *Tőkés László püspök úr (...) említette, hogy Szék egy búcsújáró hely volt már a régi rendszerben is, (...) és Széket próbáljuk egy búcsújáró helyé tenni*.⁸⁷ Úgy véli, hogy ezt 2000-ben sikerült is. Sőt, hozzátette: *egyre inkább úgy néz ki, mert a tavalyi ünnep után is így írtak az újságok róla, hogy „Erdély újabb zarándokhelye Szék”*. Valóban úgy néz ki, hogy a szándékot siker fogja koronázni és valóban azzá válik, amivé szeretnénk tenni.⁸⁸ Tehát szándékosan szeretnék átformálni a több évszázados hagyományt, hogy minél több turistát vonzzon. Ezt a cél egyetlen alkalommal tényleg sikerült megvalósítani, 2002-ben, amikor Orbán

⁸⁵ D.M. (37 éves férfi) 2005 (6.8.1. interjú)

⁸⁶ D.M. (37 éves férfi) 2005 (6.8.1. interjú)

⁸⁷ D.M. (37 éves férfi) 2005 (6.8.1. interjú)

⁸⁸ D.M. (37 éves férfi) 2005 (6.8.1. interjú)

Viktor, az akkori magyarországi miniszterelnök volt a rendezvény egyik meghívottja. Ez volt a legnagyobb méretű Bertalan-i ünnepség. Az akkori rendezvények egyik szervezője 5-6 ezer főre becsüli a résztvevők számát, és a különleges meghívott jelenlétének tulajdonítja a nagy érdeklődést. Így emlékszik vissza: *Ez idevonzotta a magyarságot. Székelyföldről nagyon sokan voltak.*⁸⁹ A rendkívüli ünnepség révén mind a magyar, mind a román sajtó felfigyelt Székre. A főszervező véleménye szerint erre azért van szükség, hogy a székiekben egyfajta magabiztosságot teremtsen és erősítse identitásukat, hiszen csoda, hogy sikerült megmaradniuk. Tehát Széken „a kollektív múltra való emlékezés a lokálpatriotizmus megerősítésében is szerepet játszik”⁹⁰. Eleinte ez bizonyára így volt, viszont a helybeliek véleménye megoszlik a régi ünneplési rendhez hozzátoldott programokkal kapcsolatban.

A szokás forgatókönyve eredetileg három istentiszteletből állt, az egyiket felolvasták az 1717-es Bertalan-nap eseményeit, a Memoriálét, illetve a szemtanúk és túlélők visszaemlékezéseit. Az egész Bertalan-nap a székiek gyászünnepe volt, amelyen böjttel és gyásszal emlékeztek meg az az őseikkel történt tragédiáról. A szabadtéri rendezvénnyel megtoldott ünnep, már rendezvénnyé minősült át hagyományból. A politikai beszédek és kulturális műsort tartalmazó délutáni programot a település központjában szokták tartani. Erre a célra készítettek egy színpadot, a rendezvényszervező büszkén mondja, hogy most már *szabadtéri színpadunk van, amelyet 2003-ban állítottunk fel a Bertalan-nap tiszteletére.*⁹¹ A beszédek után megkoszorúzzák a világáborúk áldozatainak emlékművét, majd a meghívottak megvendégelésére kerül sor, végül pedig esti programként táncház és diszkó-koncert a kultúrházban. A kibővített programkínálat, már nem csak a székieket és az elszármazottakat célozza, hanem nyitott mindenki számára, meghívottaknak, idegeneknek. A forgatókönyvvel együtt a Bertalan-nap funkciója is megváltozott: gyász helyett, a megemlékezés mellett, ünneplés és tömegvonzás lett. Erre utaltam a dolgozatom címében is egy adatközlőtől idézve, hogy *Gyásznaphól örömnappá*⁹²lett.

---

⁸⁹ J.Sz.R. (52 éves nő) 2010. (6.8.2. interjú)

⁹⁰ Szentés Szidónia 2004. 32.

⁹¹ D.M. (37 éves férfi) 2005 (6.8.1. interjú)

⁹² J.Sz.R. (52 éves nő) 2010. (6.8.2. interjú)

3.3. Értelmezések

3.3.1. A szervezés eredménye és a reakciók

A helybeliek ünnephez való viszonya is megváltozott. Egy idős széki állítja, hogy: *Senki se veszi komolyan, az öregek se, csak ünneplik, mint pünkösdet, s húsvétot...*⁹³. Fiatabb adatközlő így látja a Bertalan-nap mostani szerepét a székiek életében: *az idősek azok még most is tartják, azért azt lehet mondani, (...) szerintem a Bertalant az (...) lehet jobban megtartják, mint a Pünkösdöt, ez biztos, talán ott valahol a karácsony és a húsvét közt van a Bertalan is.*⁹⁴ Többek véleménye szerint ez nem az érdektelenség, a közömbösség, hanem az elfoglaltság jele, tehát akik nincsenek ott a megemlékezésen, azok azért nem vesznek részt, mert nem tudnak, nem azért mert nem akarnak. Széki fiatalok azt állítják, hogy természetesen várják a Bertalan-napot, de ennek az egyik lényeges oka az, hogy kíváncsiak, hogy arra, hogy milyen különleges meghívottja lesz a szabadtéri rendezvénynek.

Az elmúlt időszakban nem voltam jelen minden alkalommal a rendezvénysorozaton, viszont megfigyeléseim alapján például 2006-ban a legtöbb fiatal⁹⁵ nem vett részt sem az istentiszteleteken, sem az ünnepi beszédeken. Ők csak este későn gyűltek össze a település központjában, ahol nagy buli várta őket és a Dancs Annamari-koncert. Ez utóbbi volt az első koncert, amelyet Bertalan-napkor szerveztek és emiatt is felborult az ünneplési rend: a táncház nem kezdődhetett meg idejében, mert a koncert nem ért véget és nem szabadult fel a kultúrház nagyterme, amely mindkét program helyszínéül szolgált. Ebben a meggondolatlan szervezés jelét látom. Bár a helyi TV-csatorna által közzétett Bertalan-napi programot ismerték a helyiek, mégis azt hangoztatták, hogy biztosan elmarad a táncház, hiszen nem szokott olyan későn, éjfél után kezdődni. Amire megkezdődött a táncház, már alig akadt érdeklődő iránta. A táncház sem tartott bele az emléknapi régi forgatókönyvébe, az is időközben lett hozzákapcsolva a Bertalan-naphoz. A gyászos napra való emlékezést a rendezvény szervezője jogosnak tartja összekötni az ünnepléssel, hiszen – mint mondja – *ez egy nép életében létfontosságú, s emiatt szokták a gyásznapi eltelte után, Birtalan estéjén megszervezni a táncházat.*⁹⁶

Egy széki hagyományörző fiatalember így fejezte ki, hogy a szervezés hova juttatta a Bertalan-napot: *mostmár ünnepélynek nevezik a gyásznapot* – felháborodva állapítja meg, hogy

---

⁹³ Sz. I. (78 éves férfi) 2005.-ben készült interjú alapján

⁹⁴ Sz. Zs. (48 éves nő) 2010. (6.8.6. interjú)

⁹⁵ székiek és nem székiek egyaránt

⁹⁶ Dániel Márton (Függelék: 6.4.)

nem tetszik neki mi lett a *Birtalanból*, különösen a *vásári hangulat* miatt panaszodik, a tavalyi Bertalan ejtjén szervezett Knock Out koncertről meg így fogalmaz: *ez a legsúlyosabb, amit el lehet képzelni.*⁹⁷ Két éve az esti programot tűzijátékkal is megtoldották. Ez nyilvánvalóan a helyieknek szól, mert azért nem megy el a turista Székre, hogy koncerten és tűzijátékon vegyen részt. Ebben egyetért velem az említett fiatalember, aki a falu lakosságát látja a rendezvények célközönségének. Elmondja, hogy: *Nyilván, hogy itt vannak az idegenek is, én remélem, hogy az idegenek még tényleg azért jönnek (...) a lényegi dolgokért.* De levonja a következtetést is: *tehát ez turisztikai szempontból egy holtpont, egy napi programért nem nagyon jön ide a turista.*⁹⁸

Többek között erre utaltam a eg gondolatlan szervezés alathogy bár a turizmus működtetését szeretné megvalósítani a rendezvény szervezője a Bertalan-nap keretében, de nem a turistákat vonzó programokat illeszti bele a forgatókönyvbe. A turista csalódottan fog távozni, ha hagyományos ünneplést és néprajzi értékekben gazdag települést akar látni, és helyette pop-rockkoncerttel, tűzijátékkal és olyan dolgokkal fogadják, amelyek miatt nem szükséges éppen Székre utaznia.

Széki kutatásaim során bennem is megfogalmazódott az a kérdés, amelyet Bodó Julianna egyik tanulmányában felvetett, hogy hogyan válik az ünnepi látvány látványossággá: mivel nagyon sok résztvevő nem tagja az ünneplő közösségnek, csak szemtanúja az eseményeknek, nem vesz aktívan részt az ünneplésben, mert nem ismeri az ünnep forgatókönyvét és nem tudja ellenőrizni, csak megbámulni- esetleg megcsodáltnivalót lát benne.⁹⁹ Megfigyeltem, hogy nagyon sok idegen a templomi hagyományos ülésrendet sem tartja be, s az egész ünnepség természetesen mást jelent számukra, mint a helyi lakosság számára. Az egykori kultúrigazgató erről így nyilatkozott: *két részre lehet osztani ezt az egész Bertalani dolgot: az idegenek ünnepe és a mi ünnepünk. Na most ezt úgy kellene megoldani, hogy egyik se legyen a másik rovására.*¹⁰⁰ Elmondása szerint ez egy aktuális feladat, amit még valószínűleg senki nem ismert fel. Ebben egyetérték velem, éppen a kutatásom legutóbbi fázisában ismerem fel ennek a problémának az aktualitását és komolyságát.

Már kisgyermekkorom óta rendszeresen részt vettem szinte minden Bertalan-napi alkalmon, és azt tapasztaltam, hogy az ünneplők hozzáállása nagy mértékben megváltozott az

---

⁹⁷ N. J. (23 éves férfi) 2010. (6.8.3. Interjú)

⁹⁸ N. J. (23 éves férfi) 2010. (6.8.3. Interjú)

⁹⁹ Bodó Julianna 2000. 51.

¹⁰⁰ J.Sz.R. (52 éves nő) 2010. (6.8.2. interjú)

utóbbi években. Az évekkel ezelőtti alkalmaktól eltérően nincs tele a templomudvar az istentiszteletek alatt, hanem már majdnem minden ünneplő helyi lakos és vendég elfér a templomban. Meglátásom szerint teljesen eltolódott a hangsúly a Bertalan-nap lényegéről, a hozzátoldott programpontok ellentmondanak neki, vagy legalább is elterelik róla a figyelmet, ez pedig az ünnep kiüresedéséhez vezethet. Fennáll a veszélye annak, hogy a turisták vonzására létrehozott modern programok éppen a helyi hagyományokat és a település egyediségét fogják megszüntetni, ami a tulajdonképpeni vonzereje. A kulturális turizmus definíciója alapján a leglényegesebb vonerő „a felkeresett desztináció sajátos, egyedi kultúrája, amely addig képes csak turistákat vonzani, amíg meg tudja őrizni egyediségét, autentikus mivoltát.”¹⁰¹ Ezt a veszélyt az egykori kultúrigazgató felismerte és ő pont a *kiegészítő külső rendezvényekben* látja a megoldást, véleménye szerint éppen ezekkel lehet *azt biztosítani, hogy olyan nívós legyen, hogy minden alkalomkor azt mondják, hogy na „igazán érdemes volt eljönni”*.¹⁰² A turisták mércéje szerint valószínűleg mást jelent a *nívós* programkínálat, mint a helyi lakosság számára, elvárásaikat nem biztos, hogy teljesítik a székiet kielégítő rendezvények. Ugyancsak ő teszi, hozzá, hogy: *Mert hogyha már nem volnának ezek a külső rendezvények, és nem jönnének a turisták, igazán nem volna senki a templomban.* Tehát ezt is pozitívan fogja fel, ha már a székiet nem (mind) vesznek részt az ünnepeken, legalább a turisták biztosítják a hallgatóságot.

A szervezők évről-évre megpróbálnak valami újat vagy többet nyújtani a résztvevők számára, de felmerült a kérdés, hogy: *Meddig lehet ezt fokzni?* – Interjúalanyom reménytelen költői kérdését biztosan mások is feltették már, hiszen ő maga is borúlátó a jövőt illetően: a neves meghívottak – Orbán Viktor vagy Tökés László – jelenléte csak első alkalommal jelentett szenzációt, *másodszor ha jönne, már nem volna ugyanolyan visszhangja, már nem volnának ötezeren, mert csak feleannyi, és ha harmadszorra jönne, már még annyi sem volna*¹⁰³ – mondja ki a jóslatot.

A székiet gyászünnepét az erdélyi magyarok búcsújáró helyévé¹⁰⁴ akarták tenni, ha ez nem is sikerült, de valamilyen eredménye volt a próbálkozásoknak. Azt vettem észre, hogy egyre több a turista, sőt lassan több az idegen az ünnepeken, mint a széki. Nem is az a probléma, hogy rengeteg a rendezvények résztvevője, sőt egyre csökken a létszámuk, hanem felborult az

---

¹⁰¹ Puczkó – Rátz 2002. 314.

¹⁰² J.Sz.R. (52 éves nő) 2010. (6.8.2. interjú)

¹⁰³ J.Sz.R. (52 éves nő) 2010. (6.8.2. interjú)

¹⁰⁴ A búcsú fogalma az interjúk alapján a nagy tömeg vonzására utal, tehát fogalomzavarról van szó.

egyensúly, a helyiek és turisták fordított aránya nyomást gyakorol a székiekre és hagyományukra. Ezt az észrevételemet igazolja az egykori szervező, aki így fogalmaz erről: *túl sok az idegen, és átmegy teljesen abba az irányba, hogy a vendégek fogadása, (...) hogy végülis még a templomban is, nem a templom udvarán, bent a templomban is az idegeneket kínálgatják kaláccsal, és böjt napján majszojják bent a templomban a kalácsot.*¹⁰⁵

Az 2006-os Bertalan-napon figyeltem meg a következő esetet, amely szintén igazolja, hogy milyen különbség van a székiek és a turisták ünnephez való viszonyában. Érkezett egy nagy busz Magyarországról tizenéves gyerekekkel, akik láthatóan azért jöttek, hogy az esti táncházon részt vegyenek, s úgy vettem észre, hogy nem is jelentek meg a Bertalan-napi ünnepség többi rendezvényén, számukra az egész egyenlő volt egy jó táncolással. Nem csoda, hogy a vendégek nem érzik át azt, hogy ez eredetileg egy gyászünnep, hiszen újabban már a helyiek sem azt hangsúlyozzák, hogy milyen szörnyű pusztítás történt 1717-ben és, hogy a tatárokat Isten küldte csapásként a széki lakosságra, hanem azt hangoztatják, hogy örülniük kell és főleg büszkélkedniük, hogy megmaradtak. Ezt egy természetes, sőt pozitív ténynek látja a helyi elit réteg, az egykori és mostani szervezők, mások viszont – a konzervatívabbak – inkább elítélik.

4. Következtetések

A széki kutatásaim során feltérképeztem a Bertalan-nap utóbbi 20 évben történt változásait, kommercializálóságát. Megvizsgáltam ezek okait, mint például a mögött álló szervezői szándékot. Kutatásom eredményeképpen be tudok számolni arról, hogy a Bertalan-nap kapcsán milyen próbálkozások folynak a turizmus működtetésére, illetve ezek eddigi eredményeiről. A helyi vonatkozású ünnepből próbáltak búcsúszerű, nagyméretű rendezvényt kovácsolni, évről-évre igyekeztek valami különlegessel vagy újabb programpontokkal megcélozni az esetleges résztvevőket. Ezt viszont nem lehet a végtelenségig fokozni, már kifogytak az ötletekből, ezért most stagnálás tapasztalható a Bertalan-nap „fejlesztésében”. Az utóbbi pár évben hozzácsatolt multság, koncert, és tűzijáték véleményem szerint teljesen eltereli a figyelmet az ünnep lényegéről. Az ünnep természetes alakulása is elvezethet a stagnáláshoz vagy a teljes pusztulásához, viszont a külső, mesterséges beavatkozás erőltve próbál hatni az ünnepre és az érdeklődőkre, ami maga után vonja a hagyomány kiüresedését és

---

¹⁰⁵ J.Sz.R. (52 éves nő) 2010. (6.8.2. interjú)

visszafordíthatatlan hanyatlást eredményezhet, ha már nem tudják odavonzani a turistákat. Ennek fennáll a veszélye ugyanis Széknek a sajátosságai egyre inkább áldozatául esnek a globalizációs folyamatnak.

A kutatásom elején megfogalmazódott hipotéziseim egy része igazolódott. A Bertalan-nap valóban gyökeresen megváltozott az utóbbi években, ez turisztikai célzatú, tudatos szervezésnek tulajdonítható. A gyásznaphól örömnappé alakított megemlékezés vesztett jelentőségéből, eltolódott a hangsúly a lényegéről. A változásokhoz való viszony megosztja a helyieket: a hagyományápolók és az idősek inkább ellenszenvvel, a fiatalok és az elit réteg főleg pozitívan tekint az átalakított Bertalan-napra. Egyik hipotézisem nem igazolódott, vagyis nincsenek bizonyítékok arra, hogy a kibővített programkínálat több látogatót vonzana, mint a régi forgatókönyv. Nem feltétlenül a turisták számát, hanem inkább a helyiekhez viszonyított arányát érdemes megemlíteni, mert ez problémát jelent. Frusztrációt okoz az emlékező székiekben, hogy az idegenek többen vesznek részt az ünnepségen, mint a helybeliek, és akaratlanul is zavarják az ünneplés hagyományos menetét.

Bár a Bertalan-napi tapasztalataim, megfigyeléseim jelentették a kutatásaim kiindulópontját, az interjúzás és a szakirodalmi tájékozódás rávezetett a tulajdonképpeni problémára. Közben jöttem rá, hogy nemcsak ennek az egy napnak a kapcsán érdemes odafigyelni a széki turizmuspolitikára. A fenntartható fejlődés szemléletének hiányával találkoztam, amelynek elve: „a jelenlegi érekességek bemutatása kielégíti a turisták elvárásait, miközben megőrzi a jövő generációk számára az erőforrásokat”, és környezettudatos viselkedést ösztönöz, „a turizmus természeti-, épített-, kulturális- és társadalmi környezetre kifejtett hatásainak megismerését, és az erőforrások sérülékenységének bemutatásán keresztül, azok megőrzésére hívja fel a figyelmet”.¹⁰⁶ Sajnos Széken látszólag ezzel senki nem törődik, hiányzik a megfelelő szakmai tudás és esetleg a szándék is, hogy önérdéken kívül a közérdek is érvényesüljön. Pedig a szakirodalom felhívja a figyelmet, hogy „a gazdasági célokat csak a helyi, regionális, nemzeti érdekekkel összhangban szabad megvalósítani”.¹⁰⁷ A széki helyzet belülről szemlélve bizonyára nem tűnik problémásnak, esetleg súlyosnak a helyi lakosság szemében, valószínűleg nincsenek tudatában annak, hogy „a turizmus negatív szereplői a harácsoló, gyors meggazdagodásra törekvő vállalkozások is”.¹⁰⁸ Meglátásom szereint öntudatlan önrombolás –

---

¹⁰⁶ Bán – Bán 2007.13.

¹⁰⁷ Tasnádi 2002.60.

¹⁰⁸ Tasnádi 2002.40.

vagyis a természeti és kulturális környezet elhanyagolása – folyik Széken, ugyanis ezeknek nem tulajdonítanak elegendő jelentőséget, általában a saját gazdasági a legfőbb cél. Pedig:

„Az anyagi siker feltétele az „immateriális nyereségre” való törekvés is. A konkrét szándékok, lépések, ötletek és ezek megvalósítása esélyt adhat arra, hogy az önelégültek, a problémákat nem látók (vagy látni nem akarók), a merev álláspontot képviselők magatartásában is változások következzenek be.”¹⁰⁹

A környezettudatos viselkedés tanítására lenne szükség elsősorban a széki fiatalok körében, mert ők azok akik a jövőben gazdálkodni fognak a falu örökségével, s ha az eddigi példát követik, annak a következményei meg fogják Szék sorsát a továbbiakban. Eddig valószínűleg senki nem hívta fel a lakosság figyelmét ezeknek a problémáknak a súlyosságára. Széknek új turizmuspolitikára van szüksége, addig amíg nem túl késő megállítani azt a folyamatot, amelyet szándékosan indítottak el nem gondolva a lehetséges negatív következményekre.

Internetes források:

<http://www.szekvarosert.com/?szekrol>

<http://www.szek-sic.ro/>

<http://www.soviragpanzio.ro/>

<http://www.vatysall.com/>

<http://mek.niif.hu/05200/05201/html/csorba0308.html>

5. Bibliográfia

Babbie Earl

2003 A társadalomtudományi kutatás gyakorlata, Balassi Kiadó, Budapest

Bán István – Bán Annamária

2007 A turizmus elmélete és gyakorlata, Risoprint, Kolozsvár

Bodó Julianna

---

¹⁰⁹ Tasnádi 2002.40.

- 2000 Szempontok az ünneplési gyakorlat vizsgálatához, In: Bodó Julianna(szerk.):
Miénk a tér? Pro-Print Könyvkiadó. Csíkszereda
- (Both) Sallai Zsuzsa-Erika
2006 A játék szerepe egy hagyományos közösségben – Széki népi játékok (Szakdolgozat)
Csorba János
2002 Bár emlékezete maradjon meg... Budapest, Neumann Kht.
- Dombay István
2006 A turizmus földrajza, Presa Universitară Clujeană, Kolozsvár
- Entz Géza – K. Sebestyén József
1947 A széki református templom, Minerva, Kolozsvár
- Gazdáné Olosz Ella
1980 A széki öltésmódok. In: Kós Károly – Faragó József(szerk.): Népismereti
Dolgozatok, Kriterion, Bukarest, 131-146
- Gráfik Imre
1992 Vers- és szövegváltozatok a széki lakodalomból. In.: Viga Gyula (szerk.): Kultúra és
tradíció. Tanulmányok Újvári Zoltán tiszteletére I. HOM. Miskolc, 5-6 sz., 34-36
- Gráfik Imre – Turbéky Dénes
2000 Széki lakodalom, Mentor, Marosvásárhely
- Győri Klára
1974 Kiszáradt az én örömem zöld fája. Sajtó alá rendezte Nagy Olga, Bukarest
- Hodor Károly
1837 Doboka Vármegye Természet és Polgári ESMERTETÉSE. Kolozsvár
- Juhosné Szász Rozália
1999 SZÉK Helytörténeti ismertető, Poli Print, Kolozsvár
2001 Széki Milleniumi emlékkönyv, Infoprint, Szamosújvár
- Kádár József
1903 SZOLNOK-DOBOKAVÁRMEGYE MONOGRAPHIÁJA, VI. kötet: A vármegye
községeinek részletes története. Deés, 407-408.
- Kocsis Rózsi
1999 Lassan lemaradozik a széki iselet. Művelődés LII. évf 34. sz., 20-21
- Kós Károly

1968 Széki népviselet. Falvak Népe, 39 sz.

1970 Szék sajátosságairól. Igazság 31

1979 A régi Szék község rendjéről. Eszköz, munka, néphagyomány. Bukarest, 444-471

Dr. Kós Károly

2000 A mezőség néprajza, Mentor, Marosvásárhely

Kovács Flóra

2000 Változások Szék község életében, Sepsiszentgyörgy

Kövessy Edit

1934 A mezőségi széki hímzéseinek öltései és kidolgozásai. Muskátli III./9. sz., 11

Lajtha László

1978 Széki gyűjtés (Népzenei Monográfiák, II.) II. Kiadás, Budapest

Martin György

1981 Szék felfedezése és táncgyományai. In.: Tánctudományi tanulmányok 1980-81, 239-277, Budapest

1982 a Széki hagyományok felfedezése és szerepe a magyar folklórizmusban. In. Ethn. XCIII/I, 73-82, Budapest

Nagy Anna

1999 „Aztán fogadást tett a széki nép” Birtalan napja és jelentési. In: Küllös Imola(szerk.) Vallási néprajz 10. Tanulmányok Dankó Imre tiszteletére. Református teológiai Doktorok Kollégiuma Egyházi Néprajzi Szekciója, Budapest, 107-120

Nagy János

2009 Faluturizmus Szék községében (Szakdolgozat)

Nagy Jenő

1978 Széki iratos vagy töltéses varrás. Művelődés. XXXI.évf. , 7. szám, 38-39

Nagy Olga

1959 A széki fonó. Korunk, 864-872

1976 Széki népmesék, Kriterion, Bukarest

1977 Paraszt dekameron. Válogatás széki tréfákból és elbeszélésekből,
Magvető, Budapest

1983 Újabb paraszt dekameron. Szerelem és házasság, Budapest

1989 A törvény szorításában. Paraszti értékrend és magatartásformák, Gondolat, Budapest

Palotay Gertrud

1944 A szolnokdobokai Szék magyar hímzései, Kolozsvár

Pozsony Ferenc

2006 Erdélyi népszokások 1. Néprajzi Egyetemi Jegyzetek KJNT – BBTE – Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár, 25

Puczkó László – Rátz Tamara

2002 A turizmus hatásai, Aula, Budapest

Sárkány Lóránd

1934 Széki ornamentika. Muskátli III./9. sz. 9-10

Sümeghy Vera

1944 Széki táncok. Éneklő ifjúság 6.sz.

Szabó T. Ádám

1989 Széki lakodalmas. Honismeret. XVII.évf , 4. szám, 39-40

Szentes Szidónia

2004 Emlékezés, kultuszteremtés, múltértelmezés. Madéfalvi veszedelem, Kolozsvár, (szakdolgozat)

Szentimrey Judit:

1976 Széki iratos és varratos munkák. In: Kós Károly – Faragó József(szerk.): Népismereti Dolgozatok

1982 Széki iratosok, Bukarest

Tasnádi József

2002 A turizmus rendszere, Aula Kiadó, Budapest

Virágvölgyi Márta – Felföldi László

2000 A széki hangszeres népzene, Planétás Budapest

Wagner Péter

2005 Feneketlen a múltnak kútja... Szék népi építészetének dokumentumai. Fényképek és felmérési rajzok a hetvenes évek elejéről, Europrint Kiadó, Nagyvárad

6. Függelék

6.1. Térkép (Kolozs megye)

6.2. A Bertalan-nap szövegei(Szolnok-Dobokavármegye Monographiája 1903. 407-408.):

6.2.1. A Bertalan-nap eseményei

1717 augusztus 9-én végbevitt esketés szerint 1717 augusztus 24-én a tatárok rajtaütöttek Szék városára, a templomot kirabolták, úrasztali edényeit elvitték; a nép a kájáni gát felé szaladt, itt többeket levágtak s nagy részét, mintegy 600-at, köztük nőket, gyermekeket, férfiakat elrabolták s magukkal vitték Máramarosba, a honnan egy része mintegy két heti rabság után megszabadult. Ez évben szerfelett tartó nagy szárazság uralkodott s pusztított a pestis úgy, hogy ez és a következő évben a széki ev. ref. egyháznak csak papja három halt el. Igó György, aki 1719-ben ment Székre papnak, ezt jegyezte fel az anyakönyv 20-ik lapjára: *Holtanak meg e*

siralmas gyászos esztendőben bűnös nemzetünk közül novemberig 100 ezernél többen. Városunk lakosai közül nro 267, De az Ur jóvolta az oka, hogy teljességgel meg nem emésztettünk. A tanuk azt vallják, alig maradt Széken ekkor 100 ember a gyermekekkel együtt.

Az 1717. évi augusztus 24-iki szomorú eseményről, melynek emlékére a város ma is szigorú böjttel és háromszori isteni tisztelettel ünnepet ül, így emlékeznek meg:

6.2.2.Memoriale

E városnak, mind az egész hazának is sok bűneiért a Szent Isten, a dühös pogány tatárrali pusztító, rablás alá bocsátotta volt mások felett példásabb ítéletével ezt a bűnös helységet, melyből, midőn a kegyelmes Isten sokakat visszahozott, megszabadított, meggondolkozván azok a Jámborok, hogy Istenekhez a szabadításért háladatosságokat megmutassák, és megharagudott orcáját engesztellessék ő Felségének az egész város és Eklézsia megegyezett akaratóból fogadást töttenek vala, hogy azt a napot, mely Birtalan névre iratik a Kalendariumban, fiuról fiura, nemzettségről nemzettségre poenitentia tartásra szentelik, böjttel és háromszori isteni szolgálattal az Istent engesztelik. De jaj, csakhamar elfelejtkezének fogadásokról, elhagyák a megírt Poenitentia fentartását, mintha soha nem is lött volna. Midőn azért írának 1758-ba és esmét oly dühös tatártól való félelem rémíté országunkat és bűnös Helységünket, újjólag felindította Isten némely Istenfélő keresztények által az egész várost és gyülekezetet az elalutt fogadásnak felállítására, a minthogy noha ez a gondolat a megírt Birtalan napja után jutott eszünkben, még is mind az által az említett 1758-dikEszttendőben egy bizonyos úrnapiján a böjttel és háromszori Isteni tisztelettel való Poenitentiát Isten segedelméből elkezdtük, véghez is vittük, fogadván Isten előtt való buzgó esedezésünk között, hogy ennek utánna continuis semper temporibus, mig Isten köztünk lakozik a megírt Birtalan napját a megírt isteni tiszteletnek rendivel buzgóságosan megtartjuk és hogy mindvégiglen megtartassék az ez után következőknek is buzgó indulattal átadjuk, az Istennek bosszuálló Itéletét elváltoztatni akarják. Mely hogy így mennyen véghez, jó Istenünknek kegyelmes segedelmét alázatos szívvel kérjük. Nomine communi in consistorioEcclae Reformatae Székiensis Extradi per Jurat. Cittis notarium Anno currente 1759 Die 4-ta mensis Februarii. Stephanum Győri.

6.3. Táblázatok 6.3.1. Táblázat: Az idegenforgalom földrajzának kutatási elvei(Dombay 2006. 9.)

ELVEK→	MÓDSZEREK→	ESZKÖZÖK→	MODELLÁLÁS
Térbeliség →	Megfigyelés →	Leírás →	Leíró modell
Okság →	Analízis →	Magyarázat →	Matematikai modell
Integrálás (beillesztés) →	Szintézis→	Hierarchizálás→	Kartográfiai modell

6.4. Irodalmi alkotások Székről és a Bertalan-napról

6.4.1. Csorba István: Birtalan napja

A székieknek nemcsak mulatságos hagyományai vannak, hanem gyászosok is. Ilyen például az ünnepélyes megemlékezés az 1717-es évben való tatárjárás áldozatairól. Úgy csapott az le Székre, mint fergeteges vihar, ami mindent elsodor, ami útjába akad, s csak éppen az marad meg, ami a vihar szélire sodródik. Vagy mint Isten csapása, vagy Balsors. Annyi biztos, hogy a környéken hasonló szörnyűség történt, mint ez a tatárdúlás. Szék lakosságát majdnem teljes egészében elpusztították vagy rabságba vitték, csak nagyon kevesen éltek túl. A megmaradt kevés nép, a szörnyűségtől, a félelemtől és fájdalomtól összetörten, feketébe öltözött. Mert aki megmaradt, annak volt hogy kit gyászoljon.

Ezt a nagy csapást egy másik követte, a megmaradott maroknyi népet egy hatalmas pestisjárvány is megtizedelte. Istennek e két csapása úgy megritkította a nemes községet, hogy a feljegyzések szerint alig maradt száz valamennyi. Akik ezt is túléltek, alig tudták, hogy mivel kezdjék az életet.

Elsőbbnek fogadalmat tettek, hogy e nehéz, gyászos események emlékét – mely mint ítélet, úgy pusztított – megőrzik, és Birtalan [Szent Bertalan] napján háromszori, bűnbánó istentiszteletet

szentelnek Istennek, bűnbocsánatért. És hogy Istennek tették, vagy talán ha földi halandó embernek is, nem tudom. De Szék község a fogadalom szavát két és félszáz éven át fiúról fiúra, a mai napig megtartotta!

Az akkori megegyezés szerint gyászruhát vesznek magukra, és belső érzésük egy az akkoriakéval. Ezt bizonyítja birtalani magatartásuk, amikor összegyűlik a falu egész népe. Akik elköltöztek a faluból, hacsak lehet, kötelességüknek tartják minden évben arra a napra oda visszamenni, és az akkori gyászolóknak részvétüket kifejezni, mély megrendüléssel, csöndes, gyászos, lehajtott fejjel.

A szemekben még ma is több a könny, mint a mosoly. Így láthatja a kíváncsiskodó idegen, aki hírből hallotta, de személyesen akarja látni a gyászos esemény színhelyét, és annak a népnek az utódát, aki ma is mint parancsot tiszteli, és megtartja az ősi hagyományt. A szóbeszéd szerint azért olyan különleges a széki népviselet, hogy emlékeztető legyen. Az emberek ezért választották a kék színű ujjast. Az asszonyok azóta kötnek a fejükre fekete keszkenyőt, mert az akkori megmaradt anyák úgy fogadták: míg élnek, gyászolni fognak. [Idős Papp György, aki az első világháborúban vitézségi érmet kapott verset írt erről az unokái részére:

Legszebb az én falum

Az én falumat a legszebbnek találom

Párját a világon sehol nem találom

Sehol sem találom akármerre járok

Nem kacagnak úgy rám sehol a virago

Megáldotta Isten ezernyi bűbájjal

Mezőit gyönyörű ringó búzaszállal

Népének a szívét bízó reménységgel

Sajgó fájdalmában sose csüggedjen el

Az én falumnak van még egy szép képe

Ez az ő legnagyobb, és legdrágább kincse

Ősi viselete, drága szép ruhája

Annyi színben ragyog mint a rét virago

Szeressétek ti is ezt a szép ruhátok

Szebbet a világon sehol sem találtok

Mások is szeretik még meg is csodálják

Ez nekünk drága kincs őseink hagyták ránk

Amíg ajkainkon a régi dal fakad

Ősi szép ruhánknak elveszni nem szabad

Amíg a szívünkben fölsír egy bús nóta

Azt az őszi szellő szerte széjjel hordja

Amíg a leányaink ős ruhában járnak

Édes kicsi falum százszor szebbnek látlak

Van még ennek a falunak egy szép emléke

Drága szép temploma régi dicsősége

Dombon épült hajlék Isten háza ez

Sok szenvedésre kegyelemre emlékeztet

E templom égbe nyúló tornya és harangja

Minden évben emlékeztet a szomorú

Birtalan napra

Emlékeztet tatár gyilkolásra pusztításra
Népek kínzására sok siralmas múltra
E sok viharban, hogy nem pusztultunk el,
élünk

6.4.2. Kányádi Sándor: Fekete-piros
*leíró költemény, melyet szereztem a
kolozsvári Malomárok és Telefonpalota
közti járdaszigetről az ezerkilencszáz-
hatvanas-hetvenes esztendőkből csütörtök
és vasárnap délutánonként.*

Fekete-piros csütörtök
és vasárnap délután
- amikor kimenős a lány -,
fekete-piros fekete
táncot jár
a járda szöglete.
Akár a kéz, ha ökölbe kékül.
Zeneszó, énekszó nélkül.
Egy pár lány, két pár lány
fekete-piros fekete
táncot jár.
Kolozsvári telefonház,
száz az ablak, egyen sincs rács,
ki-bejár a világ rajta,
de azt senki sem láthatja.
Egy pár lány, két pár lány
fekete-piros fekete
táncot jár.

Csak az Urnak nagy kegyelme, hogy még
nincsen végünk]

A magnó surrog így,
amikor hangtalan másol.
Sír a csizma, sír
a szédítő tánctól:
tatár öröm, magyar bánat,
megszöktették a rózsámat.
Ha megnyerte, hadd vigye!
Fekete-piros, fekete
táncot jár
a járda szöglete.
Mintha tutajon, billegőn,
járnák süllyedő háztetőn,
alámerülő szigeten,
úszó koporsófödelen.
Fejük fölött neon-ág,
csupa világ a világ!
Ecet ég a lámpában,
ecet ég a lám-pá-ban.
Anyám, anyám, édesanyám,
gondot mért nem viselsz reám.
Föl-föllobban
egy-egy dallam,
- amit talán csak én
a botfűlű hallhatok,
akiben kézzel-lábbal

mutogatnak a dallamok, -
föl-föllobban
egy-egy dallam,
s mint a gyertya a huzatban
kialszik.
Szamos partján mandulafa
virágzik;
fekete-piros, fekete
táncot jár
a járda szöglete.
Körbe-körbe
majd pörögve
majd verődve
le a földre
föl az égre
szembenézve
sose félre:
egy pár lány, két pár lány
fekete-piros fekete
táncot kár.
Honnan járják, honnan hozták,
honnan e mozdulat-ország?
Szétlőtt várak piacáról,
csúrföldjéről, még a sátor
vagy a jurta
tüze mellől, röptette föl
a csípők, a csuklók, térdek
katapultja?
Vagy régebbről, húszezerből?
Még a nyelv előtti ködből
teremti újra - az ösztön?

Akár a szemek mandula-
metszését az anyaméh
szent laboratóriuma?
Honnan járják, honnan hozták?
Honnan e mozdulat-ország?
S milyen titkos adó-vevők
fogják, folyton sugározván,
az egyazon vér és velő
hullámhosszán?
Akár a kéz, ha ökölbe kékül.
Zeneszó, énekszó nélkül.
Egy pár lány, két pár lány
fekete-piros-fekete
táncot jár.
A magnó surrog így.
S amit ha visszajátszol?
Koporsó és Megváltó-jászol.
1972

6.5. Névjegyzék:

(Név, születési évszám, nem, foglalkozás, interjú időpontja, soeszáma a függelékben)

1. Cs.M. 1931 (férfi), földműves (2005, csak hanganyag)
2. D.M. 1973 (férfi), megyei tanácsos, (2005, 6.6.1. Interjú)
3. J.Sz.R. 1958 (nő), TV-szerkesztő a Széki TV-nél (2010, 6.6.2. Interjú)
4. F.K. 1974 (nő), vallástanár (2005, csak hanganyag)
5. N.J. 1987 (férfi), mesteris hallgató, adóügyi referens (2010, 6.6.3. Interjú)
6. S.M. 1973 (férfi), református lelkipásztor (2010, 6.6.4. Interjú)
7. S.L.Z. (férfi), református lelkipásztor (2005, csak hanganyag)
8. Sz.I. 1932(férfi), földműves (2005, csak hanganyag)
9. Sz.J. 1957 (férfi), vállalkozó (2005, csak hanganyag)
10. Sz.K. 1932 (nő), háztartásbeli (2010, 6.6.5. Interjú)
11. Sz.Zs. 1962 (nő), vállalkozó (2010, 6.6.6. Interjú)
12. T.E. 1970 (nő), háztartásbeli (2005, csak hanganyag)
13. T.E.T. 1990 (nő), kommunikáció-szakos hallgató (6.6.7. Interjú)
14. T. I. 1995 (férfi), VIII. osztályos tanuló (2010, 6.6.8. Interjú)
15. T.Z. 1998 (férfi), V. osztályos tanuló (2010, 6.6.8. Interjú)

6.6. Interjú(szövege)k:

6.6.1. Interjú

Kérdezés időpontja: 2005. május 18.

Interjúkészítő: Székely Csilla-Katalin (R.)

Interjúalany: (D.M.)

DM:–Dániel Mártonnak hívnak, 1973. január 23-án születtem Széken. Azóta is itt élek családommal: feleségemmel és két gyerekemmel. A helyi RMDSZ elnöke vagyok 1996-tól, önkormányzati képviselőként tevékenykedtem 2000–2004-es ciklusban a helyi

önkormányzatban, 2004-es ciklustól kezdődően pedig a megyei önkormányzat tagja vagyok. Megyei tanácsosként dolgozom. Főfoglalkozásomat tekintve a megyei RMDSZ referense vagyok magyar igazolványokkal foglalkozó ügyosztály Szamosmente–Mezőség beosztottjaként.

R:–A Bertalan-napi rendezvényeken milyen feledatkört töltesz be?

DM:–Hát... mind bizonyára ismeretes sokak előtt a Bertalan számunkra, székiek számára egy olyan ünnep volt amely egy vonzó dolgot jelentett a környezetünknek is. Tehát 1717-től kezdődően, ugye amikor a tatárok rajtaütöttek az akkori Szék városán és nagy részét a lakosságnak lemészárolták vagy rabságba hurcolták, Szék megőrzi ezt a napot, megünnepli az ősök fogadalma szerint háromszori istentisztelettel, böjttel meg az ehhez kapcsolódó hagyományos szokásokkal. Tulajdonképpen '89-ig ez egy olyan ünnep volt, amely itt a környezetünknek, egész Kolozs megyének, sőt mondhatom azt, hogy az egész erdélyi magyarságnak egy ... fogóddzót jelentett az akkori kommunista rendszer elnyomásával szemben. Sokan, tehát százak jöttek el környező falvakból, városokból, sőt külföldről is, egészen '89-ig erre az ünnepre és mindig meg volt telve templom, templomudvar, sőt mondhatnám, hogy az egész község tele volt ilyenkor. Aztán jött ez az úgynevezett forradalom és változás, '90 és egyre inkább kezdett megcsappani a látogatóknak a száma, sőt a székiek is kezdtek elmaradozni a Birtalan-napról, a Birtalan-napi istentiszteletekről, volt olyan, aki már haza sem jött magyarországi munkáról és akkor határoztuk el kettőezerben egy pár fiatal barátommal és mondhatom, hogy önkormányzati képviselők voltak ők is meg RMDSZ-es funkcionáriusok, és együtt elhatároztuk, hogy megpróbáljuk ezt a napot újra visszaemlíteni arra a rangra, amely őt megilleti, és amely tulajdonképpen az övé volt. És így próbáltuk, hogy magát az ünnepet kihozzuk a templomból, tehát ugyanúgy megvan neki a háromszori istentisztelet, ugyanúgy megvan, ahogy az ősök megfogadták: délelőtt kettő, délután pedig egy, és a délutáni istentisztelet után szervezünk... most már hagyományosan, évről-évre egy ilyen nyílt szabadtéri ünnepet, amelyre meghívunk magas rangú politikusokat, művészeket és mondhatom azt, hogy olyan embereket, akik tulajdonképpen vonzzák a tömeget, vonzzák a magyarokat úgy Székről, mind a környező falvakból vagy Magyarországról vagy a környező helyekről.

R: Tehát az a célja ennek a rendezvénynek, hogy vonzza az embereket?

DM: Az egyik célja természetesen az, mert... a Bibliában is van egy ilyen szöveg a zsolnárokból, hogy az a nép, amely nem tud ünnepelni, elvész, pusztulásra van ítélve, tehát a Bertalan egy gyásznap: ugye lemészárolták egy részét az akkori lakosságnak, más részét pedig rabságra hurcolták, de mégis Széken ezt már a régi rendszerben is azzal a szóval illették, ezt a napot, hogy gyászünnep. Tehát összekötötték a székiek mindig a gyászt az ünneppel. És épp ez a lényege ennek, hogy kihoztuk a templomból és próbáljuk, nemcsak azt, hogy meghívunk, de tulajdonképpen az is. Tehát ünneplünk, mert az a nép, amelyik ünnepel, amelyik a múltjára büszke, amelyik büszke még arra is, hogy itt egy vérengzés után talpra tudott állni és meg tudott maradni ez a község. Nem hitte volna biztosan abban az időben senki, hogy az akkor megmaradt 100 emberből... ennyire meg tudott maradni és újra fel tudott virágozni. Végülis az a lényege, hogy idegyűjtsünk embereket és a lényege, hogy a székieknek megadjuk azt az önbizalmukat, hogy igenis büszkék lehetnek múltjukra, büszkék lehetnek saját magukra, büszkék lehetnek arra, hogy mások is fölnéznek arra, hogy megmaradtak, megmaradtunk, hogy ezt a napot úgy tudjuk megünnepelni, ahogy megteesszük.

R:–Jól hallottam, hogy megfogalmazódott az a gondolat, hogy Szék egy búcsújáró helyé váljon?

DM:–Igen. Valóban ez már a kilencvenes évek elején, '93-ban fogalmazódott meg először Tőkés László püspök úr szájából, ő úgy említette, hogy Szék egy búcsújáró hely volt már a régi rendszerben is,[...] és Széket próbáljuk egy búcsújáró helyé tenni, és mi ezt 2000-ben Kónya Hamar Sándor megyei RMDSZ elnök úr segítségével ki is viteleztük. És egyre inkább úgy néz ki, mert a tavalyi ünnep után is így írtak az újságok róla, hogy: *Erdély újabb zarándokhelye Szék*. Valóban úgy néz ki, hogy a szándékot siker fogja koronázni és valóban azzá válik, amivé szeretnénk tenni.

R:–S ez nem tereli el a figyelmet az eredeti céljáról ennek a gyászünnepnek?

DM:–Hát, szerintem nem. Tehát épp ahogyan mondtam az előbb is, hogy ugyanúgy megvan a gyász: elmennek a székiek a templomba, ugyanolyan sötét ruhában, ugyanolyan gyászünnepként élnek meg a Bertalant, ugyanúgy böjtölnek, ugyanúgy próbálják azokat a dolgokat, amiket az ősök ránk hagytak és a figyelmünkbe ajánlottak, de annak ellenére, hogy a vendéget, aki eljön hozzánk, megvendégeljük[...], ez magát a gyászünnepet nem csorbítja, sőt kiegészíti. És még egyszer hangsúlyoznám azt, hogy az öregek [úgy mondták], hogy a nap napnyugtától napnyugtáig tart, tehát nem éjfélről éjfélre... És én emlékszem, hogy az én

nagyanyám vagy nagyapám gyerekkoromban, amikor már a nap lement, akkor azt mondta, hogy vége a böjtnek most már lehet enni. Tehát így volt és így van ez, mert tulajdonképpen maga az ünnep, ami a templomon kívül történik, az az esti órákban történik. Nagyjából naplemente után jön az, hogy táncház és stb. Tehát mi azt a napot tulajdonképpen naplementéig gyásznapként ünnepeljük, utána pedig egyértelműen jön az ünnepség és a tánc és jön a szórakozás. Annak fényében, hogy megmaradtunk...

R:–És az aznapi böjttel mi a helyzet?

DM:–Ahogy mondtam: a székiek böjtölnek, én is böjtölök. Csodálkoztak is vendégeink[...] és elmondtuk, hogy mi naplementéig ezt a böjtöt megpróbáljuk megőrizni. És én úgy gondolom és úgy látom, hogy a székieknek a 90-95 százaléka most is ezt a napot böjttel megtartja.

R:–Van egy bizonyos forgatókönyve a piactéri ünnepségeknek?

DM:–Hát, forgatókönyve tulajdonképpen annak függvényében van, hogy hogyan szerveztük meg az elsőt. A forgatókönyv mindig aszerint történik, hogy tulajdonképpen kik azok, akiket meghívunk, kik azok, akik elfogadják a meghívásunkat, kik azok akik tulajdonképpen velünk ünnepelnek. Tehát nagyjából úgy zajlik, hogy mindig köszöntjük a meghívottakat, a jelenlévőket, a velünk együtt ünneplőket, utána szót adunk magas rangú politikusoknak, közéleti személyiségeknek, akik velünk ünnepelnek most már évek óta, nemcsak erdélyieknek, hanem magyarországiaknak, sőt még Magyarországon túliaknak is. Emellett helyi csoportok: néptánc- és népdalcsoporthoz szoktak fellépni. Nemcsak helyiek, hanem mások is. Az idén van egy ilyen szándékunk, hogy szeretnénk meghívni... a Nagy Ferót... és meg is hívtunk már a Bertalan–napra és reméljük, hogy velünk együtt fog ünnepelni ő is. Tehát a politikusi üdvözlő beszédek mellett egy ilyen népi, művészi dologgal egészítjük ki a napot, koszorúzással, amelyen az ünnepség végén meg szoktuk koszorúzni a Bertalan-i vérengzés és az első és második világháború hőseinek emlékére állított emlékművet, amely ott van a központban. És utána egy közös vacsora után egy táncház, amelyen a vendégeink is részt vesznek és együtt örülünk és együtt mulatunk.

R:–Mikor készült ez az emlékmű?

DM:–Ez 2002-ben lett felállítva a település 1000 éves évfordulójának alkalmával, amelyen részt vett Orbán Viktor Magyarország volt miniszterelnöke is. Az emlékmű előállításának, a

munkálatoknak nekifogtunk már évekkel azelőtt, tehát már '97-től kezdődően már folytak a munkálatok, de tulajdonképpen 2002-ben lett fölállítva, főszenzterelve... Tulajdonképpen a település 1000 éves évfordulójának az emlékére.

R:–A piactéren versek is elhangzanak?

DM:–Persze. Valóban elhangzanak versek úgy széki gyerekek, mint meghívott művészek szájából. Kolozsvári művészeket szoktunk meghívni, akik verseket, énekeket... általában a nemzethez szóló verseket és énekeket adnak elő.

R:–És Székhez kapcsolódó verseket nem szavalnak?

DM:–Hát, igen. Általában el szokták szavalni a Kányádi Sándor Fekete-piros című versét, amely meghatározza Széknek az egész életét: ugye ez dominál népviseletében, ez dominál a népművészetében is, ez magyarázható a gyássszal, magyarázható azzal a sok szenvedéssel és vérrel, amely jellemezte az évszázadok során ennek a népnek az életét.[...] Meg széki népdalokat szoktak énekelni idősebb meg fiatalabb előadók, az egésznek van egy olyan sajátosan széki hangulata. Amellett, hogy megpróbáljuk kiszélesíteni, mindenkit bevonni és nagyon sokrétűvé tenni, hogy mindenki érezze, hogy az övé, de mindamelltt megmarad a maga sajátosan széki arculata és hangulata az egésznek.

R:–Már megvan, hogy kik lesznek az idei meghívottak?

DM:–Igen. Nem szeretnék neveket mondani. Meghívtunk már politikusokat, [...] De ez majd az ünnep napján elvállik.

R:–Az előkészületek mikor kezdődnek a Bertalan-napi rendezvényre?

DM:–Hát, elkezdjük már a tél folyamán, tehát már január-februárban el szoktuk kezdeni, mert akiket meghívunk már év elején eldöntik, hogy milyen rendezvényeken vesznek részt, és hogyha későn hívjuk őket, akkor egyértelmű, hogy nem tudnak eljönni...

R:–A piacteret mikor készítik elő?

DM:–Azokon a napokon, közvetlenül Bertalan előtti napon. De előtte is egy héttel nagyjából rendbe van téve, mert tudni kell azt, hogy a Bertalan-nap előtt zajlanak a Széki Napok egy hétig, amelynek tulajdonképpen táncbator jellege van... Tehát nagyjából a piactér eléggé

rendbe van téve. [...] Közvetlenül a Bertalan-nap előtti napon a díszleteket beállítjuk és feldíszítjük a színpadot...– mert mostmár szabadtéri színpadunk van, amelyet 2003-ban állítottunk fel a Bertalan-nap tiszteletére. [...]

R:–A sajtó megnyilvánulásait, visszajelzéseit mennyire követitek nyomon?

DM:–Tehát egyértelmű, hogy kíváncsiak vagyunk és úgymond torkunkban dobogó szívvel figyeljük másnap a Bertalan-nap utáni híreket, amelyek megjelennek az elektronikus vagy az írott sajtóban. Egyértelmű, hogy nagyon sokat jelent számunkra a sajtó viszonyulása a mi ünnepünkhöz. 2002-től kezdődően, akkor figyeltek föl ránk legjobban, mondom ennek köszönhetően is, hogy nagy hírként volt jelen úgy a román médiában, mind a magyarországi médiában, hogy egy település 1000 éves évfordulóját ünnepli. Végülis ez egy szenzációnak számít, mert nem sok olyan település mondhatja el magáról, hogy 1000 éves, és hogy itt volt Orbán Viktor a volt magyar miniszterelnök. És ez egy szenzáció volt akkor már a bukaresti lapok meg a bukaresti média is foglalkozott velünk, de elmondhatom azt, hogy a román sajtó is pozitívan viszonyult: az egész széki rendezvényről, a székiekről, magáról erről a magyar közösségről írta, hogy több ezer magyar összegyűlt és milyen ünnepeltek. Tehát egy negatív visszhangja nem volt sz egész ünnepségek...

R:–Összegyűjtötték a 2002 előtti időszakban Birtalanról megjelent újságcikkeket?

DM:–Tehát, én amióta – mondjam azt, hogy megrendezem, mióta kihoztuk a templomból és a magunk módján még hozzátesszük a templomi istentiszteletekhez ezt az ünnepi rendezvényt, amely a központban zajlik, azóta megvannak egyértelműen nemcsak a magyar sajtóból szerzett információk, hanem a román sajtóból is, ami Birtalannal kapcsolatos volt, azokat megőriztem, megvannak a lapok, megvannak maguk az újságcikkek, sőt a hangfelvételek is, amelyek elhangzottak rádióban vagy tévében rólunk.

R:–S a helyi tévé mennyire foglalkozik ezzel az ünnepel?

DM:–A helyi kábeltelevízió tulajdonképpen az egész napi műsort, már a délelőtti istentiszteletektől kezdődően, ebéd, délutáni istentisztelet, szabadtéri műsor meg táncház. Egy videoszalagra szoktuk rögzíteni dokumentumfilm-szerűen és a helyi kábeltelevízió azt nagyon sokszor bemutatja évközben és ez a székieknek, akik esetleg pont nem tudtak részt venni valamilyen oknál fogva, vagy akik részt is vettek rajta, egy kellemes érzés, hogy újra viszontláthatják saját magukat, gyerekeiket, ismerősüket. Ilyenkor újra átéljük azt a napot és

ez tulajdonképpen újra és újra serkenti őket, hogy a következőt is még jobban és még szebben próbálják megélni és átélni.

R:–Mióta sugározza a helyi televízió ezt az ünnepet?

DM:–Hát azóta, az első ünneptől kezdődően. Mondom kettőezerben rendeztük meg először és annak is megvan a dokumentumfilmje, a 2001-esnek is megvan. A kettőezres (mikor először szerveztük) kisebb volt, a 2001-es már nagyobb és a 2002-es volt talán a legnagyobb ünnep mostanig, mert ugye az 1000 év is meg olyan személyiségek vettek részt rajta, akik vonzották az embertömegeket.

R:–A meghívottaknak milyen program van a szabadtéri rendezvény után?

DM:–Egy közös vacsora, egy közös díszvacsora, amelyen minden meghívott részt vehet... Utána pedig, akinek van kedve hozzá és bírja erővel meg lélekkel, az (ha van kedve) hajnalig is mulathat együtt a székiekkel.

R:–Milyen politikai vonatkozása van Bertalan-napi ünneplésnek?

DM:–Ha magának az ünnepnek a politikai vagy úgymond közéletben szerepet játszó részét figyeljük, akkor elmondhatjuk azt, hogy, mint az erdélyi ünnepek nagyrészenek van egy ilyen nemzeti jellege. Ez megnyilvánul abban is, hogy általában olyan személyek jönnek el erre az ünnepre, úgy Magyarországról, mint Erdélyből, akik a nemzetben gondolkodnak, akik a magyar nemzetet mint egységet látják, mint egységet képviselik. De elmondhatom azt, hogy van valóban egy jobboldali, nemzeti jellege az egésznek. [...] Amellett, hogy egy gyászünnep és egy olyan ünnep, amikor a múltra nézünk, egy magyar jövőnek és egy magyar egységnek a megvalósulását is jelenti ez a nap. Tehát, egy nemzeti vonatkozása van az a biztos. A sajtó már a tavaly, valamelyik magyar média párhuzamot próbált vonni a csíksomlyói búcsú és a széki Szent Bertalan nap között. Annak függvényében is, hogy az egyik egy katolikus vonatkozású dolog, ez pedig – Szék tudvalevőleg valláshoz kötődő arányából is adódóan egy református település – mondhatni azt, hogy ez egy református ünnep, nem lehet párhuzamot vonni, azért mert az még méreteiben is sokkal nagyobb, sokkal hatalmasabb tömegeket vonz vagy mozgósít, a csíksomlyói búcsú. Nem is reméljük vagy nem is álmodjuk azt, hogy Szék valaha oda női ki magát, nem is ez a cél maga. Ez egy kisebb mivoltában olyan református ünnep ez, amely még egy nincsen Erdélyben, tehát elmondhatjuk azt, hogy 1717-től, már mindjárt 300 éve ünnepli a település ezt a valláshoz kötődő ünnepét. Mert ugye a templomba

törtek be a tatárok..., és tulajdonképpen az egyház volt az, a református egyház, amely eldöntötte azt, hogy ez a nap ezentúl apáról fiúra ünnep. [...]

R:– Hogyha egy református ünnep, akkor nem az összes székít érinti?

DM:–De abszolút. Tehát, ugyanúgy ahogy a csíksomlyói búcsú is mostmár nem csak kimondottan egy katolikus ünnep, mert én reformátusként nagyon sokszor ott voltam,... és nagyon sok olyan református ember van, aki eljön Magyarországról erre a csíksomlyói búcsúra. A katolikus egyháznak az ünnepe a csíksomlyói búcsú, amely tulajdonképpen most már az egész erdélyi magyarságé, sőt a kárpát-medencei magyarságé. Ugyanúgy ez a széki ünnep is: református egyház határozta ezt meg ezelőtt majdnem 300 évvel, hogy ezt ünnepként fogja ünnepelni, de mindenkié. Valamikor Nagy Mihály tiszteletes úr a kommunista rendszerben ezt mindig úgy konferálta be az ünnepet a Memoriálé felolvasása előtt, a második istentiszteleten, hogy ökumenikus ünnep, melyen részt vesznek katolikusok, adventisták, más vallásúak. [...]

R:–A helybeliek most is ökumenikus ünnepként fogják fel ezt?

DM:–Természetes. Meghívjuk erre és általában részt szokott venni a katolikus plébános is, az adventista lelkész is, magán a tavalyi ünnepségen az adventista kórus énekelt, az adventista rezesbanda zenei aláfestésével avattuk fel Szék új zászlaját és címerét 2003-ban, abszolút nincs kizárva egyik vallás sem ebből az ünnepből, sőt azt szeretnénk, hogy mindenki azt érezze, hogy az övé is ez.

R:–Akkor miért lehetséges az, hogy ennyire megapadt az érdeklődők száma a háromszori istentisztelet iránt és az egész ünneplés iránt?

DM:–Hát, tulajdonképpen, azért lehet, mert jött ez az úgynevezett demokrácia, homogenizáció, amely ugyanúgy sajnos Széket is érinti, mint ahogy érinti az erdélyi népi kultúrát. Tulajdonképpen mi is egy támadásnak, maga Szék, a népi kultúra, a néphagyományok egy hatalmas nagy támadásnak vagyunk kitéve a nyugatról beáramló úgynevezett modern dolgok irányából, és rányomják bélyegüket a széki életre is. Ezze magyarázható, azzal, hogy a széki ember is érezte, hogy '90-től errefele úgy fölszabadul és akkor most már minden szabad: ki-be járni Magyarországra, vagy kijárni még tovább is, a népviseletet le kell dobni ugye, mert könnyebb más ruhát... viselni. Tehát ezzel magyarázható, nem azzal, hogy az embereket kevésbé érdekli [...]

6.6.2. Interjú

Kérdés időpontja: 2010. április

Interjúkészítő: Székely Csilla-Katalin (Sz.K.)

Interjúalany: Sz.R.

Sz.K.: Neve, mikor született, mi a foglalkozása?

Sz.R.: Juhosné Szász Rozália, 1958-ban születtem, foglalkozásom – mondjuk már nyugdíba mentem félig – TV-szerkesztő.

Sz.K.: Fel vannak véve minden évből a Bertalani ünnepek?

Sz.R.: Hát nagyon sok, mondjuk 10, igen, 10 éve.

Sz.K.: Mert nem tudtam itt lenni minden évben.

Sz.R.: De amikor Orbán Viktor volt, ott voltál. Akkor is azt adtuk elő, amit én írtam, akkor is a Szék történelmét dolgoztam fel.

Sz.K.: A „Széki TV”-ről szeretnék megtudni néhány dolgot, például: mikor, hogyan, miért jött létre?

Sz.R.: Szintén nagyon jó példa ez: egy magyarországi idelátogatott Székre, és annyira megindította az, hogy itt valamit tenni kellene, ezért a helységért, mert egyedülálló és csodálatos, hogy tűnődött azon, hogy ő mit tudna, tehát ő adja a pénzét, mi legyen belőle. És akkor az az ötlete támadt, hogy legyen Széken kábeltévé. Így lett kábeltévé. Utána, tehát átvette egymásik valaki, egy gyergyói tulajdonos, aki szintén RMDSZ... közéleti személyiség, református papi gyermek – tehát ezek mind olyan kritériumok, amelyek arra indítottk..., és nagy médiatulajdonos ott a Székelyföldön -, és azt mondta, hogy ha már átvette, valamit vigyen tovább is. – Mi legyen? – Lévén ott már a Székelyföldön helyi stúdió, legyen itt is. S így lett Széki TV. Úgy gondolta, hogy ilyen „konzerv-műsorokat” – úgy hívják ezeket, hogy konzerv-műsor, mit készen adnak-vesznek egyik stúdió a másiktól, átvesznek és közvetítik. Hogy azokat küldi nekünk postán, mi pedig azokat közveítjük. Ez így ment is néhány hónapon keresztül, de láttuk, hogy nincs nézettsége, nincs érdeklődés és nincs semmi. És akkor n mondtam, hogy ezt többet nem kérjük, köszönjük, mert nincs értelme az egésznek. S ez annyiban maradt, és akkor következett a Képűjság. S a Képűjságot próbáltam úgy összeállítani, hogy ne legyen csak úgy fekete-fehéren érdektelen hirdetések, hanem közbe kezdtem szűrni, hogy névnapi köszöntők, akkor kommentáltam a névnapokat, akkor mottókat választottam arra a napra, valahogy próbáltam összeállítani. És akkor bevezettem, hogy a névnapi köszöntőket meg a halotti megemlékezéseket és minden ilyen dolgot. Na, láttuk,

hogy ez megy, ez érdeklő embereket, s akkor ez kezdett mind jobban közkeveltségnek örüdni, s utána következett, hogy le kellene – éppen a Bertalan-nappal kezdődött -, fel kellene venni ezt az ünnepséget. Nem is azért, hogy megmaradjon, nem dokumentumképpen, erre abszolút nem gondoltunk akkor még, hanem hogy azoknak, akik nem tudnak részt venni – öregek, betegek – mutassuk be.

Sz.K.: Ez mikor volt?

Sz.R.: Ez, 2000 előtt... Hát menyibe...? '93... '95-be... '95-ben kezdődött ez, és akkor felvetük, kezdtük ezzel, utána más eseményeket is, s hát akkor azt is közvetítjük. S láttuk, hogy mind jobban ez az embereket érdeklő, de arra nem gondoltunk, hogy tartsuk meg az anyagokat. Mert minden stúdióban úgy van, hogy nemigen tárolják, hanem törölik le, csak bizonyos anyagokat... S mi is így letörültük. S utána az emberek mondták, hogy „Mikor lesz ez vagy az megismételve?” S akkor meggondolkoztunk, állj meg, ezt jó volna, hogy maradjon meg, és 2000-től errefelé kezdjük, hogy akkor mostmár el is tettük, és oda jutottunk, hogy mostmár valóban dokumentum értékű, főleg ez az ilyen nagy események, mint az Orbán Viktor látogatása vagy ezek. Tehát ez lenne, kábé. S utána én kezdtem gondolkozni, hogy láttam, hogy itt azonkívül, hogy valahogy ezt a táncsoportot úgy ahogy életben tartják, de máshagyományörzés ilyen téren semmi nincsen, akkor gondoltam, lássuk, próbáljuk menteni azt, ami még van, és akkor felvettem, ilyen különböző felvételeket készítettem olyan emberekkel, akiket érdekesnek tartottam, s ezeket úgy... s utána kezdtem, hogy adjak egy témát, és azt járjam körül, tematikusan rendezni, s akkor lényegében így alakult ki aztán, hogy kezdtem – úgy ahogy – kezdetleges módon – úgy mond – dokumentumfilmekké állítani össze ezeket, na ez így volt, és ennyi, de lényegében valóban a Bertalan, ez indította el, erre nyugodtan hivatkozhatok, hogy ez indította el még ezt is, még ezt is.

Sz.K.: De mindenféle más rendezvény is belekerül a műsorba?

Sz.R.: Nem, nem minden. Épp azért, az is a mottónk, hogy – kiírom mindig a Sziki TV-n, hogy – „Informálunk és formálunk”. Az emblémánk alatt, ez van ott a szíglálunkon, csak sajnos még csak fekete-pirosan van, de nem eredeti széki, de majd át akarom cserélni rendes széki motívumra. Na, és az van odaírva, hogy „Informálunk és formálunk”, és akkor ehhez tartjuk magunkat. Tehát amit fontosnak, jónak, szépnek tartunk, csak azt. Tehát, ha jön valaki, hogy jó volna ezt meg azt, nem..., hogyha én úgy gondolom én, hogy nem, akkor nem.

Sz.K.: S hányan foglalkoznak ezzel?

Sz.R.: Hát ezzel egyesegyedül én s a férjem, mondjuk a férjem operatőr, a technikai résszel foglalkozik.

Sz.K.: Hétfvégén szokott lenni?

Sz.R.: Igen, hétvégén, mert akkor van nézettsége, máskor nincs. Vasárnap reggeltől, amíg tudjuk. Mindig 5 óráig mennek a hirdetések, köszöntők, különféle ilyen dolgok, és akkor 5 órától általában mindig – tehát hogyha van, hogy mást is, tehát tényleg más anyagot, amit kapunk, ha nagyon érdekes, de nemigen kapunk olyant, hogy levetítjük, de széki témájút mindenképpen, mindig, minden vasárnap, mert azt nagyon várják, és nem únják, és látom, hogy főleg a fiatalok, hogy tényleg erre figyelnek, és hasznos nekik, mert próbálok belevinni olyan információkat, ami jó, ami jó. Mert nincs ahol, sajnos ezt, hogy látom, hogy az iskolában sincsen, csak 10 éve vagy 20 éve mondja a polgármester, hogy jó volna, hogy ezt tanítani, a helytörténetet, megsatöbbi, de aztán nincs belőle semmi, és akkor ez van itt s, emiatt.

Sz.K.: Nagyon találó a mottójuk is.

Sz.R.: Nem az enyém, nem a sajátom, ezt Csépi Sándortól hallottam, hogy neki is ez volt valamikor, tehát ez volt a mottója és az egész munkásságának ez adta meg a célirányosságát, és akkor tőle vettem áttulajdonképpen, nem akarom kisajátítani. Ezt tőle hallottam és tőle tanultam és megjegyeztem, és én is ezt alkalmaztam, azért is tettem idézőjelbe, hogy nem a sajátom.

Sz.K.: Hogy látja a Bertalan-nap változását?

Sz.R.: Az egész történetét a Bertalannak leírtad vagy ismered? Mert ez fontos azért, nem? Mert ezt nagyon fontosnak tartom, azt is, hogy – én sokszor elmondom ebben a dokumentumfilmben is, hogy – nem is tudják, én úgy tudom, hogy ne tudják, egyik pap sem tudta, vagy ha tudta is, nem mondta, nem ismertetik Bertalan-napkor **helyesen** a történetet, tehát nem mondják el a történelmi háttérét a dolognak. Mert ha eljön ide egy magyarországi turista – mert egy japán ha eljön, az igazán nem tud a magyar történelemről semmit, neki mindegy, ő látja, hogy ünnep van, és kész -, de eljön egy magyarországi vagy egy olyan magyar, egy jó magyar ember eljön a világ túlsósarkából, rögtön azt kérdezi: „Mit kerestek itt a tatárok 1717-ben?” És nagyon sok szíki ember is..., nem hogy nagyon sok, a szíki emberek közül senki nem tudja. Ez nagy baj, hogy ezt nem ismertetik. Miért nem mondják meg, hogy lássanak egy képet az emberek maguk előtt. Van, akit ez persze – legtöbbit – nem érdekel, de akit érdekel, az nem kap erre választ. Ez nagy baj, azért szerintem ezt kell az emberekben tudatosítani, hogy tehát ha főleg egy fiatal megkérdez valakit, egy idegen, rögtön tudja rámondani, hogy mért voltak itt, mit kerestek itt a tatárok, mikor már nem voltak sehol, ötszáz évvel azelőtt eltakarodtak. Igaz? Tehát nem voltak sehol, mit kerestek itt? Erről tudsz valamit?

Sz.K.: Nem hallotam még ennek a magyarázatát.

Sz.R.: Mert – mondom – a papok, ha beszéltem velük, bevallották, hogy ők sem tudják. Elég az hozzá, hogy az embereknek nem mondják el. A történelmi háttére ennek a következő: Hogy éppen abban az évben, 1717-ben... Szóval tudjuk, hogy 1711-ben leverték a Rákóczi-féle szabadságharcot, amiben a székiek is elég jól részt vettek. Utána még nagyon sokáig élt a remény az emerekben, hogy újraéled és Rákóczi az emigrációban talál magának segítséget, és végülis mégiscsak győztes lesz a magyarság. Ez a remény élt az emberekben, Rákóczi közben bújdostott külföldön... És egyes ilyen kurucz töredékek, kurucz csapat-töredékek Rákóczinak egy hadnagyával, Eszterházi Antalnak hívták, annak a vezetésével Moldvában csatangoltak és várták, és évekig bújdostak ott Moldvában, hogy hátha-hátha valami lesz. 1717-ben a fejedelmet, Rákóczit Franciaországból, a francia király udvarából – aki befogadta, és ott talált menedéket – a török szultán azal bízatta, hogy menjen ki Törökországba ő, és akkor fog majd csapatokat adni az osztrákok ellen. Rákóczi el is indult, hajóra szállt 1717 nyarán, ő már akkor a tengeren volt hajóval Törökország felé. Ez az Eszterházi Antal ezt megtudva Moldvában, látta, hogy nagyon kevés kurucz van, amellé nagyon nagy segítség kell, s amíg várják a törököket, jó volna valahonnan még segítséget toborozni, és zsoldos katonákként behívott egy hatalmas tatár sereget, hogy jöjjenek és segítsenek nekik majd az osztrákok ellen. Be is jöttek mintegy 20000 főnyi tatár, és Moldvában ezekkel a kuruckkal találkozáva eljöttek egészen át Moldván, egészen a Kárpátokig. Ott megtudták, Rákóczi már nagyon közel volt Törökországhoz. Már időközben a szultán visszamondta, hogy megváltozott a politikai helyzet Európában, nincs kilátás arra, hogy megerősítse a csapatait, és hogy ebből nem lesz semmi. Rákóczinak már visszaútja nem volt, kénytelen volt elmenni már Törökországba. A kurucok megtudva ezt, hát mi legyen, széledjenek el, menjenek haza, igen ám, de a tatárok aztmondták, hogy őket fizessék ki, nem érdekli őket, hogy harcoltak vagy nem harcoltak. De miből? Pénz nem volt. És akkor a tatárok eljöttek át a Kárpátokon, főleg itt ezt a területet, a Szamosmentét és Erdélynek az az északi részét teljesen letarolták, kirabolták, kipusztították, azt mondták, hogy ez a fizetség, ők nem mennek haza. És főleg mi volt a cél? Vigyenek rabokat, mert abban volt az érték, abban volt. Mert hogyha olyan rabot vittek, akit esetleg kiváltak, ők nem tudhatták, akkor az egy érték volt. Tehát ez volt a cél főleg, a rablásban, az emberrablás. Na, és akkor úgy jöttek be ezen a napon Székre, é hurcolták el azt a sok embert, nemcsak Székéről. A gyűjtőtábor itt volt, tudod, a Kajáni gátnál, ott van egy nagyon nagy sík terület. Mindenünnen a Mezőségen, meg itt a Szamos-mentén oda hajtották az embereket. Hát úgy közben amíg mentek, nemcsak itt a templomban vágták le őket, hanem útközben is, amíg odavitték a Kajáni gáthoz is őket, aki szabadulni próbált, onnan pedig Máramarosba hajtották őket, ott volt a nagy gyűjtőtábor, hogy onnan aztán hajtják ki, hajtják

ki oda Tatárországba, tehát Krím félszigetre. És ez volt a szerencse, hogy mégis aztán, amikor Máramarosból kezdtek, hogy na, indulnak haza, akkor mégis aztán megtámadták őket innen-onnan összetoborzott magyarok, és úgy-ahogy szétverték őket, olyan módon sok rab megszabadult, de nagyon sok azér elment oda velük. Tehát erről szól ez a tatárjárás. Tehát ez nem olyan tatárjárás, mint a másik, ez egy különleges. Ez szerintem, ezt fontos volna tudni, ezt nem tárgyalják, ezt nem tudja senki.

Sz.K.: Hol lehet ennek utánanézni, hol van ez leírva?

Sz.R.: Hogy hol van konkrétan, röviden, tömören leírva, azt is megmondom neked, a Magyarország története, ez az új, az a vastag, nagy (A magyarok Krónikája).

Sz.R.: (...)Eljönnek a turisták, de akarnak még valamit tudni, nem elég az, hogy látják, hogy az ember... jó mennek, böjtölnek..., de hogy mi ennek az egész gyökere, hogy mi a háttere, arról nem tudnak semmit.

Sz.K.: Lehet, hogy ez is hozzájárul, hogy az az emberek számára már nem annyira fontos, mert nem tudnak róla eleget?

Sz.R.: Igen, de az idegenek fontos, az idegenek fontos, mert annak fontos. Hogyha őt ez érdekli, akkor egy igényesebb turista azt mondja, hogy nekem ez nem kielégítő, amit én ott kaptam, nemmegyek többet. Nem? Tehát, szerintem... Semmi információval nem tudnak szolgálni, csak állok és nézem, hogy bemennek a templomba meg kijönnek a templomból, s annyi.

Sz.K.: Milyen nagyobb változások történtek az évek során?

Sz.R.: Megmondom, tehát... S még egy fontos dolog. Hogy lehet, hogy a Bertalan-nap fennmaradt? Azt tudod, hogy egy darabig, akkor hirtelenében az emberek úgy megijedtek, akik maradtak, az a néhány ember, hogy persze, hogy azt fogadták, hogy amíg élünk, ezt megtartjuk, de az az „amíg élünk megtartjuk”, csak alig negyven év volt, alig negyven év múlva elmaradt. És akkor jött egyszer egy hír, hogy júj, még valami tatárok kezdenek ott Moldvába megint beszállingóztak valahonnan. S akkor azt mondták „Júj, a tatárok? Jaj, nehogy megint ide jöjjenek!” És akkor csak 1759-ben írták le azt, hogy na asztán most már tényleg megtartjuk.

Sz.K.: Ennek van dokumentuma?

Sz.R.: Ennek van. Az a dokumentum megvan, igen.

Sz.K.: Azóta folyamatos...?

Sz.R.: Igen, azóta folyamatos. Na igen ám, de jött egy másik, a kommunizmus alatt. Azt mondjuk, hogy az egy hatalmas kérdés: hogy lehet, hogy a kommunizmus évei alatt ez megmaradt? Itt valami, ennek nagy oka van. Ezt semtudja senki. És megmondom: egyetlen

személyen múltott, az akkori református papon, Nagy Mihályon. Ez egyedülrajtta múltott másképp nem lenne Széken Bertalan. És mert, hogy ő felismerte ennek a jelentőségét, és gondolkozott azon, hogy mit lehet tenni. Hát agyon okos gondolat jutott az eszébe, azt mondta: „Teszem én a konfirmálás napját Bertalanra.”

Sz.K.: Mikortól volt ez?

Sz.R.: Amikortól ő itt volt, negyven éven keresztül. A konfirmálás az mindig húsvétkor volt, mint általában mindnütt, Nagy Mihály tette akkorra. Miért? Mert olyan módon azoknak a gyarmekeknek a rokonság, a kerestszülők biztos elmentek a templomba. Mert ha nem, abban az időben – te nem tudod – tehát olyasmit csináltak a helyi vezetőség, tehát persze felsőbb rendeletre, lévén éppen augusztus 23-a előtte, az ország napja, tehát a nemzeti ünnep, és akkor aztmondták, hogy „Jaj, ünnepelünk két napon át, hogy essen bele 24 is, és akkor azt csinálták, hogy összeszedték az embereket, mentek az utcán ilyen autókkal, járművel, és erővel szállították ki őket – úgymond – „kirándulni ” a ligetbe, és ott hatalmas ilyen hússütések, meg ivászatok,ami eleve kizárta, hogy akkor a Bertalan-napmeg legyen tartva. Ha az idős nem isment el, ment a fiatalság, és ez volt a lényeg, hogy így kitörlődött belőlük teljesen ennek a fontossága, abszolút, már nem volt érdekes, a fiatalok már nemigen mentek. Azt mondta Nagy Mihály, hogy „állj meg vándor”, ez ellen senki nem mondhat semmit, hogy én akkorra teszem a konfirmálást, és akkor tudta, hogy egy maroknyi ember mindig lesz a templomban, mindig lesz a templomban Bertalankor. És ezáltal maradt meg. Én állítom, és ez biztos így van, ezt akinek elmondtam, még mindenki egyetértett velem, hogy rajta múltott egyesül az, hogy a kommunista korszakban nem tudták eltörtölni a Bertalant. Tehát ez az ő érdeme, ez az ő érdeme. Tehát ezt nem tudom, hogy milyen határozattal, biztos presbitériumi határozattal, de egész biztos, hogy senki nem gondolt arra, hogy mekkora veszélyben lesz a Bertalan-nap, ha erről leveszik a (konfirmálást), és úgy van. Mert hogyha már nem volnának ezek a külső rendezvények, és nem jönnének a turisták, igazán nem volna senki a templomban.

Sz.K.: Úgy gondolja, hogy ezek „konzerválják” a Bertalan-napot?

Sz.R.: Hát igen, mindenképpen, mindenképpen, mert nem úgy van, hogy elhatárolódik, hogy ennek semmi köze ahhoz, teljesen köze van, plussz hogy hogy ráépül erre a templomi szertartásra, tehát bárki jön, akármilyen közéleti személyiség, először résztvesz az istenstiszteleten, s csak azután van más program. Tehát nemhogy veszélyeztesse vagy ellenére legyen, hanem sőt, szerintem, megtartója. De ha a konfirmálást is otthagyták volna, akkor biztosítva lenne, tényleg akkor lenne..., akkor nyugodt szívvel mondhatnánk, hogy nincs veszélyben, de szerintem így azért veszélyben van, mert hogyha nem tudják ezekkel a kiegészítő külső rendezvényekkel azt biztosítani, hogy olyan nívós legyen, hogy tényleg,

hogy minden alkalomkor azt mondják, hogy na „igazán érdemes volt eljönni”, akkor hovatovább egyre fog csökkenni, és nem tudom, hogy meddig lehet ezt fokzni. Már egyszer volt az, hogy jött Orbán Viktor, egyszer jött nem tudom ki, Tőkés László, egyszer volt, másodszor ha jönne, már nem volna ugyanolyan visszhangja, már nem volnának ötezeren, mert csak feleannyi. És ha harmadszorra jönne, már még annyi sem volna. Ez nyilvánvaló, ez természetes hogy így van. Nem? Na, és szerintem a biztosítéka ennek az lenne, ha visszatennék arra a napra. Na, de erre nem gondoltak.

Sz.K.: Hogyan változott meg a Bertalan '90-től?

Sz.R.: Hát úgy, hogy (...) Egy kicsi unokahúgom a Székelyföldről, aki egyéves korától állandóan, tehát folyamatosan minden évben itt volt Bertalankor, megkérdeztem tőle, hogy látja, az évek során hogy alakult, és neki is az volt az észrevétele, hogy egyre inkább több az idegen, és fogy a helybéli. S akkor végülis gondoljuk el, hogy az lesz valamikor, hogy a templom is, meg a tér is idegenekkel lesz tele? Ez nem szabad átalakuljon az idegenekünnepevé, ez nem úgy volna a normális, de most úgy néz ki hogy arra haladunk, abba az irányba.

Sz.K.: Akkor mégis kiket akarnak megszólítani ezzel az ünneppel? Az idegeneket?

Sz.R.: Igen, hát részben.

Sz.K.: A '90 előtti és utáni időszak között nagy fordulat volt?

Sz.R.: Igen, nagyon nagy fordulat.

Sz.K.: Ez miben állt?

Sz.R.: Hát, hogy azelőtt csak arról szólt az ünnep, ami. Mostmár másról is.

Sz.K.: Megnövekedett a létszám '90 után?

Sz.R.: Igen, megnövekedett, igen, de ez, hogy túl sok az idegen, és átmegy teljesen abba az irányba, hogy a vendégek fogadása, hogy erről szóla dolog, hogy végülis még a templomban is, nem a templom udvarán, bent a templomban is az idegeneket kínálgatják kaláccsal, és böjt napján majszolják bent a templomban a kalácsot, amit azt mondtam én is, hogy ez egetverő. Erre még a pap se figyel rá. Tehát akkor, szerintem, elsikkad a lényege az egésznek. Teljesen abba az irányba megy át, hogy fogadjuk a vendégeket. Érezzék magukat jól a vendégek. (...) Hovatovább már a széki is azt mondja, hogy ez nem fontos, ha arra nem figyelünk, akkor nem figyelünk semmire, ami arról szól, tehát itt azért veszélyben van a lényege az egésznek, viszont hogyha nem lesznek idegenek, akkor nem lesz semmi, akkor egy nagy csend lesz, s akkor meg megint nem lesz semmi. Szóval ez nagyon, olyan fontos dolog, tehát két részre lehet osztani ezt az egész bertaláni dolgot: az idegenek ünnepe és a mi ünnepünk. Na most ezt

úgy kellene megoldani, hogy egyik sem legyen a másik rovására. Ez most a feladat. De nem is tudom, hogyha ezt a feladatot valaki már felismerte egyáltalán, szerintem nem ismerték fel.

Sz.K.: Hogyan látja, hogy gyásznaphól mi lett?

Sz.R.: Gyásznaphól... ünnep, örömnep. Gyásznaphól örömnep lett. Tulajdonképpen ez jól is van így, ez jól is van így, mert örülni kell arra, hogy újraéledt, tehát hogy hamvaiból újraéledt ez a város – tulajdonképpen. Nem számít, ez így jól van.

Sz.K.: Az elmúlt éveknek milyen hozadékai vannak?

Sz.R.: Hát, nem tudok mondani semmit, sőt inkább az tudom mondani, hogy úgy valahol megállt egy szinten, megállt. Egyelőre nincs senkinek semmi ötlete. Hogy mit lehet itt csinálni, valami jót.

Sz.K.: Olyan véleményt is hallottam, hogy mintha kiüresedne az egész.

Sz.R.: De szerintem nem üresedhetik ki, mert hogyha tudjuk, hogy mi volt a tartalma, de itt a baj, éppen, hogy nem tudjuk, hogy mivolt a tartalma ennek a napnak, nem tudjuk. A pap is, mióta én vagyok, tehát azt jelenti, hogy 50 éve, ugyanazt a rongyos, semmitmondó szöveget, ami már nem is jó, tehát azt olvassa fel, egyik adja át a másiknak, még ugyanazokkal a helyesírási hibákkal is, még erre is felfigyeltem. (...) Szerintem unalmassá vált, nem jó.

Sz.K.: Azt is hallottam, hogy mostmár tűzijátékot és koncertet is tartanak.

Sz.R.: Az nem baj, de olyan is volt, ami ellen kikeltem biztos úgy, hogy valakit akkor meg tudtam volna fojtani helyben, hogy modern táncot tanítottak be valaki idegennel széki gyermekeknek, és azt adták elő Birtalankor. A műsor keretén belül. (...) De az igaz, hogy megígérte, hogy többet ilyen nem lesz. Mert első évekre, akkor egy-két évben, akkor még én voltam a társszervező, akkor más volt, de akkor viszont olyan volt, hogy elhívtam Kobzos Tamást – ismered a tévébő –, és elfogadta a fellépést tiszta ingyen, holott nagy pénzeket fizetnek neki... És nem engedték fel a színpadra, s akkor mondtam le a kulúrigazgatásáról (...)

Sz.K.: Ez mikor volt?

Sz.R.: Akkor mikor Orbán Viktor itt volt, asszem akkor, igen, akkor. (...) Ilyen furcsaságok is esnek meg ennek a keretében. És után pedig, hogy bejött, hogy rock-koncert..., hát azt mondtam, hogy amíg vannak olyan énekesek, mint Máté Otília, akinek kiesik a könny az ember szeméből, mert az életit arra tette el, igaz, hogy ezeket a régi, szép, magyar, nemzeti énekeket, ezeket előadja, és az is felajánlotta nekem, hogy tiszta ingyen eljön Szikre, s vissza kellett mondjak neki. (...) Tehát nyíra kellen vigyázni erre az ünnepre, ilyen értelemben is, mert azért valamit az emberek – láttam – ilyenkor megéreznek, tehát hogyha tényleg hozzájuk szólunk, és ez egy nagyon jó alkalom, de nagyon kell vigyázni arra, hogy mit mondunk nekik. Hát én láttam, hogy ez után a film után, meg a másik után is – a székelyek betelepedéséről –

amit csináltam, hátvalahogy úgy megpezsduült a falu úgy utána, hogy „Júj, tényleg, hát ilyen is van?”. Láttam eredményét a dolognak. (...) Hogyha érzelmeket ébresztettem az emberekben, akkor úgy gondolom, hogy az már jó, mert másképp nem figyelnek oda, csak ha érzelmeket ébreszt.(...)

Sz.R.: ...Ami egy visszahúzó dolog, elem, hogy abból a kevés fiatalból is, aki van, nagyon nagy része nem református vallású, és akkor hogyha... – mert ha katolikus akkor semmi baj – de más ilyen szektákhoz tartoznak, főleg a szombatosság arat nagy teret most, hódít nagy teret, és akkor ezek ilyen visszahúzó erők, s akkor ha a kevésből még kevesebben vannak, akkor mit lehet csinálni. Nagy erőt szippantanak el ők, a szombatosok, és más ilyen, mert nagyon sok gyerek van már jehovista, pünkösdistá, ez-az, tehát már nem kapcsolódik be a helyi kultúrába, már nem vesz részt.(...) És akkor nincs mire építeni. (...)

Sz.K.: Érdekelne, hogymilyen a résztvevők összetétele, kik szoktak részt venni?

S.R.: ...Olyan alkalmakkor ha Tőkés László vagy másvalaki, akkor jönnek máshonnan is, tehát nemcsak a környező falvakból, mert jönnek esetleg Kalotaszegről, vagy amikor Orbán Viktor idelátogatott, akkor az egész országból – mondhatni hogy – voltak. Meg Franciaországból voltak cserkészek az egyik évben.

Sz.K.: Meséljen arról az eseményről, amikor Orbán Viktor jött! Hányban volt, mennyien vettek részt?

Sz.R.: 2002-ben. Akkor kb. Olyan 5-6ezer ember...

Sz.K.: Mitől volt ez különlegesebb a többinél?

Sz.R.: Hát ettől, az ő látogatásától, az ő látogatásától. Ez idevonzotta a magyarságot. Székelyföldről nagyon sokan voltak.

Sz.K.: Akkor voltak szállóvendégek is?

Sz.R.: Igen, igen, voltak, nagyon sokan.

Sz.K.: Akkor szervezetteren jöttek?

Sz.R.: Hát inkább szervezetteren, igen, buszokkal csoportok.

Sz.K.: Más években?

Sz.R.: Máskor is, mindig, több csoport is szervezetteren jön erre a napra, igen. 2-3 minimum.Általában magyarországiak vagy majdnem minden évben vagy egy-egy japán csoport is.

Sz.K.: Ők miért jönnek?

Sz.R.: Megmondom, úgy hogy két étnyező van, egyik ez, hogy a néprajzi, tehát ezek a sajátosságok, ezek ... a népviselet főleg, meg ez... A másik pedig az, hogy vérrokonság miatt, nagyon sokan, most – mióta genetikailag kimutatták, hogy a legközelebb velük állunk

vérokonosságba, és ők is velünk, azóta – néhány ember annyira ezt úgy szívére vette, hogy tehát járják Magyarországot, járják nemcsak Erdélyt, és úgy akkor amellet Erdélyt is, és mindig persze útbaejtik Széket. Tehát ez a két dolog.

Sz.K.: A Széki Napok mikor szoktak lenni?

Sz.R.: Egy héttel előtte van, Bertalan előtt.

Sz.K.: A kettő közül melyik keresettebb, melyiket látogatják inkább.

Sz.R.: Háát, nem ugyanaz a kategória látogatja egyiket, mint a másikat. Nem lehet ezt úgy összehasonlítani, teljesen másak jönnek oda, és másak jönnek ide. És akik oda jönnek, általában – ha csak nap választja is el őket a Bertalantól – nem maradnak. Nem, nem. Éppen azért cserélték meg, mert úgy volt eleinte, hogy beleesett a Bertalan, mert úgy gondolták, hogy az jó lesz. S látták, hogy nem jó, mert látták, hogy nagyon sokan – azok közül – zavarták az ünnepet, zavarták. Tehát, itt hazardíroztak, meg úgy viselkedtek, hogy hőzöngtek, ricsajoztak, zavarták az ünnepet, tehát nem hogy részt vettek volna, hanem ellenkezőleg, zavarták az ünnepet.

Sz.K.: Ez egy alkalmommal volt így?

Sz.R.: Kétszer. Én pontosan az évet ne tudom neked megmondani...

Sz.K.: És milyen hangulata van most a Bertalannak?

Sz.R.: ...Nem a legfennköltebb hangulata van már, tehát visszaesett, mintha, visszaesett.

Sz.K.: Valaki azt mondta, hogy szerinte vásári hangulat van már.

Sz.R.: Mondjuk az ellen is, való igazság, hogy én szoltam, hogy volt vásári hangulata, nagyon vásári hangutata, s az is megtörtént, hogy ilyen... ilyen mindenféle - nem modern zene, hanem manélég elmenve – kazettákat árusítottak a központban, és amég ment az istentisztelet, ott bömböltették, és..., vagy pedig itt az óvoda udvarán (a templom bejáratával szemben) miccset sütöttek, miközben folyt az istentisztelet, és itt terjengett a hússzag, meg minden. És ez igaz, hogy az ellen s én keltem ki, hogy na... Engem sokan – mondjuk ezért – nem szeretnek, mert úgy meggátoltam ebben őket, meg az is hogy kirakodjanak, arra is azt mondtam, hogy ennek helye nincs...

(...)

Sz.K.: A Bertalan-napnak milyen turisztikai vonatkozásai vannak?

Sz.R.: Hát, hogy már most egyre többen, családoknál is, mondjuk ha nem is szállnak meg, de ellátogatnak, mert elmennek széki szobát nézni, és akkor már ott kialakul egy kis barátság, vagy valami, vagy lehet, hogy más évben visszajönnek ugyanahhoz a családhoz.

Sz.K.: Vajon turisztikai célzattal bővíteték ki az ünnepet?

Sz.R.: Szerintem nem, én nem mondanám ezt, hanem inkább azért, hogy látták hogy már, már egyre inkább kezd elhalványulni az emléke, és belátták, hogy ez nem jó. Mert mindamellett, hogy vallásos..., hát mégiscsak vallásos ünnep – vagy hogy is mondjam – hogy mennyire érinti azért a közösséget is, mert akkor, hogyha ezt nem tartják meg, akkor hovatovább ezáltal is egyre inkább romlik ez a közösségi szellem.

Sz.K.: A templomban egyáltalán nem vesznek részt a más vallásúak?

Sz.R.: Nem, nem.

Sz.K.: És a kinti rendezvényeken?

Sz.R.: Azon sem, hát, egyetlenben egyszer vettek részt, hát akkor, mikor az Orbán Viktor volt, ez is mutatta, hogy neki szól a figyelem, a templomba akkor sem mentek el... Egyetlenben egy alkalomkor volt, akkor is én tettem szóvá, hogy ez így nem jó, hogy be kellene vonni őket, hogy akkor a fúvószenekar fellépett a szombatosoktól, viszont akkor olyan volt itt a prédikátoruk, akivel meg lehetett értetni, és látta, hogy valóban fontos, hogy ne legyenek ők a jónak elrontói. S akkor ez úgy megtörtént, de erre több példa nem volt. Ez még akkor az elején, és nem azóta – mondom – más a vezetőjük is és...

Sz.K.: Ezekszerint nem nevezhető faluünnepnek?

Sz.R.: Hát, faluünnepnek már csak annyira, hogy ha esetleg mégis a más felekezetűek közül néhányan ha részt vesznek, általában csak ott vesznek részt, ezen a külső ünnepségen, ami azt jelenti, hogy inkább a közéleti személyiségeknek szól az érdeklődés, egyáltalán nem a közösség...

Sz.K.: S általában a faluturizmusnak milyen szerepe van Széken?

Sz.R.: Hát, úgylátom, hogy egyre inkább jobb, monjuk, fejlődik egyre inkább, mert így interneten is többen már közzétették azt, hogy fogadnak szállóvendégeket. Azt mondom, hogy lassan, nagyon lassan, aztán megugrik ezeknek a száma egyik évről a másikra, de úgy lassan-lassan, csigaléptekben talán mintha menne előre a dolog.

Sz.K.: A széki ember általában hova helyezi ezt a napot, mennyire fontos az életükben? Esetleg más jeles napokhoz képest...

Sz.R.: Hát, fontos, de csak az időseknek fontos, az időseknek egyféleképpen fontos, emlékezés – valóban – az elődökre, mertmár csak azért is elmegy a templomba, mert annakidején az apja is elment ezen a napon... De a másik kategória az meg, az nem, nem... Mondjuk a templomba, ahol valóban a megemlékezés van, oda hovatovább egyre kevesebb a helybéli, aki elmegy, egyre több az idegen.

Sz.K.: Az idegenek viszont nem megemlékezni jönnek..

Sz.R.: Nem, azok csak bámulnak, azok csak azért jöttek, hogy bámuljanak, nézzenek, lássanak, esetleg tanuljanak. Nagyon szépen mondta Markó Béla egyszer, hogy máshova mindenhova azért megyünk, hogy tanácsokkal lássuk el őket, és hogy oktassunk és tanítsunk, ide viszont, Székre, tanulni jöttünk és jövünk. Ez, ez tényleg egy nagyon szép gesztus volt tőle, hogy ezt mondta, mert biztos így is gondolja. Tehát tanulni, tanulni azt, hogy kell emlékezni, kell közösségi szellemet fejleszteni, tehát összekapcsolni, ami a modern dologgal, tehát épp ezzel, a turizmussal, és haladni tovább. Tehát erre építkezni mindenképpen és úgy haladni tovább...

(...) Minél jobban arra törekedjünk, hogy egyre jobban maradjon meg a lényege, ezt tudatosítsk a helybéliekbe, és erre figyeljenek, s hogy ebből aztán adódik az is, hogy többen figyelnek majd ránk is, hogy jönnek idegenek, az csak jó, az nem baj, nem baj, de a lényege maradjon meg, és arra építkezzünk, ami a gyökere a dolognak, nem egyébre, nem a mellékdolgokra.

6.8.3. Intejú

Kérdés időpontja: 2010. április 10.

Interjúkészítő: Székely Csilla-Katalin (Sz.K.)

Interjúalany: N.J.

Sz.K.: Neved, születési időpontod, és mivel foglalkozol?

N.J.: Nagy János vagyok, '87 május 20-án születtem, jelenleg mesteris hallgató vagyok a Közgázon Kolozsváron, illetve polgármesteri hivatalban dolgozom mint adóügyi referens.

Sz.K.: És még mivel foglalkozol a szabadidődben?

N.J.: Szabadidőmben néptáncolok, illetve néptáncsoportot vezetek, két gyereksoportot, én tanítom őket.

Sz.K.: Mekkora gyerekek?

N.J.: A kisebbik csoport az I-IV. Osztály, a nagyobbik pedig V-VIII.

Sz.K.: Itt a széki gyerekeket?

N.J.: Igen.

Sz.K.: Járnak sokan, vagy kötelező?

N.J.: Nem kötelező, nem kötelező, a kicsikkel az a probléma, hogy nagyon kevés fiú van: úgy 17 lány és 5 fiú, körülbelül, ami tényleg gond. Nem tudom, hogyan boldogulunk velük majd tovább. Az V-VIII. osztály pedig ... összegyűlt 13 pár, 26 ember, ami elég szép.

Sz.K.: Amatőr csoportok? Vagy csoportnak nem nevezhetők, csak tanulják a táncot?

N.J.: Még egyelőre tanulunk, ... egyelőre tanulunk. Gyerekrendezvényeken részt veszünk mi is már, kaptunk meghívásokat, de egyelőre még csak ilyen témában mozgunk...

Sz.K.: Akkor még nincsen neve a csoportnak?

N.J.: Nincsen, még egyelőre csak tanulunk.

Sz.K.: Akkor táncolsz még a széki tánc csoportban?

N.J.: Persze, igen-igen. A legnagyobbik korosztályban pedig még én is táncos vagyok, igen.

Sz.K.: Akkor mond egy pár szót, hogy milyen tánc csoportok vannak Széken! Névvel, korosztállyal...

N.J.: Ez a kettő, amit említettem, ugye ahol én tanítok, a gyerekek, illetve az I-IV. és V-VIII., és van a nagy csoport, Szalmakalap ennek a neve, ahol szintén 13 pár összegyűl, hogyha teljes a létszám. Sőt, itt elég nehéz, mert ugye van aki dolgozik, egyetemen van, és akkor tényleg ritka az, amikor itthon vagyunk az összesen, de ha szükséges, akkor igen... 13 pár van ott is.

Sz.K.: Szoktatok „túrnézni”?

N.J.: Lehetőségeink szerint igen, igen... Tehát részt veszünk különböző rendezvényeken, testvértelepülési kapcsolatok is kialakultak Szék és Magyarország különböző települései között, ezeket szoktuk meglátogatni, illetve bármilyen rendezvényen, ami ilyen témában van, ami kötődik a néptánchoz szívesen részt veszünk.

Sz.K.: Itt helyben milyen alkalmakkor szoktatok fellépni, esetleg szervezni is valamit?

N.J.: Itt helyben, amit nem mi szervezünk, csak minket is meghívnak fellépni, és itt helyben van, az az augusztus 24-e, Bertalan-nap. Azt teljesen a polgármesteri hivatal vagy a falu vezetősége szervezi, de ezen kívül van a Széki Napok nevezetű tánc tábor, amit szintén mi szervezünk, s akkor ez már oda tartozik, amit mi..., ami a mi dolgunk, a mi feladatunk, itt nyilván a nyitó-, záróesteken szoktunk fellépni, illetve hát különböző bálakat szoktunk még szervezni: karácsonykor, illetve Márton-napi, Zsuzsanna-napi bált. Ezeket megszervezzük minden évben.

Sz.K.: Ezeknek a résztvevői helyiek vagy idegenek?

N.J.: Sajnos idegenek, idegenek... A helyiek nem mutatnak nagy érdeklődést a helyi kultúra iránt, inkább a külföldiek érdeklődnek a széki kultúra iránt.

Sz.K.: Akkor ezeken a bálakon általában mind külföldiek...?

N.J.: A Zsuzsanna-bál az az egyik elég neves rendezvény itt Széken, ahol magyarországi ismerős csoportokat szoktunk meghívni, és körülbelül ilyen 60-70 ember szokott lenni. Idén... idén nem szerveztünk, idén csak azoknak a csoportoknak a vezetőit hívtuk meg, akikkel eddig közreműködtünk, vagy kapcsolatunk volt, és akkor idén csak a széki csoportok, illetve azok a különböző magyarországi csoport... Kertészeti Táncegyletnek a vezetői... hogyha így ismerősen hangzik...

Sz.K.: Igen...

N.J.: De hát ez csak egy szünet volt idén, mert mostmár egy kicsit túl zsúfolt volt, de jövőre megint az egész nagy társaságot...

Sz.K.: Próbáltok tenni valamit, hogy a helyiek körében is népszerűsítsétek a saját kultúrájukat?

N.J.: Próbálunk, csak az a helyzet, hogy így kevesen vagyunk, kevesen vagyunk. Tehát sok olyan fiatal van... Tehát fiatalokkal többen találkozunk, és velük könnyebben tudok beszélgetni..., hogy nem érdeklődnek, nincs semmi motivációs tényező, ami ide vonzzaná őket. Egyrészt, hogy a széki viselet nem egyszerű, tehát hogy azt valaki felvegye elég rendes fizikumú ember kell legyen, ahhoz, hogy ki is bírja, hogy abba egy estét esetleg végigtáncoljon. Namost a magunk módján valóban próbálunk..., a gyerekeket megpróbáltuk beszervezni, programokat szervezünk nekik, Széki Napokkor is a széki gyerekek ilyen vehetnek részt a táborban.

Sz.K.: Ezek a gyerekcsoportok milyen igényből születtek? Vagy ti kezdeményeztétek, s akkor jelentkeztek?

N.J.: Mi kezdeményeztünk, meghirdettük, hogy... Az egész úgy kezdődött, hogy mi elkezdtünk kiöregedni és észrevettük, azt hogy egyre ritkábban tudunk összegyűlni, illetve azt, hogy a létszám egyre kisebb, és ilyen megfontolásból, ilyen meggondolásból meghirdettük akkor a gyerekeknek is a próbát ezelőtt... hát három vagy négy évvel, akkor még I-IV. osztályba jártak azok, akik most ugye az V-VIII-as korosztály, és akkor így mostmár folytatódott. Utána pedig úgy döntöttünk, hogy az egész kicsikkel is foglalkozzunk. Legyen utánpótlás.

Sz.K.: A Bertalan-napi rendezvényen belül mi a ti szerepetek, mármint a tánccsoport szerepe? Mire kérnek fel?

N.J.: Hát van egy 15-20 perces fellépésünk ahol eltáncolunk egy széki rendet. Semmi több.

Sz.K.: Mondjuk énekelni, szavalni titeket kérnek fel?

N.J.: Hát énekelni az egyik táncos lányunk szokott. Szavalni nem. Azt külön ők szervezik. Nem tudom milyen módon, hogy döntik el, de helyi fiatalokat kérnek fel természetesen, de nem a csoportból.

Sz.K.: Számodra mit jelent a Bertalan-nap? Hogy éled meg?

N.J.: Itt kettős a dolog, ugye, mert az a Bertalan, ami most van vagy amit most látunk, semmit nem jelent már számomra. A Bertalan az a székieknek egy gyászü..., egy gyásznapjuk, egy megemlékezés, amit háromszori istentisztelettel, ugye böjttel és gyással..., hát gyással emlékeznek vissza rá, na most ez akkor romlott el ez az egész, amikor kihozták a templomból, és hirtelen az lett belőle, hogy politikai csatározások színtere lett a Bertalan-nap. És akkor az összes neves politikus ilyenkor itt van, és mindenki elmondja a politikai beszédét. A tavaly már a vattacukrok is megjelentek a kínaiak – tudod, ezek a kis világítós szarvacskák – itt árulták a központban. Bertalan nem erről szól. Tehát, kiüresedett ez az egész nap. Tehát a Bertalan – még egyszer mondom – az egy megemlékezés, amikor tényleg az ember így visszatekint a múltjára, és úgy tisztájában is van azzal, hogy mi történt akkor a faluval, hogyan épült újra, tehát hogyan rombolták le, és abból, ami megmaradt, hogyan épült újra ez az egész. Erre gyással emlékeznek, böjttel, istentisztelettel... emlékeztek. Újabban ez..., szerintem még egy pár év és nem fog különb lenni ez az egész Bertalan-nap, mint egy – hát, hogy finoman fogalmazzak –, egy balkáni vásár. Sajnos ez van...

Sz.K.: S hogy érzed, van-e egy olyan része, ami nem változott az elmúlt évekhez képest? Van-e valami, amit még felismersz a régiből?

N.J.: Igen, tehát – mondjuk ez minden embernek a saját belátásán alapszik, hogy megtartja-e azokat a dolgokat, amik a hagyományhoz tartoznak valóban, tehát ugye háromszori istentisztelet, a böjt és a gyász az még mindig megvan. De sajnos az emberek ezt már nem..., nincsenek tudatában annak, hogy ez miért is van. És én biztos vagyok benne, hogy ha valóban még körbekérdezel fiatalokat, fogalma sincs a nagyrészének, hogy mit ünneplünk Birtalankor, hanem azt tudja, hogy akkor jön XY politikus – most nevet nem szeretnék mondani.

Sz.K.: Éppen ezt szerettem volna kérdezni, hogy szerinted hogyan vélekednek erről a kortársaid, illetve a fiatalabbak, miben különbözik a meglátásuk a tiedtől – ha tudsz erről?

N.J.: Hát, amint az előbb is említettem, igazából ez a mi társaságunk vagy ez a csoport, amelyik hagyományőrzéssel foglalkozik, mindenkit felháborít ez az egész, ahogy a Birtalant átértékeltek vagy átminősítették ezt egész napot. De így a többi fiatal, az ifjabb társadalom szerintem tényleg – tehát ismétlem magamat – hogy nem nagyon van tisztában azzal, hogy mit is jelent ez a nap vagy mi ennek a jelentősége vagy a lényege. Igazából arról szól, hogy jön...

és ... (a neveket az interjúalany kérésére kihagyom), elmondják a kis beszédüket, hogy magyarok vagyunk és összetartunk, és akkor kaja, pia, buli, tánc... Ez a Bertalan most.

Sz.K.: Ez szerinted miért következett be? Hogyan történt a folyamat, az átmenet?

N.J.: Nem tudom, nem tudom, fogalmam sincs, hogy ez hogy..., nem a mi szervezésünk volt. Tehát úgy fokozatosan lehetett látni, hogy... Tehát jöttek a külföldiek, ott kezdődött az egész, ami tényleg egy jó dolog, tehát egy jó dolog egészen addig a pillanatig, amíg tényleg azért jönnek, hogy részt vegyenek ezen a napon, elsajátítják, megtapasztalják a hagyományokat, a szokást ezen a napon, ami tényleg különleges. De attól a perctől kezdve, amikor már jöttek a politikusok is, és akkor itt különböző rendezvények vannak, elmondják a beszédüket – mint említettem –, utána megvendégelik..., töltöttkáposzta, utána tánc. Bertalan... tehát teljesen az ellentéte annak, aminek lennie kéne, lennie kéne..., nem tudom, hogy ez..., hogy volt ez a szervezés, hogyan indult meg ez az egész, tényleg csak annyit tudunk, hogy egyszerűen így fokozatosan jelentek meg ezek a dolgok, és akkor a tavalyi az már ...(a felvételen nem hallatszik rendesen a felsorolás csak a vége) kínai világítás szarvacskák, vattacukor, hát ugye rendes vásár lett belőle.

Sz.K.: El tudod mesélni, hogy a tavaly hogy zajlott le a Bertalan-nap? Mi történt, mire emlékszel, mi maradt meg?

N.J.: Hát az istentisztelet az mindenképpen, mer ugye délelőtt az dupla istentisztelet, két óras az istentisztelet rendesen, tehát 15 perc szünettel. Akkor olvassák fel az egész történetet, a Memoriálét, amit erre az eseményre írtak, megörökítették, utána pedig, a déli istentisztelet után kezdődik ez az egész ceremónia, ez az egész... nem is tudom, hogy hogy nevezzem...

Sz.K.: Mi történik ott? Miből áll ez a ceremónia?

N.J.: Hát ugye templomozás után - elég sok ember ugye elmegy a templomba, utána mindenki a központban marad, - tudod van az a kis **színpad** a központba...

Sz.K.: Tényleg, az mióta van ott?

N.J.: Háát, nem tudom, nem olyan rég, három vagy négy éve, három vagy négy éve... Na akkor ugye ott beszédet mond mindenki, a pogármester ugye megnyitja az ünnepélyt - mert **mostmár ünnepélynek nevezik a gyásznapot** -, hogyha megfigyeled akkor, mostmár ünneplő társaságnak nevezik ezt az egészet, ünnepély kezdődik, és utána tehát arról szól, hogy a táncsoport is kap benne egy bizonyos részt, amikor eltáncol egy széki rendet, fiatalok ugye verset mondanak, énekelnek, csak hogy - a politikai beszédek között - picit felébredjenek az emberek, amikor már túlságosan únják ezt az egészet, utána pedig szokott lenni... a vendégeket, politikusokat megvendégelik, akkor van ez az evés-ivás, utána pedig táncház, illetve táncház után pedig valami koncert szokott itt lenni Bertalankor, tűzijáték a legvégén.

Sz.K.: Mióta van tüzijáték?

N.J.: Háát, két éve? Két éve. A tavaly Knock Out koncert volt, azelőtt... nem tudom... Balázs Pali is volt, de ne tudom, hogy akkor-e vagy nem. Tehát ez a **legsúlyosabb, amit el lehet képzelni**. (Keserűen nevet.)

Sz.K.: Milyen népszerűségnek örvendenek ezek, amiket említettél, ezek a "programpontok"? Nekem különállóaknak tűnnek. Vagy alkotnak egy egységet?

N.J.: Nem, nem, szerintem nem, énnekem nem tűnik úgy, de ez csak személyes vélemény. Legyen tiszta, hogy ezek mind az én véleményeim, személyes vélemény, vállalom is, csak... Hát hogy mennyire örvend népszerűségnek? Hát, most inkább ez örvend népszerűségnek, tehát inkább emiatt érzik az emberek, hogy Birtalan van, nem a bőjt meg a...

Sz.K.: A szabadtérre gondolsz?

N.J.: Igen, a szabadtérre, az egész... "rendezvénypontokra".

Sz.K.: És a koncertnek meg a tánc háznak milyen szerepe van, mennyire érdeklődnek ezek iránt a jelenlevők.

N.J.: Hát, koncert az ugye egy faluba elég ritkán szokott lenni, ez amúgy egy nagy esemény, tehát fiatalok tényleg direkt várják, hogy na akkor most lesz nálunk is koncert és buli, tüzijáték, a tánc pedig inkábbba vendégeknek van, akik még esetleg kíváncsiak arra, hogy Széken hogyan is zajlott annakidején.

Sz.K.: Tehát akkor a széki zene van az idegeneknek, és az idegen zene van a székieknek?

N.K.: Igen-igen. Ez jó helyzet, jó helyzet. Úgyhogy tényleg tehát ez az egyikleg... **Kicsit felháborító ez az egész Birtalan, mi lett belőle**.

Sz.K.: És akkor vásári vagy fesztiválhangulat jellemző rá? De inkább te mondd, hogy szerinted milyen jelző illene rá a hangulatára? Mi is lett ebből? Gyászünnepből mi lett?

N.J.: Gyászünnepből mi lett? Hm, azt mondom, hogy vásár. **Vásári hangulat** inkább, mint vásár, vásári hangulat.

Sz.K.: Tudod-e az okát vagy sejtet-e, hogy jutott ide? Szándékosan jutott-e ide vagy véletlenül?

N.J.: Szándékosan jutott ide, gondolom, mert spontán nem szerveződnek ilyen dolgok, tehát úgy mint régebben - tegyük fel - a táncházakat, hogy összeállt három fiatal, és akkor megfogadták a zenészeket, spontán: tehát jöttek, táncoltak. De így politikusok nem jönnek ki és nem mondják a beszédüket úgy spontán, merthogy nincs jobb dolguk. Tehát ezt valaki szervezi, valaki ezt összeállítja, az egész napiprogramot.

Sz.K.: Mi lehetett a célja ennek a szervezésnek, tehát ha szándékosan szervezik, milyen célt akarhatnak elérni vele?

N.J.: Polgármesteri hivatalban dolgozom, és hát ott egy-két információt elcsíp az ember akarva-akaratlanul, és amikor ezt kitalálták, minden faluban volt falunap, most Szíken is kell falunap. Nem értem, hogy miért, modjuk ez számomra kérdés, de ez jó ötlet volt, összekötni a kettőt, mert akkor így egyszerre megoldódik az egész, mert egy látványosság vonzza a társaságot - az Bertalan -, és akkor ennek keretén belül ugye különböző programokat szerveznek. Na most **odáig fajult el, hogy a programok vonzzák a társaságot, nem pedig, ami valójában kellene.**

Sz.K.: Tehát vonzás a célja. Kiket akarnak megszólítani, szerinted, ezzel?

N.J.: Én gondolom, hogy az elsődleges célközönség..., én inkább úgy a falu lakosságát nevezném meg, mint élközönség. Nyilván, hogy itt vannak az idegenek is, én remélem, hogy az idegenek még tényleg azért jönnek, hogy ..., a lényegi dolgokért...

Sz.K.: És akkor mégsem azt kapják...

N.J.: **Nem azt kapják**, így van. De nem biztos, hogy azért jönnek, tehát nem tudom, hogy valójában még van-e érdeklődés az egész Bertalan-nap után, az a Bertalan-nap után, ami valójában ez a nap, tehát nem az, ami most van.

Sz.K.: Hogyan látod a turizmus szerepét ebben a napban?

N.J.: Most ugye ha a turista eljön Székre, nem ezért az egy napért. Estleg, azt tudom mondani a **turizmus** terén, teheát hogyha el is jönnek, **olyan idegenek jönnek, akiknek valamilyen köze van Székhez** vagy valamikor már járt itt, van ismerőse, rokonsága, vagy elszármazott széki. Én nem nagyon hiszem, hogy egy idegen ember, aki sosem jött Székre, emiatt a rendezvény miatt ide... Vagy esetleg Magyarországról elutazik sokszáz kilométert azért, hogy egy napi rendezvényen részt vegyen.

Sz.K.: Akko az nem merülhet fel, hogy másokat is meg akarjanak szólítani és ide akarjanak csalogatni?

N.J.: Szerintem ez nem merül fel, én úgy gondolom, hogy nem merül fel - ismétlem - **tehát ez turisztikai szempontból egy holtpont**, egy napi programért nem nagyon jön ide...

(...)

Amint már előbb is mondtam - azzal, hogy van Széken politika, politikusok, van Széken X együttes, kijön koncertezni, szerintem nem ezzel kell megszólítani az idegeneket, az idegeneket azzal kell megszólítani, hogy idejöjjenek, hogy valóban történelmileg ismerjék meg a falut, ismerjék meg ezt az eseményt, ez a napot, hogy azt a fogadalmat, amit a széki ember annaidején tett, hogy erről a napról minden évben megemlékeznek. Az idegeneknek ezt kéne kihangsúlyozni, nem pedig azt a részét, ami most van.

Sz.K.: Nincsen egy turisztikai szakértő a faluban, aki ezzel foglalkozzon? Vagy nem is volt?

N.J.: Nem is volt, nincs. (...) Senki nem jön ide azért, hogy tűzijátékot, illetve hasonló rendezvényeket lásson, koncertet lásson. Ha valaki idejön, akkor gondolom, hogy valójában a viseletért meg azért a Bertalan-napi szokásért ön ide.

Sz.K.: Szoktak jönni hozzátok külföldi szállóvendégek?

N.J.: Hozzánk nem, nem szoktak.

Sz.K.: Barátok se?

N.J.: Barátok igen, de így hivatalosan és szervezett formában nem.

Sz.K.: Őket mi vonzza ide?

N.J.: Hát először... a kapcsolatok, amelyek ki vannak alakulva idegen emberekkel - ahogyan te fogalmaztál, az mindig úgy történt, hogy elmentük fellépni, és ott összeismerkedtünk valakikkel. És ez elég sok esetben kialakult az, hogy akkor látogatjuk egymást, baráti kapcsolatok alakultak ki. Itt van a Kertész Táncegylet, tehát minden évben szoktak visszajárni az emberek, úgyhogy már, azt hiszem, négy éven keresztül mindig ugyanazok az emberek jönnek hozzánk. Már elég sok ideje, négy év az úgy körülbelül van... Mindig ugyanazok az emberek jönnek, részt vesznek, beöltöznek viseletbe, feljönnek egy széki táncra... Én azt hiszem, hogyha a turizmusról beszélünk, akkor ez az amit ki kéne hangsúlyozni Széken, ez az, amiért idejönnének. Mert ugye a kultúra az egyedi Széken. Tehát kevés hasonló kultúrájú település van, legalábbis én ezt így látom, de lehet, hogy kissé elfogult vagyok. (...)

6.6.4. Interjú

Kérdés időpontja: 2010. március 13.

Interjúkészítő: Székely Csilla-Katalin (Sz.K.)

Interjúalany: S.M.

SM.: Sallai Márton vagyok, 1973-ban születtem, január 6-án Szamosújváron, de Széken nőttem fel. Itt végeztem az általános iskolát, az első nyolc osztályt, a középiskolát Szamosújváron, majd '91-től felvételiztem a református teológiára, a protestáns teológiára, ahova felvételt nyertem. '96-ig, öt évig voltam a teológia diákja. '96-ban végeztem és tettem le az első lelkészképesítő vizsgát, aztán két évre rá a második lelkészképesítő vizsgát, és kisebb nagyobb kitérésekkel 2008 júliusától hazajöttem és itthon szolgálok református lelkipásztorként. 2000-ben nősültem, '96-ban, miután végeztem, Ploiești-re kerültem szórványlelkészként, a Kárpátokon túli régióba, utána visszajöttem a Wass-birtokra,

Tóvidékre: Vasasszenregyed, Cege, Kispulyon és Noszoly gyülekezeteibe szolgáltam. Két gyerekem van és egy feleségem, 8 éves a nagyobbik lányom és 4 éves a kisebbik lányom.

Sz.K.: A Bertalan-nap kapcsán mit figyelt meg? Hogyan, hányszor vett részt?

S.M.: Minder Bertalankor itthon voltam, tudniillik minden hetedikben vasárnapra esik, de akkor is úgy csináltam, hogy helyettesítőket hívtam és igyekeztem itthon lenni, azért mert fontosnak tartom, hogy széki ember ezen a hagyományos széki ünnepen székiént részt vegyen.

Sz.K.: Hogyan élte meg ezt az ünnepet gyerekként, majd később hazajáróként?

S.M.: Gyerekként nálunk két választás volt: hazánk felszabadulásának ünnepe az '89-ben volt, augusztus 23-ára esett, és Széken augusztus 23-át augusztus 24-én ünnepelték meg, azért is, hogy az emberek tudatából kitöröljék ezt a hagyományos gyászünnepet, amelyhez ragaszkodnak, és az embereket a templomtól távol tartásuk, amely megújítja az emlékezetükben ezeket a nehéz órákat távol akarták tartani és különböző tevékenységeket szerveztek rá a templomi istentiszteletnek az időpontjára is: erdő szélére is, természetbe jártak, mobil kocsmával elcsalogatták az embert. Elég sokat sikerült elcsalogatni, és gyerekként én is oda szerettem volna menni, és soha nem értettem meg, hogy a szüleim miért a templomba mennek és nem az erdőbe, a zöldbe, ahol jól lehet szórakozni. Utána kezdett tudatosulni bennem az, hogy lényegében Széknek a történetéhez, és Széknek az életéhez hozzátartozik az augusztus 24-iki esemény és Szent Bertalannak a napja és a története. A széki Szent Bertalannak a napja.

Sz.K.: Tényleg Bertalan napján történt a tatár betörés, vagy van valami más asszociáció?

S.M.: Hát... augusztus 24-én volt 1690-ben, vagy 91-ben - nem tudom pontosan a dátumot, de utánanézhettek – a Szent Bertalan éji vérengzés, amikor a francia hugenottákra végzetes csapást akartak mérni, és augusztus 24-én történt jópár evre rá a széki tatár betörés, tehát Szent Bertalan napja akkorra már beírta magát a történelembe, mint a protestánsok elleni bosszúállásnak egy éjszakája, egy napja, és ehhez a gyászhoz Szék is – mert hát protestáns gyülekezet volt, református – jobban mondva asszociálta a két dátumot és azt mondta, hogy a széki Szent Bertalan napján, Birtalankor jöttek a tatárok. Széken nem Bertalan napja van, hanem Birtalan napja.

Sz. K.: Mi változott a kezdeti kettős ünnep után, hogyan alakult ez az ünneplés?

S.M.: A kezdeti kettős ünneplés az teljesen... a forradalom után el... Románia nemzeti ünnepe is már nem augusztus 23-án volt, hanem december elsején. A székieknek megmaradt augusztus 24. Akkor már nem szerveztek semmit az ünneplés megakadályozására, és az emberek az első években robbanásszerűen jöttek a templomba és érezték. Hogy mostmár nem

tiltja őket senki, mostmár kifejezhetik a hitüket, vállalhatják a történetüket, önmagukat szíkiiként. S az első években nemcsak pk, hanem a környező településekről is nagyon sokan hazajöttek, székiek és nemcsak székiek, azért, hogy együtt ünnepeljenek a székiekkel, divatos szóval református búcsújáró hely lett Szék augusztus 24-ére, hiszen messze földről is jöttek együtt ünnepelni és megcsodálni a székiek méltóságteljes ünneplését.

Sz.K.: Ez spontán alakult ki vagy szervezeten jöttek máshonnan is, távolabbról?

S.M.: Voltak szervezett kirándulások is és voltak spontán kirándulók is. Szék a '70-es években a táncházmozgalomnak az elindulásával kezdett ismert lenni...és aztán néprajzkutatók és nemcsak táncházások, azok jöttek viseletet nézni és szokásokat tanulmányozni, illetve gyűjteni, és augusztus 24-e jó nap volt arra, hogy széki embert templomban látva, viseletben látva, ünnepleve látva, bőjtölve látva lefilmezni, illetve lefényképezni.

Sz.K.: És jöttek külföldről is a '90-es évek elején?

S.M.: '89 előtt is jöttek, külföldről is. És '90 után szintén jönnek külföldről is.

Sz.K.: A változás a '90 előtti és utáni periódus között tulajdonképpen csak a politikai háttér volt, illetve a felszabadultság érzése?

S.M.: Annakidején a széki ember turistákat nem fogadhatott, mert hogyha fogadott, illetve elszállásolt, akkor elég borsos árat kellett büntetésként fizetni, ezért a turisták is meggondolták, hogyha eljönnek, akkor mennyit ülnek, hova jönnek és kihez mennek, és kinek szereznek kellemetlen pillanatokat. Voltak turisták akkor is, természetesen sokkal korlátozottabb számban, mint azután. Utána szabadabb lett vendéget fogadni, szabadabb lett... a határ is szabadabb lett, egyszerűbb volt eljönni, senkit nem kérdeztek meg, hogy miért jön Székre, mit akar ott, mi van ott. És voltak spontánul idejövő turisták, voltak csoportosan idejövő turisták, voltak akik együtt jöttek ünnepelni a székiekkel, azért mert együttéreztek reformátusokként, és nemcsak reformátusokként. Volt akit a látvány vonzott, volt aki filmezni jött, többféle ok volt az, ami idecsalogatta az embereket.

Sz.K.: És '90 óta, úgymond az elmúlt 20 évben milyen változások történtek?

S.M.: '90 óta... az ember, amit szabad csináljon, egy idő után az már nem érdekes. És kezdett természetessé válni, hogy hát Birtalan van, Birtalan ünnepe van, de hát hogyha nem vagyok ott, hát nélkülem is éppen úgy megünneplik, mint velem együtt. Az embereknek a vállalkozó kedve, az ünneplési kedve, az emlékező kedve az részben elment, legalábbis külső szemlélőnek így tűnik, azért mert egyre kevesebben jönnek el a templomba 24-én székiek közül is. És egyre többen vannak olyan székiek is, akik nem vállalják a hazaútat augusztus 24-ére, egy nap erejéig, hogy ünnepeljenek, inkább kinnmaradnak ott, ahol vannak és végzik a dolgukat.

Sz.K.: Ez az elszármazottakra is vonatkozik és azokra is...

S.M.: Azokra is akik elszármazottak, azokra is vonatkozik meg van egy mag, aki rendszeresen visszajár, akiknek nagyon fontos a széki gyökereik, akik büszkék arra, hogy honnan származnak, és van egy része, amely belevegyült abba a közösségbe, ahova elköltözött, és alkalmanként hazajárnak, de 24-ét sokan nem tartják arra érdemesnek, hogyha nem hétvégére esik, hogy egy napot áldozzanak. Ilyenek is vannak, olyanok is vannak, én úgy gondolom, hogy többen vannak és túlnyomóak azok akik hazajönnek, akik fontosnak tartják augusztus 24-ét, akik még meg akarják hallani a templomban az ősöknek a vallomásait a 24-ei történésekről, valamint azt a fogadalmat, amit 1769-ben – ha jól emlékszem – megújítottak, hiszen 1717-ben volt egy fogadalom, aminek írásos nyoma nem maradt, legalábbis nem tudunk róla, és azt mondták abban a fogadalomban, hogy az egyházukhoz hűségesek lesznek, és az Úristenhez, és bőjttel fognak emlékezni augusztus 24-ére, de elfelejtették a fogadalmat, és a '60-as években megint jött egy ilyen hír, hogy tatár betörésektől lehet félni, és akkor fellángolt a hajdani félelem, és ekkor jutott eszükbe, az hogy mennyire nem tartották be komolyan a fogadalmat, és akkor egy átokformulával megerősített szöveget olvastak fel, illetve egy Memoriálét, amely fiúról fiúra meghagyják nemcsak maguknak, hanem az ősöknek is, amég a világ a világ, hogy vallásukhoz, hagyományaikhoz, istenükhöz hűségesek lesznek. És éppen azért, hogy ezek a tragédiák elkerüljék a továbbiakban... Tehát az 1760-as évektől lett aztán rendszeresen megtartva a Birtalan, háromszori istentisztelettel, bőjttel, és gyásznapként.

Sz.K.: Megfigyeléseim szerint a viseletet is és nagyjából a vallást is elég sokan elhagyták. E mikor és hogyan történt? Nem volt már számukra annyira fontos ez az átokformula?

S.M.: Az, aki nem tisztelte a vallását, például máshelyen próbálta, vagy találta meg a helyét, az nem tiszteli a Birtalant se, sokan. Azért mert egy dolgot juttat eszébe, éspedig: hogy hűtelen lett az ősöknek a fogadalmához. Azok általában nem tartják fontosnak a viseletet sem, a hagyományokat sem. A közösségi életből apadnak, és van egy közösségi élet, amely hagyományosan széki, abban sem vesznek részt aktívan. Vannak, vannak, minden gyülekezetre jellemző lehet, főleg nagyobb gyülekezetekben az, hogy van kitérés. Az utóbbi időben nem jellemző, de van egy erős adventista hatás, azért egy erős adventista közösség...

Sz.K.: S újabban, lelkészként milyen más tapasztalatok, megfigyelések, nézőpontok adódnak a Bertalan-nara vonatkozóan?

S.M.: Lelkészként én igyekszem tudatosítani az emberekben, akik ott vannak a templomban, s nemcsak azokban – hiszen mindig filmezik az augusztus 24-i istentiszteleteket is, azoknak az embereknek a házába is eljut a kábeltévén keresztül, akik nem jönnek el a templomba. Mindig

megpróbálom hangsúlyozni, hogy valahányszor augusztus 24-én az ősöknek a mintájára mi is megünnepeljük augusztus 24-ét, és ez nem más, mint megerősítjük azt a fogadalmat, és úgy ahogyan ők Istennek a kezébe tették le a jövődjüket, és úgy gondolták, hogy akkor van jövő, hogyha Istenhez hűségesek és az egyházukhoz hűségesek lesznek. Tehát az az ember, aki részt vesz az istentiszteleten és meghallgatja a vallomásokat, a tanúvallomásokat, az emlékezéseket, meg a hajdani Memoriálának a szövegét, az lényegében megismétli.

Sz.K.: Hogyan zajlik le, például konkrétan a tavaly hogyan zajlott le az ünneplés?

S.M.: Jó dolog az, hogy augusztus 24-ének az ünnepét nemcsak az egyház szervezi, hanem az önkormányzat is, nem kizárva egymást, hanem kiegészítve egymást, úgymond a templomi istentiszteleteknek, valamint a vendéglelkésznek, vendégeknek, az egyházközség vendégeinek a fogadása az az egyháznak, az egyházközségnek a feladata, viszont miután lejár a napi háromszori istentisztelet, utána kezdődik meg egy közösségi, egy közös megemlékezés, egy közös program, amelyre mindig van közéleti személyiség meghívva, azt meg ők szervezik.

Sz.K.: Mióta van ez a „kettős” ünneplés?

S.M.: Mondjuk úgy, hogy forradalom óta. Tehát nem ennyire látványos, mint napjainkban, és nem annyira értékes és fontos meghívottakkal, nem annyira fontos személyiségeket hívtak meg, de már akkor is beszállott az önkormányzat, mert érezte azt, hogy nemcsak az egyházközségnek az ünnepe, nemcsak a reformátusságnak az ünnepe, hanem lényegében az egész falunak az ünnepe.

Sz.K.: Értem, hogy ezek kiegészítik egymást. Viszont nem vetekszenek, nincsen olyan, hogy valaki inkább csak az egyikre megy el? Vagy hogy valamelyik ezek közül nem neki szól?

S.M.: Én úgy látom, hogy a szándék, a szervezésnek a szándéka az távol áll attól, hogy egy más alternatívát kínáljon azoknak, akik istentiszteletre esetleg nem akarnak elmenni. Azok, akik Birtalant ünnepelnek, ki van zárva... azoknak akik Birtalant akarnak ünnepelni, ki van zárva az, hogy ők nem akarnak részt venni istentiszteleten. Lehet. Hogy nincsenek ott, de nem azért, mert ők másként akarnak ünnepelni. És ezek az események mindig a délutáni istentisztelet után kezdődnek, tehát sohase nincsen egymásrasszerveve.

Sz.K.: És a fiatalság hogyan viszonyul a régi ünneplési módhoz, mennyire vesznek részt ezeken a z istentiszteleteken?

S.M.: Van egy része, aki fontosnak tartja... a gyökereknek, a múltnak az ápolását, úgyhogy ő is részt vesz, tudja, hogy ő egy olyan láncszem, ami nem eshet ki a történelemből úgymond a folyamatából. Viszont a fiatalok, hogy élük meg... Lehet, úgy ahogy annakidején én: volt más alternatíva is, mint a templomi istentisztelet. Mindig van más alternatíva, mostmár bárók vannak, diszkók vannak, de én még nem találkoztam olyan fiatallal, aki ne lett volna büszke,

illetve ne büszkén emlékezett volna a múltra – református fiatalra gondolok, természetesen.
(...)

6.8.5. Interjú

Kérdés időpontja: 2010. március

Interjúkészítő: Székely Csilla-Katalin (Sz.K.)

Interjúalany: B.K.

B.K.: Én, Székely Istvánné Boldizsár Kali, születtem 1932. november 10.

Sz.K.: Családja?

B.K.: Hát családom: ott vótunk négy gyermek s a szüleim, négyen vótunk testvérek: három fiu s égy léán, én vótam a legnagyobb... Kicsik vótunk, jártunk a ..., vittek a templamba, idesanyámmal mentem. S olyan nagy vót, hogy né az Birtalan napja, akkor mindenki feketébe ment, mert gyász napja. S akkó há érdekelt, hogy miért. Akkor na magyarázták, hogy bejöttek a tatárok, törtek a falura, s hogy milyen nagy öldöklés vót a templamba, leöldökölték a sok nípét. Gyermekkorba így magyarázták el. S akkó mondták, hogy azé kell feketébe menni, me akkó felfogadták, hogy azt a napat megtartják háromszori istentisztelet lesz, s böjttel, s fekete ruhábo ötöznek. S akkó fogadták fel, hogy hát a kicsigyermeket mikó keresztelik fekete kendővel takarják le s úgy viszik keresztelni. S osztán ez így folyt tovább minden Birtalankor, ötöztünk feketébe s úgy mentünk a templamba, s bütöltünk.

Sz.K.: A gyerekek is feketébe?

B.K.: Hát sütétebbe. Fekete ruhát (kötény) tettünk s fekete keszkenyőt, úgyhogy sütettyebbe ötöztünk. S azér viselnek fekete keszkenyőt. Kicsi kortúl így viseltek rígen, de most má megváltozott egy jópár esztendeje, hogy tesszük a fehér kendőt is.

Sz.K.: De azt a templomba nem.

B.K.: Nem, hanem viselni, de máskó viselni is csak feketébe, csak fekete kendősen... S hovatovább ... ez kisébb vót annyira fellendült a Birtalan, annyira érdekelte az idegeneket is, hogy rengetegen vótak Birtalankor a templamba. S én mondtam idesapámnak, hogy há mé nem tesznek egy hangszórót, hogy hallja künn is a níp, ne csak benn. Azt mondja: „Fiam, nem szabad.” Akkó még a Cseucsészku-időbe vót, s akkó idesapám prezsbiter vót, s én mondtam neki, hogy há mé nem tesznek hangszórót, hogy künn is halljuk, me nem fértünk bé, teli vót

az udvar is, s az utca is, sokszor. „Há nem szabad” – azt mondja – „ez tiltva van, hogy az Isten ígéjét hallják még künn is”.

Sz.K.: Ez mikor volt? Hányban lehetett?

B.K.: Há '80... előtt, vagy hogy mondjam, azakba az évekre, mikor még Cseuceszku izé vót. Csak mondom, hogy tényleg így vót, hogy ízéltem, hogy há mé nem tesznek, há nem tudnak egy hangszórót szerelni oda , hogy hallják. Hát nem szabad, azt mondja. Jó, hogy bent megengedik hallgatni. De aztán, hogy meglett a vátozás akkor osztán már lett künn is hangszóró. S úgyhogy még most is mind innepeljük a Birtalant.

Sz.K.: S '90 után mi változott meg? Mi volt más mint azelőtt?

B.K.: Hát...

Sz.K.: Már nem emlékszik? Vagy nem vett észre valamit, ami már nem olyan volt? Mikor történt esetleg később is valami változás?

B.K.: Há '90 után is jöttek..., mindig jöttek az idegenek s nagyon sokan vótak, s mosmá aztán még az is van, hogy na kétszer van az istentisztelet dílelött, s közbe csinálnok vendégszeretetet, kínálják az udvaron az idegeneket. Sütnek csörögét, vagy mostmár felszokták, hogy kalácsot is vesznek. Mer az nem olyan sok dologgal jár, s azt vágják fel, úgy kínálják az idegeneket, hogy... S akkor utánno akik... , meghínak sokat ebídre. Vót amikó csináltak nagy ebídet, s meghívták ... az előljárokát inkább vagy akik olyan hivatalasabbak vótak. Kétezer...kettőbe, na akkó vót nagy innepély. Te nem vótál itt? Itt vótál.

Sz.K.: Nem voltam itt.

B.K.: Nem vótál? Lehet... Há hunn vótál?

Sz.K.: Nem tudom.

B.K.: Nagyon szíp ünnepély vót. Akkó rengetegen vótak idegenek. Elmondja, hogy hány küldött vót, előljáró, akkó vót itt Orbán is. S akkó még égy vót, hogy ... hát aszmondja, hogy ő a '70-es évekre látta Kolozsvárt táncolni a szíki léányokat. Nem vótál itt tényleg? Nem hallattad?

Sz.K.: Nem voltam, tényleg.

B.K.: S akkó – asztmondja, hogy hát ott amind táncoltak – asztmondja – níztem, gyönyörkedtem bennük. S ott – asztmondja – megüsmerkedtem egy ... Szabó Zsuzsikával – asztmondja – s el is jöttem aztán Szíkre, de – asztmondja – nem tudam Kati néni vagy ki, de lebeszélte, hogy nem tudtunk egymáséi lenni. Mondta ott az izén... S azóta is milyen szíp a fekete-pirass, s – asztmondja – errül került ez a, hogy fekete-pirass táncot jár a járda... Ki írta eztet?

Sz.K.: Kányádi.

B.K.: Kányádi Sándor írta eztet a verset. Hát – asztmondja – itthon is, Szíken is úgy ment a tánc – asztmondja – s most is még úgy mejen – asztmondja – csak tartsák meg a viseletet. Csak sajnos erősen elhadták.

Sz.K.: Még mitől volt akkora nagy ünnep?

B.K.: Hát akkó vót a (gondolkodik – hosszú csend) Hát nem tudam, s lát most vót... Asziszem..., nem tudam,... valami dátum vót...

Sz.K.: Majd utánanézőnk.

B.K.: Ezt utáno kell nézzük.

Sz.K.: De mitől volt más? Többen voltak?

B.K.: Rengetegen vótak, sokan vótak, s megkoszorúzták a hősök sírját...

6.6.6. Interjú

Kérdés időpontja: 2010. április 10.

Interjúkészítő: Székely Csilla-Katalin (Sz.K.)

Interjúalany: Sz.Zs.

Sz.K.: Hogy hívják és mikor született?

Sz.Zs.: A nevem Szováti Zsuzsa, születtem 1962. október 3-án. A cégünk 1996-ban alakult. Először egy kis büfének volt, azután tértünk át a személyszállításra, '97-től foglalkozunk személyszállítással, 2003-tól van menetrend szerinti járatunk: Szék-Budapest.

Sz.K.: Azelőtt?

Sz.Zs.: Hát azelőtt csak ilyen kisbuszokkal, nyolcszemélyesekkel... Aztán, ahogy fejlődött a cég, áttértünk tizenhatszemélyesekre, és akkor most meg van **tizenhatszemélyes** is meg nyolcszemélyes is.

Sz.K.: **Nagybusz** is van?

Sz.Zs.: Nagybusz jelenleg nincs, volt, de azt már nem érte meg.

Sz.K.: Volt rá igény? Mikor?

Sz.Zs.: 2006-2007-ben. 2006-ban vettük a nagy buszt, akkor volt rá igény, 2008-ig, utána meg nagyon megcsúkkent, tehát már nem érte meg.

Sz.K.: Helyiek voltak az utasok?

Sz.Zs.: Főleg helyiek, igen. Hát, voltak másfelől is, például Bálványosvárálja, Dés, Kolozsvár, Szamosújvár, még Besztercéről is néhányan, de mostmár nem éri meg.

Sz.K.: Ezek az utasok általában **dolgozni mentek vagy nyaralni** is?

Sz.Zs.: Hát, volt olyan, hogy csoportokban mentek, kolozsvári csoportok nyaralni is, voltunk a nagy busszal külföldön többször is 2006-ban, de javarészüket dolgozni. **Akkor még jártak a férfiak is** Budapestre, többet mint Kolozsvárra, de mostmár megcsökkent az is.

Sz.K.: Azért vált szükségtelessé a nagy busz, mert már nem járnak annyian Pestre?

Sz.Zs.: Nem (járnak). Igen (azért).

Sz.K.: Lehet tudni az okát, hogy miért nem mennek?

Sz.Zs.: Hát ugye azért, mert 2008-ban itt nagyon megindult a munkalehetőség Kolozsvárt, s akkor a férfiaknak a 99%-a hazajött. Tehát ami most van: lehet, hogy egy hónap alatt nincs tíz férfi, aki kijár Budapestre dolgozni.

Sz.K.: Akkor most a helyi asszonyok járnak a busszal?

Sz.Zs.: A helyi asszonyok járnak, igen.

Sz.K.: Milyen korosztály?

Sz.Zs.: Hát ez minden féle: 20 évtől 60-ig, aki tud, az megy.

Sz.K.: Különjáratot szoktak indítani.

Sz.Zs.: Igen, ha van kérés, akkor igen. Főleg a széki táncsoportot szoktuk többször vinni, évente kétszer-háromszor.

Sz.K.: S külföldiek részéről is van igény a különjáratra?

Sz.Zs.: Van, évente egy-két alkalommal, amikor igen - mostanában. Régebben volt úgy, hogy nagyon sok, például jöttek a Széki Napokra, nagyon sok utasaink voltak, volt a Zsuzsánna-bál, meg a Sára-bál, ilyenek, akkor mindig tőlünk béreltek, mostmár az is lemaradt.

Sz.K.: Szervezetten jöttek?

Sz.Zs.: Szervezetten, tehát bérelték a buszt Budapestről.

Sz.K.: S Bertalan-nap kapcsán volt-e ilyen megrendelés?

Sz.Zs.: Hát, régebben igen, most nincs.

Sz.K.: Az is Budapestről?

Sz.Zs.: Az is Budapestről, igen. Tehát onnan rendelték buszt, Budapestről, igen.

Sz.K.: És Bertalankor, illetve annak környékén van-e nagyobb forgalom?

Sz.Zs.: Háát, igazából most nincs, valamikor nagyon nagy, ezelőtt két évvel, három évvel, négy évvel, sőt öt évvel, sokkal nagyobb volt a kérelem, igen.

Sz.K.: S inkább vendégek voltak, vagy a helyiek jöttek haza?

Sz.Zs.: A helyiek jöttek haza - jó a helyiek most is hazajönnek, tehát most is, akiket elviszünk, azért egy olyan 80%-a hazajön a Bertalanra -, de voltak idegenek is többen.

Sz.K.: Bertalan előtt pár nappal jönnek, és aztán mennek is vissza, esetleg van, aki csak ezért jön haza?

Sz.Zs.: Van, aki csak ezért jön, vagy aki már letöltötte azt a két-három hetet, megy egy váltója, és akkor azért jön haza. Még mondhatni, hogy hazajárni, de nem úgy mint ezelőtt négy-öt évvel, vagy három évvel. Sajnos.

Sz.K.: Részt szoktak venni a rendezvényeken Bertalan- napokor (a családjával)?

Sz.Zs.: Én, mondjuk ha egy lehetőség van, mindig elmegyek, délelőtt főleg - ha persze nem adódik valami probléma. Délután **ünnepélyre** nem, mert én már akkor ugye, a cég az nyitva van, valaki kell rendezze, mert délután már mennek vissza.

Sz.K.: A délelőtti ünnepnek számít, és azért zárva van?

Sz.Zs.: Hát, ünnepnek számít, persze hogy ünnpünk mi is böjttel, meg minden, nincs zárva, mert akkor vagy a lányom vagy a férjem, vagy valaki fölveszi, vagy éppen - mittudomén - az asszonyok, ha úgy van, nem vasárnapra esik fölveszik őket, el tudok menni templomba többször, ha meg nem, akkor mindig az utolsó istentiszteletre azér, ha lehet eljutunk.

Sz.K.: Vannak "törzsutasaik"? Akik persze nem helyiek, mert a helyiek általában gondolom ezzel a busszal jönnek. Visszatérő utasok...

Sz.Zs.: Vannak, vannak, kolozsváriak vagy szamosújváriak, ilyenek, még néha-néha megesik, hogy magyarországiak, főleg mikor jönnek a Széki Napokra - ilyen törzsutas, akik velünk jártak, nincs kocsijuk vagy valami -, évenete velünk járnak.

Sz.K.: Általában a Bertalan-napra vagy a Széki Napokra jönnek többen – a busszal?

Sz.Zs.: Hát, idegenek? Az idegenek inkább a Széki Napokra, fiatalság. Annyira nem mondhatom, hogy Bertalan-napra jönnének idegenek Budapestről. Nem mondhatom, sajnos nem. Valamikor persze, de mostmár..., nem tudom mi az oka, de nem, nem annyira.

Sz.K.: Hogyan reklámozzák a cégüket?

Sz.Zs.: Tehát van ilyen intrnetes oldalunk, ott reklámozzuk.

Sz.K.: És Magyarországon van külön reklámja?

Sz.Zs.: Nincs, nincs.

Sz.K.: Mi vonzza a külföldieket ide?

Sz.Zs.: Hát, szerintem a táj, a népviselet, a szokások, ezek, amit én gondolok ugye. Voltak Bihajkeresztesről olyan vendégek, hogy ők nem voltak soha, megígérték, hogy mostmár visszajönnek, mert tetszett it nekik a panzió, meg ilyen. Úgy lettünk ismerősek, hogy ismerik a céget, mert ugye vámos az illető, és akkor ismeri a céget, aztán úgy összebarátkoztunk, hogy voltak a tavaly, meg monták, hogy az idén is valamikor jönnek.

Sz.K.: Saját vendégeik is szoktak jönni Magyarországról.

Sz.Zs.: Én nem, igazából nem. Tehát hogyha olyan ismerős jön vagy valaki, de mondjuk..., nem. Szállásadással nem... Vagy barátok jönnek vagy a lányomnak barátai, nem tudja elszállásolni, akkor szívesen, persze. Régebben volt úgy, hogy amég a lányok itthon voltak, táncoltak, akkor jöttek táncosok, 2-3 személy, négyet szívesen befogadtam, persze.

Sz.K.: Bertalan napkor nem szokott vendégük lenni?

Sz.Zs.: Hát, hogyha olyasmi van, hogy mittudomán megkérnek, vagy valami, akkor befogadom szívesen, de így, hogy én vállaljam, hogy pénzér...

Sz.K.: Nem feltétlenül pénzért gondoltam.. Esetleg, hogyha szoktak jönni ismerősei...

Sz.Zs.: Nincsenek nekem olyan ismerőseim. Budapestet járom, de nincs. Akik voltak, már kihaltak, és újak nincsenek, sajnos.

Sz.K.: Honnan jött az ötlet, hogy beindítsák a szállítást?

Sz.Zs.: Én valamikor '92-ben dolgoztam egy kolozsvári céggel, akkor a forradalom utá mindjárt, '92-ben, '93-ban, írtam az utasokat és mentünk csoportosan nagy buszokkal.

Sz.K.: Magyarországra?

Sz.Zs.: Magyarországra. És akkor ez megszűnt vagy két évet, akkor mindenki ment, ahogy tudott. Ezek a nagy buszok is megszoktak, mert már nem úgy mentek, árut nem úgy lehetett vinni, s akkor minttudomén, a férjem azért kiskocsival így vitte-hozta az embereket, akik még ismerték, ahogy szálláson voltunk, akkor '97-ben vettünk egy nyolcszemélyes kisbuszt, akkor voltak utasok, és még egyet, és így fejlődünk, tehát, hogy egyenként kisbuszokkal.

Sz.K.: S azelőtt, hogy utaztak a székiek? Vagy nem is utaztak annyian?

Sz.Zs.: Hát, vonattal, vonattal. Csakhogy az kényelmetlen volt, ugye megérkezett mittudomén hányra, addig kellett várni, amég jön a busz, meg ilyenek, s akkor ugye persze ott felvesszük helyben, hazavisszük helybe, sokkalkényelmesebb.

Sz.K.: Melyik volt hamarabb a szállítás vagy az, hogy külföldre jártak dolgozni.

Sz.Zs.: A szállítás.

Sz.K.: S akkor, ha már volt mivel, többen rászánták magukat?

Sz.Zs.: Igen. Tehát '97-ben fogtunk neki egy kisbusszal, de már abban az évben mégegyet már vettünk, és utána aztán mind úgy, mert akkor már jobban megindultak az emberek. Itt mind kevesebb volt a munka, tehát a falunak az 50%-a lehet, hogy kijárt akkor.

Sz.K.: És most hogy van – például az asszonyok esetében?

Sz.Zs.: Tehát az asszonyok takarítani járnak, őszintén, van, aki házvezetőnként is dolgozik, van, aki idősebbekre vigyáz, ki mit kap, oda megy a megélhetésért.

Sz.K.: Az asszonyok akkor inkább elmennek Magyarországra, mint ide a környékre?

Sz.Zs.: Igen, igen, az asszonyok, főleg. Tehát javarészüik, mondhatom, hogy lehet, hogy fele a falunak odajár, az asszonyok.

Sz.K.: Vannak statisztikáik hogy mennyi utas szokott lenni?

Sz.Zs.: Hát, annyira mondjuk nem, azt tudom, hogy mindig húsvét előtt, húsvét után nagyon sok van, akkor rengeteg utasunk van. Karácsony előtt van amikor még nagyon nagy a zöme, akkor januárban mikor mennek vissza, még Bertalankor is, de az – mondom, hogy – valamikor nagyon nagy zsúfoltság volt, de mostmár sajnos elég laza, mert úgy van, hogy aki itthon van, az már Bertalanra nem megy vissza, hanem aki már haza kell köjjen, akkor az hazajön.

Sz.K.: Hogyan helyezi el Bertalant az év többi napja között, esetleg a többi ünnep között? A többihez képest mekkora jelentősége van?

Sz.Zs.: Hát, az az igazság, hogy az idősek azok még most is tartják, azért azt lehet mondani, hát... szerintem a Bertalant azt nem tudom, hogy hova, de lehet jobban megtartják, mint a Pünkösödöt, ez biztos, talán ott valahol a karácsony és a húsvét közt van a Bertalan is.

Sz.K.: Melyiknek van a legnagyobb népszerűsége?

Sz.Zs.: Hú, nem tudom megmondani, hát talán a húsvétnak, mert – mondjuk jó az idén, hogy volt ez a haláleset (éppen húsvét másodnapján temettek el egy 25 éves széki fiatalembert), ez sajnos..., nem is lehet észrevenni húsvétot – máskor viszont a húsvétnak még szerintem... ez a fiatalság, zenéssel elindulnak.

Sz.K.: Még most is elindulnak?

Sz.Zs.: Igen, a kisebbek. Az idén nem, sajnos, a temetésért senki nem volt.

Sz.K.: Emlékszem, hogy egy jópárévvel ezelőtt jöttek húsvétkor zenéssel a fiúk, de azt mondták, hogy az volt az uolsó.

Sz.Zs.: Nem, nem, hanem ezek a kisebb táncsoport, aki van, azok még a tavaly voltak, azok még a tavaly voltak felöltözve néviseletbe, zenéssel, ezek a kisebb gyerekek voltak, igen. Ilyen 7-8 osztályosok a faluból összecsapódnak, s azok még a tavaly jártak, még ide is bejöttek.

Sz.K.: S megfogadták a zenészeket?

Sz.Zs.: Hát ez úgy van, hogy a zenész kapja a pénzt, ugye ők csak járnak, tehát ők nem kapnak semmit, ők csak locsolnak, táncolnak, de a zenészeket..., ki mit ad, az a zenészé.

Meg most még remélem, hogy ez a..., hogy idejött ez a holland férfi, ez a Misi (Langevald Michel...), hát ő az idén is tartott apróktáncát is meg nagyok táncát is, ő minden évben mikor eljön egyszer, kétszer vagy háromszor, mikor kijön, akkor ő mindig rendez táncot, és kihangsúlyozza a meghívókra, hogy népviseletbe, ha lehet.

Sz.K.: A holland vendégeket nem szokták szállítani, vagy ők másképpen szoktak jönni?

Sz.Zs.: Hát, a tavaly volt egy holland csoport, addigra én már, sajnos, a nagybuszt eladtam, mert nem volt mivel szállítanom, béreltem egy kolozsvári cégtől, ugyanúgy, mintha én szállítottam volna, mert negyven fős csoport volt, és akkor aztán nem lehetett, hogy... Kellott vinni Visába, Mérába, Kőrösfőre, ilyen helyre, meg voltak Korondon, meg minden fele, és akkor kicsit problémás lett volna, hogy három kisbusszal, úgyhogy akkor béreltünk egy kolozsvári nagybuszt, és az vitte őket.

Sz.K.: Akkora igény most nincs, hogy fenntartsák a nagybuszt?

Sz.Zs.: Nem, nem, nem, semmiképpen, még a kicsiket is nehéz most, amilyen forgalom van.

Sz.K.: Most hány busz van?

Sz.Zs.: Most jelenleg 4 tizenhatszemélyesünk, és 4 nyolcszemélyes kisbusz. De viszont, az amikor mind az egész forgalomban van, az a húsvét, meg ilyenek.

Sz.K.: Kik vezetik a buszokat?

Sz.Zs.: Hát, falubeli..., hogymondjam vannak a faluból is sófőrek, buszvezetők, van szemosújvárról is, aki széki származású, de itt lakik, és akkor vannak Bálványosvárjáról is két sofőröm, akik – ugyacsak magyar falu – de ők már rég itt vannak. 5-6... egyik talán 2003-tól, a másik 2004-től, rég itt vannak.

Sz.K.: A menetrendjük, hogy van?

Sz.Zs.: Hát úgy van, mint ahogy közlekedik egy vonat vagy egy repülő, vagy ilyen, tehát megvan pontosan mikor indulunk, mikor érkezünk, és azt be kell tartani.

Sz.K.: S ha nagyon kevés az utas?

Sz.Zs.: Akkor is, tehát ha kisbusszal megyek, nyolcszemélyessel, akkor is betartom, mert ezt tudják az emberek. Ha külön bérlés van, akkor...

Sz.K.: S pontosan hogy is van a menetrend, hogy járnak a buszok?

Sz.Zs.: Tehát úgy van, hogy megünk reggel, indulunk innen Székről fél 5-kor, Szamosújvárról 5-kor, és Kolozsvárról 6 órakor, s akkor este 20 óra 30 perckor, 21 órakor Szamosújvárról, és 22-kor Kolozsvárról. És Budapestről van 16,30-kor és 19,30-kor. Naponta két járat.

Sz.K.: Mennyire van ez kihasználva?

Sz.Zs.: Hát az az igazság, hogy ez mostmár... nem tudom megmondani. Annyira nincs kihasználva, mert van úgy, hogy éppen nincsen senki utas, és akkor nem megyünk. Van egy utas oda, van 4-5 utas vissza, azt el kell vinni, hazahozni. Megérni-nem éri, de ezt ha elláalltuk, le kell zajlítani. Ez van. Mostmár nyár alkalmával még reptérre, meg diákok, meg

mindenféle megy, nyáron inkább van. Négy hónap, ami a szezon, a többi meg ilyen lappangás csak.

Sz.K.: S van más alkalmazottjuk is a sofőrökön kívül?

Sz.Zs.: Hán van két titkár, akik veszik a telefont, azok, s persze könyvelő.

Sz.K.: Akkor elég nagy a vállalkozás.

Sz.Zs.: Hát igen, ilyen..., hát olyan 10 munkásom van, könyvelővel.

Sz.K.: Családi vállalkozás?

Sz.Zs.: Nem, S.R.L., nem családi...

Sz.K.: Ki a tulajdonosa?

Sz.Zs.: A férjem. Sajátunk, nem közös, saját vállalkozás, egyelőre.

6.6.7. Interjú

Kérdés időpontja: 2010. március

Interjúkészítő: Székely Csilla-Katalin (Sz.K.)

Interjúalany: T.T.

T.T.: Tasnádi Erzsébet-Tímea vagyok, 1990 márciusában születtem, és 2005-ig a széki általános iskolában tanultam, azután a kolozsvári Református Kollégium diákja lettem, majd tavalytól a Babeş – Bolyai Tudományegyetem tanulója vagyok.

Sz.K.: Mi jelent számokra a Bertalan?

T.T.: Ez a nap mindig egy különleges esemény volt az egész évben. Kisebb koromban azért szerettem annyira, mert egy csomó vendég jött hozzánk, és mindig hatalmas lakomákat csaptunk. Ezek mellett sohasem maradhatott el a délelőtti istentisztelet meghallgatása, az volt szerintem a nap csúcspontja. Emlékszem, 5 éves koromban az unokatestvéreimmel székibe öltözve fényképeztek minket, az az egyik **legszebb** emlékem.

Sz.K.: És azóta mi változott, mi az ami már nem olyan mint ezek a gyerekkori emlékekben élő Bertalan- napok?

T.T.: Hogy legyenek őszinte, szinte rá sem ismerek a mostani Bertalan- napokra. Lehet, hogy azért, mert kisebb koromban teljes másképp láttam a világot, és minden olyan hatalmas volt, és rengeteg embert láttam. Most ehhez képest igencsak kevés látogató van, ugyebár mi mindig az udvaron ültünk, mert senki sem fért már be a templomba, mire odaértünk, és az udvar tele volt széki nénikéssel, bácsikákkal és gyerekekkel, most viszont alig néhány ember lézeng az

udvaron, de ennek ellenére a hangulat mindig ugyanaz marad, a Memoriálé alatt még mindig elérzékenyül az ember.

Sz.K.: Mire emlékszel, hogy a tavalyi Bertalan-napnak hogyan zajlottak le az eseményei?

T.T.: Hú..., hát igencsak el kell gondolkozznom... Tavaly is eljutottunk az istentiszteletekre, a Memoriáléra főleg. Én sajnos már nem öltöztem be népviseletbe, ugyanis ennyi idő alatt már nehezebben szokja vissza az ember. Amíg konfirmáltam minden egyes Bertalan-napkor székiben voltam, most ezt a helyet az öcsém vette át, így ő is és a legkisebbik tesóm is székibe öltözve várták az ünnepélyt. Ezután következtek a hivatalos, politikai felszólalások, ez – mint minden évben – különböző híres-neves embereket foglalt magába, majd utána jött az emlékmű megkoszorúzása, és végül este egy ünnepélyesebb buli.

Sz.K.: Mitől volt ünnepélyesebb? Volt esetleg egy különleges meghívottja?

T.T.: Kicsit furcsán talál ez a Bertalan-napi hangulathoz, ugyanis a Knock Out volt meghívva, ami kicsit más, de az elmúlt évek egyikébe – már nem emlékszem pontosan – a Transylmania együttes volt, ami tényleg, igazán népies hangulatot teremtett.

Sz.K.: És hogy érzed, hogy általában ezek az esti programok eltérnek, kilógnak ebbőle a naphból, vagy egységében látod az egészet?

T.T.: Őszintén szólva a fiatalság úgy véli, hogy ez a nap egyik legérdekesebb pontja, véleményem szerint azonban nem. Nemrég a tűzijáték is bekerült a napi listába, így ez is elűt a régi szokásoktól, ugyanúgy ahogy az esti koncertek, de végülis..., végülis... nem annyira, nem annyira elűtő.

Sz.K.: A tűzijáték már többször előfordult vagy tavaly volt először?

T.T.: Nem tudom, hogy tavaly volt-e először vagy volt azelőtt is egy évvel... Volt azelőtt is egy évvel. Sőt 2006 óta vagy 2007 óta. 2007 óta.

Sz.K.: A fiatalokat hogy látod, hogy mennyire tartják a régi szokást vagy mennyire vesznek részt az ünnep hagyományos részében, illetve mennyire érdekli őket az új, a hozzácsatolt rész?

T.T.: A fiatalság nagy része, inkább a kisebb korosztály még mindig beöltözik népviseletbe, akik a leginkább aktívan részt vesznek az ünnepségben, azok a tánccsoport tagjai, ugyanis ők fellépnek, ők koszorúznak is és minden hasonló dolog. Ám a többiek is, rengeteg fiatal embert és lányt lehet látni az ünnepség alatt szerteszét a piactéren, a templom udvarán.

Sz.K.: Akkor nem tolódik el a hangsúly náluk abszolút mértékben az esti programra? Nem akkor gyűl össze a legtöbb fiatal vagy ezt nem lehet ennyire...?

T.T.: Hát ezt ennyire nem lehet, ez kétségkívül, hogy este sokkal több fiatal van, de ez amiatt is, hogy mivel hétfévente mindig összeülnek, ez is egy olyan ünnepnapnak számít

tulajdonképpen részükről, úgyhogy... De ahhoz képest elég szép számban jelen vannak a nappali programokon is.

Sz.K.: És megfigyeltél-e más változásokat az évek során, ami tényleg változás az ünnepben? Ami nem tőled mint résztvevőtől, hanem a szervezőktől függ mondjuk.

T.T.: Véleményem szerint egy kicsit igen nagy hangsúly van a politikai részen. Egy Bertalan-nap inkább abból kellene álljon, hogy emlékezzünk a régiekre és az a napi három istentisztelet meglegyen. A szervezők egy kicsit túl nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy kiket hívjanak meg és kiket avassanak esetleg díszpolgárrá, és ki legyen az, aki legújabb kampányszövegeit elhintse.

Sz.K.: De ezeken azért részt szoktál venni?

T.T.: Természetesen.

Sz.K.: Milyen hosszú szokott lenni egy ilyen beszédegyüttes?

T.T.: Két - két és fél órás, amint emlékszem, de természetesen ez is szorosan kötődik az ünnepséghez, ugyanis minden felszólaló a népi hagyományokat említi meg és az emlékeit Székkal kapcsolatosan, és mindeközben verseket olvasnak fel, esetleg népdalokat énekelnek, úgyhogy teletűzik hagyományos dolgokkal.

Sz.K.: Amellett az ötéveskori emléked mellett van-e még más is, ami ennyire megmaradt a Bertalan-napok közül? Amely a legemlékezetesebb, legkülönlegesebb volt.

T.T.: Ugyancsak gyerekkoromból származik még egy: 1998-ban – azt hiszem – akkor is vendégeket fogadtunk, és nagy szeretettel mutattuk meg nekik a templomot, és nagy szeretettel mentünk az istentiszteletre velük, és ugyancsak nagy lakoma övezte mindezt, s annyira emlékszem, hogy nagyon meghatotta őket mindez. És olyan jó érzéssel töltött el, hogy felsétáltunk a templomba, utána haza, utána ismét...

Sz.K.: Nem emlékszel arra az eseményre, amikor Orbán Viktort hívták meg?

T.T.: Természetesen emlékszem, ugyanis én is tolakodtam, hogy lássam közelről a híres embert, emellett mégsem ezt érzem a legkiemelkedőbbnek, ugyanis ez megint egy politikai síkra vetődik.

Sz.K.: Mitől volt az az alkalom más, mi volt a különlegessége, ha számodra nem is az volt a legemlékezetesebb?

T.T.: Hát én úgy tudom, hogy ő volt az első, akit díszpolgárrá avattak, de ebben nem vagyok biztos.

Sz.K.: Emlékszel-e, hogy mennyien vettek részt?

T.T.: Mindenesetre rengeteg ember, és rengeteg ember várta amint meg fog érkezni. Azt tudni kell, hogy nagyon messze van a templom a falu bejáratától, de ennek ellenére – nem is tudom

– biztos, hogy ezres tömge várta fönt Szék kapujánál, akik mind lekísérték és újjongva hallgatták végig a mondott beszédeit.

Sz.K.: Eddig, amennyire emlékszel, mindig ott voltál a rendezvényeken?

T.T.: Igen, többé-kevésbé.

Sz.K.: És mina helyzet a böjttel? Hogyan emlékszel a „menükre”? Vagy mennyire fontos ez számodra? Egyáltalán mit tudsz az asznapi étkezésről?

T.T.: Én a böjtöt mindig csak a nagymamáim szájából hallottam, ugyanis ők vigyáztak mindig előszeretettel, hogy mi legyen a terítéken. Így sokszor ettünk paszulyt, és hasonlók... Egy kis kihágás volt olyan esetekben, amikor vendégeket fogadtunk, de amúgy ez mindig, a mai napig is vigyáznak arra, hogy...

Sz.K.: Tehát erről azért már eltolódott a hangsúly?

T.T.: Én úgy vélem. De nemcsak a mi családunk, a mi családi körünkben, hanem más helyen is inkább a nagy lakoma van, mint a böjtölés.

Sz.K.: Szerinte ez a vendégem miatt van elsősorban?

T.T.: Miattuk is, de hát az emberek a húsvét előtti nagyböjtöt sem igazán tartják be, úgyhogy...

Sz.K.: És mit tudsz a táncházról, ami tudtommal ennek a napnak az ejtjén szokott lenni? Tényleg szoktak szervezni?

T.T.: Ige, igen, szoktak, ott is általában a híre emberek is szerepeltetik magukat, így például az Orbán Viktor-os évben ő is és a felesége is táncolt egy széki párost.

Sz.K.: És ez hogy fér be az ünnepbe? Vagy ugyanúgy mint a másik szórakozási lehetőség, a koncertek?

T.T.: Hát, végülis ahogy az befér, ez is befér. Mondjuk egy kicsit elterelődött a szó a gyászról s hogy mit is fogadtunk meg annakidején, de szerintem ezt a napot próbálják, hogy mi is valójában Szék és mi is valójában a hagyomány, így azokat az embereket, akik erre a napra idelátogatnak meg szeretnék mindenféle típusú rendezvénnyel örvendeztetni, így például egy táncház látványa és átérzése is.

Sz.K.: Ha már itt tartunk, szerinted mennyire van szerepe ebben a napban a turizmusnak? Vannak turisták, és direkt turistáknak célzott ingerek, események?

T.T.: Minden évben rengeteg turistára számítanak, ezt tudni kell, ugyanis akiket vonz a nap varázsa, az elhangzott híresebb sztorik, így természetesen ennek is helye akad. Vannak tipikus vendégfogadó – mondhatjuk úgy – családok, de ilyen külön szobákat építenek, direkt a turistáknak, azokon a napokon általában telve vannak.

Sz.K.: Szerinted van összefüggés az ünnepnek a megváltozása és a turisták jelenléte, vagy a turistáknak célzott hatás között?

T.T.: Hát úgy fogalmaznám, hogy a turistáknak célzott és a változás között van kapcsolat, ugyanis turisták eddig is voltak, nem ilyen mértékben, nem ennyi ember jött el, de hát, ahogy például említettem a táncház is azért jelent meg, mert maguknak a székiek nem csináltak volna Bertalan-napon táncházat.

Sz.K.: Szerinted az, hogy mostmár nemcsak a székieknek az ünnepe, mivel sok vendéget várnak és sok turistát megcélznak, az is koptathatja a hagyományokat?

T.T. Mi évszázadokig zárt közösség voltunk, és így maradt fenn a hagyományunk és minden, ez most változóban van, ugyanis a kitekintések során lehozzák az emberek a népviseletet, így van ez a szokásokkal is, hogyha bejönnek az idegenek, a turisták természetesen koptatnak a hagyományból, de lehet, hogy (ez) nélkülük is így lenne.

8.6.8. Interjú

Kérdés időpontja: 2010. március

Interjúkészítő: Székely Csilla-Katalin (Sz.K.)

Interjúalanyok: T.I. és T.Z.

Sz.K.: Néved, születési időpontod, és hányadik osztályba jársz?

T.Z.: A nevem Tasnádi Zoltán, 1998 szeptember 26-én születtem, 5. osztályba járok.

T.I.: Én Tasnádi István vagyok, 1995 május 4-én születtem, 8. osztályos vagyok.

Sz.K.: Mit csináltál tavaly augusztus 24-én? Úgy körülbelül mire emlékszel?

T.Z.: Bánkódtam, hogy hamarosan jön az iskola.

Sz.K.: Nem volt más az a nap, mint az év többi napja?

T.Z.: Há... nemnagyopn.

Sz.K.: Mit tudsz erről a napról? Mi augusztus 24-e?

T.Z.: Birtalan-nap.

Sz.K.: Tudsz valamit róla mondani?

T.Z.: Hát..., halottak napjának is nevezik,... Amerikában Halloween-nak tartják az ez után következő napot... Még annyit, hogy ilyenkor el szoktak menni temetőt látogatni az emberek, megemlékezni a halottakról..., ennyit tudok.

Sz.K.: Pista, te mit csináltál tavaly augusztus 24-én?

T.I.: Nagyjából templamba voltam. Háromszor?

Sz.K.: Már konfirmándusként ott kellett lenned vagy te úgy döntöttél, hogy most akarok menni a templomba.

T.I.: Hát én úgy döntöttem, hogy most akarok menni a templomba.

Sz.K.: És mi történik ilyenkor a templomban?

T.I.: Hát, háromszori istentisztelettel tisztelgünk az őseink fogadalma előtt...

Sz.K.: Még valami történik azon a napon?

T.I.: [Böjtőlőről] böjtölünk...

Sz.K.: Mit szoktál enni olyankor?

(Suttog, vonogatja a vállát, nem tudja, hogy mit mondjon, mit „kellene” mondjon.)

Sz.K.: Te mit csinálsz azon a napon, nem hogy mások mit szoktak ... Nem különbözik egy másik napodtól?

T.I.: Hát egy kicsit.

Sz.K.: Mi az a „kicsi”? Ha meg tudod nevezni...

T.I.: ...

Sz.K.: És templomozás után mi történik? Például mi történt tavaly? Mit csináltál, hazamentél vagy még maradtál...?

T.I.: (Anyira hadar és dűnnyög, hogy nem lehet érteni, amit mond.)

Sz.K.: Valami még történt? Tudsz-e valamiről, ami a templomozáson kívül történt?

T.I.: Elmesélték a Birtalan történetét.

Sz.K.: S istentiszteletek után, a templomon kívül részt vettél-e valamilyen rendezvényen?

Tudsz valamit azokról, hogy mit csinálnak a templomon kívül ezen a napon?

T.I.: Hát...

Sz.K.: A piacon mi szokott ilyenkor folyni – Birtalankor délután? Nem tudod?

T.I.: Nem szoktam piacra járni.

Sz.K.: De úgy értem, hogy a központban... Nem?... Emlékeztek...? Zoli nincs hogy emlékezzen, de te mlékszel-e arra, amikor itt volt Orbán Viktor Szíken?

T.I.: Persze.

Sz.K.: Igen? Mekkora voltál?

T.I.: Nemtudom, nagyon kicsi.

Sz.K.: Mire emlékszel?

T.I.: (Végre megered a nyelve, bátran és hangosan belekezd a mesélésbe.) Arra, hogy voltak valami magyarországi vendégeink, és velük mentem el anyuék tudta nélkül, hogy lássuk meg, hogy mi történik.

Sz.K.: És mennyi ember volt?

T.I.: Nagyon sokan voltak. Tele volt az egész templom, templomkert, mikor jött Orbán Viktor.

Sz.K.: S azóta volt még ennyi ember – vagy hogy vetted észre?

T.I.: Ilyen sokan nem voltak, de minden évben nagyon sokan vannak a templomba Birtalankor.

Sz.K.: Minden évben voltál vagy volt olyan, hogy nem mentél el?

T.I.: Hát, nem emlékszek olyanra, hogy nem mentem el.

Sz.K.: Tehát akkor ennyiből más ez a nap, mint a többi?

T.I.: Nagyjából igen.

Sz.K.: Mit jelent számodra az, hogy széki vagy? Mik azok a széki sajátosságok szerinted, amik megkülönböztetik esetleg más településektől? Mondjad előbb te, Zoli! Számodra mik a széki jellegzetességek?

T.Z.: Szerintem először is a népviselet, mivel semelyik nép..., semelyik területen, ahol élnek, nem viselnek ilyen népviseletet. Utána pedig... még felsorolhatnánk talán aa... (Gondolkozik.)

Sz.K.: Vagy akár: mi jellemzi az itt lakókat, az embereket?

T.Z.: Hát, legfőképpen az, hogy nem nagyon sok román él itt.

Sz.K.: ... Milyenek az emberek, mi az ami jellegzetes széki emberek esetében, de esetleg máshol is előfordulhat?

T.Z.: Hát az öregeknél főleg, nem nagyon érdekli az öregeket az ipari fejlődés.

Sz.K.: És ez csak a székieket jellemzi szerinted?

T.Z.: Nemcsak épp a székieket, de őket eléggé.

Sz.K.: Pista, neked mi a véleményed ezekről a kérdésekről?

T.I.: Hát, szerintem a székiek..., egyik fő erényük az, hogy nagyon vallásosak, hiszen nagyon sok székit látunk templomban mindig, s ezt a hétköznapiakban is meg tudják tartani, nagy általánosságba beszélve.

Sz.K.: Miben tapasztalod ezt a vallásosságot, mire érted?

T.I.: Hát arra, hogy a hétköznapiakban is..., saját életükben is, hétköznapiak is meg tudják tartani a..., például a böjtölés az egy nagyon jó példa, tehát nagyon ritka az az ember, aki nem böjtöl, amikor szükséges, s ezt sokan nem is képmutatón teszik, tehát ezt magukban meg tudják tartani, mindenki a saját életében.

Sz.K.: S más olyan tulajdonság, ami úgy gondolod, hogy tényleg Széken nagyon jellegzetes? Tényleg, te mit érzel igazán szíkiene?

T.I.: ...

Sz.K.: Nem gondolkoztál még ezen?

T.I.: Nem túl sokat.

Sz.K.: Akkor gondold végig most! Milyen egy szíki ember általában? Vagy gondolj egy konkrét rokonodra, családtagodra!

T.I.: Hát, nagyon sokat dolgoznak általában, nagyon szeretik..., hát nem hogy szeretik a munkát, de ... tehát állandóan azt teszik, sokszor még olyankor is, amikor szabadnapjuk lenne.

Sz.K.: Valami más van-e még?

T.I.: (Vállat von.)